

dobrovolníci pro kulturu

dobrovolnícká činnosť v kultúrnych organizáciách

dobrovolníci prokulturu

dobrovolnická činnost v kulturních organizacích

Tento projekt byl realizován za finanční podpory Evropské unie
při příležitosti Evropského roku dobrovolnictví 2011.

OBSAH

Pozdrav od Susan Raikes	7	Akreditovaný program	29
Úvod	8	Dotace podle zákona o dobrovolnické službě	30
Definice dobrovolnictví	10	Dobrovolnická centra	31
Formy dobrovolnictví	10	Dobrovolníci ze zahraničí	32
Druhy dobrovolnictví z hlediska času	12	Evropská dobrovolná služba	32
Zásady prospěšného dobrovolnictví	13	Workcamps	33
Sociální aspekt dobrovolnictví	14	Příklady dobré praxe	35
Mýty o dobrovolnictví	15	Divadlo, hudba, tanec	37
Přínosy spolupráce s dobrovolníky	17	Festivaly	49
Bariéry dobrovolnictví	19	Knihovny	63
Zapojení dobrovolníka do organizace	20	Muzea a galerie	87
Role dobrovolníků v organizaci	20	Památky	111
Co dobrovolníky podporuje	21	Použitá literatura	123
Co dobrovolníky brzdí	22	Další zdroje (analýzy, studie, texty)	124
Příprava koordinátora dobrovolníků	22	Odkazy	126
Trénink a seznámení dobrovolníků s činností organizace	23	Co se do tisku nevešlo	132
Motivování dobrovolníků	24		
Harmonogram dobrovolnického programu	24		
Legislativa	26		
Pojištění dobrovolníků	27		

Pozdrav od Susan Raikes, vedoucí dobrovolnického programu Britského muzea v Londýně

Stážistka; dobrovolnice pomáhající na katalogu muzea; vedoucí skupiny dobrovolníků, zahrnující osoby se zdravotním postižením, v muzejní sekci vzdělávání; vedoucí programu dobrovolníků ve velkém, národním muzeu. Tímto pestrým vějířem zkušeností s dobrovolnictvím v kultuře jsem prošla v různých etapách své kariéry. Když jsem nad nimi přemýšlela při psaní tohoto úvodu, velmi jasně jsem si uvědomila, že mě neuvěřitelně obohatily, ať už z pozice dobrovolnice, nebo zaměstnankyně, která s dobrovolníky pracuje.

Odměna je mnohonásobná. Nabyté zkušenosti mě profesně nasměrovaly, měla jsem příležitost pracovat přímo se sbírkami, které ostatní vidí jen za sklem vitríny. Jako muzejní odbornice bych nikdy nemohla vést tolik úspěšných vzdělávacích programů, nebýt dobrovolníků, kteří připravovali podklady pro práci s předškolními dětmi, prováděli a vítali skupiny školních dětí, asistovali při velkých veřejných akcích a pomáhali mnoha dalšími způsoby.

Ve své současné pozici, vedoucí Oddělení pro vzdělávání a dobrovolníky v Britském muzeu, mám na starosti programy, jichž se každoročně účastní více než 900 dobrovolníků. Muzeum vyvíjí značné úsilí, aby dobrovolníci získali co nejvíc zkušeností, přičemž oboustranný přínos této spolupráce je nedocenitelný. Jak nedávno řekl jeden z dobrovolníků: „Stále nám děkujete za práci, kterou děláme. To my bychom měli děkovat za příležitost, kterou nám dáváte.“

Doufám, že tato publikace bude inspirovat vás, kteří pracujete v kulturních institucích, abyste zapojili dobrovolníky ve všech oblastech své práce, nebo abyste se dokonce sami stali dobrovolníky. Tak či onak zjistíte, stejně jako já, že to, co tím získáte, v sobě poneseťe ještě hodně dlouho.

Susan Raikes
Londýn, září 2011

Přeložil Robert Müller.

ÚVOD

Česká kancelář programu Culture se rozhodla vydat spolu s některými zastřešujícími organizacemi publikaci v oblasti kultury publikaci, která při příležitosti Evropského roku dobrovolnictví 2011 představuje tento fenomén a jeho možnosti zapojení do činnosti kulturních institucí.

Jedná se o první publikaci svého druhu v oblasti kultury v České republice, ačkoli trend dobrovolnictví zejména v západních zemích, USA a Kanadě již dlouhou dobu představuje nepostradatelnou součást činnosti mnoha významných kulturních organizací.

Chtěli bychom tak přispět k přehodnocení dobrovolnictví jako takového a dosáhnout toho, aby se stalo běžnou součástí aktivit významných českých kulturních institucí na takové úrovni, jaká je u nás již běžná v oblasti sociální, zdravotní, ekologické nebo při práci s dětmi a mládeží. Tam existují sítě dobrovolnických center, které školí dobrovolníky a koordinátory dobrovolníků, a různé organizace se již naučily, jak efektivně využívat jejich potenciál. Domníváme se, že kultura se pro dobrovolnickou činnost hodí přinejmenším stejně dobře.

Publikaci tvoří dvě části. První, teoretická, se týká dobrovolnictví obecně a je společná pro všechny oblasti (sociální, zdravotní, vzdělávání), neboť základní principy dobrovolnictví mají společné kořeny. Přesto jsme se snažili najít vhodné tipy a rady, jež vychází z oblasti kultury – ty jsme zařadili do druhé části.

Čtenáři nejprve nabízíme vymezení dobrovolnictví, jeho typy, přínosy spolupráce s dobrovolníky, bariéry, mýty o dobrovolnictví, způsoby profesionální organizace dobrovolnictví, sociální aspekty, zakotvení v právním řádu, výhody a bariéry v dobrovolnictví, akreditovaný program atd.

Většinu teoretických textů přebíráme z materiálů občanského sdružení HESTIA, které na publikaci aktivně spolupracovalo. Využili jsme též výsledky iniciativy Asociace muzeí a galerií ČR z let 2004–2006, která zpracovávala téma dobrovolnictví v oboru muzejnictví ve spolupráci s dalšími institucemi v rámci projektu *Posílení vnímání sféry ochrany movi-*

tého kulturního dědictví jako součásti neziskového sektoru v České republice s pracovním názvem Muzea a dobrovolníci.

Druhá část přináší příklady dobré praxe rozdělené podle kulturních oborů (divadlo, hudba a tanec; festivaly; knihovny; muzea a galerie; památky). Příklady z praxe jsou ověřenou metodou, jak přesvědčit a motivovat ostatní. Například Moravská galerie v Brně, která systematicky zapojuje dobrovolníky do své činnosti, inspirovala Institut umění – Divadelní ústav a další ji následují.

Významným příkladem mimo kulturní oblast je dobrovolnický program Fakultní nemocnice v Motole. S mnoha výhradami zaměstnanců byl zahájen v roce 2000, zájem dobrovolníků nicméně sílil a v roce 2010 se zapojilo do činnosti nemocnice celkem 324 dobrovolníků. Mají přístup i na nejrizikovější oddělení jako je Jednotka intenzivní péče nebo Spinální jednotka. Celkem spolupracují s třinácti klinikami a odděleními ve FN Motol. Pokud mohou dobrovolníci působit i v takto specifických odděleních, měly by padnout i bariéry v kulturním sektoru, kde se nabízí možnost práce v jinak nepřístupných sbírkách, archivech nebo v expozicích na hradech, zámcích, v muzeích a galeriích.

Publikaci jsme připravovali ve spolupráci s významnými organizacemi jak z oblasti dobrovolnictví (již zmíněná HESTIA), tak se zastřešujícími kulturními organizacemi (Asociace muzeí a galerií ČR, Národní knihovna ČR, Metodické centrum muzejní pedagogiky při Moravském zemském muzeu, Národní památkový ústav, Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, Moravská galerie v Brně).

Chtěli bychom kulturní obec přesvědčit o smysluplnosti dobrovolnictví, o jeho jedinečnosti a potenciálu jak pro organizaci samotnou, pro dobrovolníky, tak i pro rozvoj celé občanské společnosti.

Věříme, že vás následující řádky budou inspirovat.

Za tým spolupracovníků
Magdalena Müllerová
Česká kancelář programu Culture

DEFINICE DOBROVOLNICTVÍ

„Dobrovolnictví je základním stavebním prvkem občanské společnosti. Uskutečňuje nejvznešenější aspirace lidstva – touhu po míru, svobodě, příležitostech, bezpečí a spravedlnosti pro všechny.“
(Všeobecná deklarace o dobrovolnictví, 2009)

Terminologie dobrovolnictví je nejednotná a zahrnuje několik odlišných aktivit. První z nich je dobročinnost, neboli filantropie, kterou slovník cizích slov definuje jako „*lidumilnost, dobročinnost, pomoc sociálně slabým*“. Dobročinnost považujeme za jednu z občanských ctností, která v naší západní kultuře má, bez ohledu na příslušnost k církvi, své kořeny v křesťanské a ještě hlouběji v židovské morálce. Dobročinnost můžeme rozdělit na dvě formy, a to na dárcovství a dobrovolnictví. Dárcovství je z běžného pohledu poměrně srozumitelný pojem, týkající se peněžitých či nepeněžitých darů určených potřebným občanům nebo na veřejně prospěšné účely prostřednictvím sbírek, nadací a nadačních fondů.

Dobrovolnictví je vědomá, svobodně zvolená činnost ve prospěch druhých, kterou poskytují občané bezplatně. Dobrovolník dává vědomě část svého času, energie a schopností ve prospěch činnosti, která je časově i obsahově vymezena.

Dobrovolnictví může být profesionálně organizováno, aniž by ztratilo svoji spontaneitu. Je pravidelným a spolehlivým zdrojem pomoci pro organizaci, otevírá prostor, jak oslovit širokou veřejnost, dobrovolníci mohou přinést nové impulsy, nové zkušenosti, které je možné zavést v organizaci. Dobrovolníci čerpají nové zkušenosti, mají možnost rekvalifikace nebo kontaktu s lidmi.

FORMY DOBROVOLNICTVÍ

Každý z nás je v životě někdy dobrovolníkem. Těžko se hledá hranice mezi pomocí příbuzným, sousedům nebo cizím kolemjdoucím, kterým nabídneme pomoc, a dobrovolnou prací pro školu či sportovní klub. Tuto činnost můžeme rozdělit do několika základních ob-

lastí. Pro systematické ukotvení dobrovolníků v kulturní neziskové organizaci (nevládní či příspěvkové) hovoříme o dobrovolnictví veřejně prospěšném.

Dobrovolnictví veřejně prospěšné

Novým prvkem po roce 1989 je dobrovolnictví veřejně prospěšné, které vychází z ochoty občanů angažovat se svobodně a podle svého přesvědčení, ať již pro druhé nebo pro změny ve společnosti. Oproti vzájemně prospěšnému dobrovolnictví, kde je obvykle počátečním impulsem příslušnost k zájmové skupině či spolku, je u veřejně prospěšného dobrovolnictví na prvním místě potřeba být užitečný svému okolí a své komunitě. Platformou pro tento typ dobrovolnictví jsou převážně nestátní neziskové organizace, které se snaží získat pro svoji činnost dobrovolníky z řad veřejnosti.

Dobrovolnictví vzájemně prospěšné

Jedná se o dobrovolnou činnost, kterou členové sdružení, spolku či klubu vykonávají v zájmu realizace svých vlastních cílů. Po roce 1989 byly obnoveny spolky a sdružení, kterým se v krátké době podařilo znovuvytvořit organizace ve velké míře postavené na dobrovolné práci svých členů.

Vedle toho vznikly tisíce nových organizací, které od počátku stavěly svoji činnost na lidském nadšení a dobrovolné práci. Jedná se o mnoho kulturních, sportovních, dětských a mládežnických organizací. Ve všech těchto sdruženích a spolcích jsou každoročně odpracovány desítky tisíc hodin zdarma, které spolu s finančními i věcnými sbírkami přispívají ke zvýšení kvality života svých členů.

Dobrovolná služba

Tuto činnost chápeme jako dobrovolný závazek se dlouhodobě – na dobu několika měsíců i let – věnovat dobrovolné pomoci obvykle mimo svoji zemi. V České republice se tento typ dobrovolnictví objevuje po roce 1989, kdy do ČR přijela řada dobrovolníků ze Spojen-

Pro systematické ukotvení dobrovolníků v kulturní neziskové organizaci (nevládní či příspěvkové) hovoříme o dobrovolnictví veřejně prospěšném.

ných států amerických a západoevropských zemí. Jejich činnost byla převážně zaměřena na výuku cizích jazyků. Postupem času vznikají v ČR organizace, které se věnují vysílání dobrovolníků do zahraničí, a tak se do dobrovolné služby zapojují i občané ČR. Jsou to především mladí lidé, kteří se zúčastňují krátkodobých „workcampů“, ale i dlouhodobých dobrovolných pobytů v zahraničí.

V České republice byl v roce 2003 přijat nový zákon o dobrovolnické službě, který stanovuje podmínky získání akreditace pro organizace, které připravují a vysílají dobrovolníky, a dále pravidla pro dobrovolnickou službu v přijímajících organizacích neziskové sféry (více viz kapitola Akreditovaný program).

Dobrovolná občanská výpomoc

Tato forma dobrovolné pomoci se vyznačuje znaky jako samozřejmost, spontánnost a neočekávání odměny. Motivací k dobrovolnictví je předpoklad reciproční pomoci. Lidé se v této situaci necítí jako dobrovolníci a nechtěli by být tímto slovem označováni. Tato forma je tradiční součástí jakékoli společnosti již od prvopočátku její existence.

DRUHY DOBROVOLNICTVÍ Z HLEDISKA ČASU

- příležitostné či jednorázové
- pravidelné krátkodobé – do tří měsíců
- pravidelné dlouhodobé – nad tři měsíce

Každá organizace (instituce) má zájem o jiný typ dobrovolnictví. Je třeba zvolit, na jak dlouho dobrovolníky potřebujeme. Zda se jedná o dlouhodobou činnost, která není časově omezena (práce v archivech a sbírkách, uvaděči, kustodi, pomoc při technickém zabezpečení pravidelného chodu v divadle...), o časově omezenou příležitostnou činnost (letní festival, asistence při propagaci organizace, kulturní aktivity, stěhování...) nebo o krátkodobou činnost (speciální programy přes prázdniny na hradech, pomoc při přípravě festivalů, při pří-

pravě katalogu...). Motivace dobrovolníků je také odlišná. Senioři budou usilovat o stálejší spolupráci, studenti zase hledají nové zkušenosti, dobrodružství, rozšíření znalostí.

ZÁSADY PROSPĚŠNÉHO DOBROVOLNICTVÍ

Profesionální řízení

Od roku 2001 registruje občanské sdružení HESTIA stále větší poptávku po metodice profesionálně řízeného a organizací podporovaného dobrovolnictví. Pravidelně připravuje kurzy pro koordinátory dobrovolníků a nabízí zájemcům konzultace a supervize.

Tréninky jsou zaměřeny na získání základních informací v oblasti dobrovolnictví, na zmapování konkrétních organizací a jejich podmínek pro přijetí dobrovolníků, na přípravu jednotlivých kroků zavádění dobrovolnictví v organizaci.

Vstup dobrovolníka do organizace představuje systémovou změnu a otevření se okolnímu světu. Tato změna nemusí být žádoucí a přijatelná pro všechny, kdo se v organizaci pohybují. Obavy zaměstnanců z nového, pro ně cizího prvku – dobrovolníka, který mezi ně vstupuje, mohou být vážnou bariérou dobrovolnictví. Výpovědi zaměstnanců organizací potvrzují počáteční obavy, ovšem po nějakém čase by si pracoviště bez pomoci dobrovolníků neuměli představit.

Komunikace

Dobrovolná pomoc nemůže být vnucena, vychází z motivace dobrovolníka při respektování potřeb klientů či služeb. Při zvažování jak začít organizovat dobrovolnictví stojí na jedné straně míra spontaneity a tvořivosti dobrovolníků, a tedy jejich vlastní rozhodnutí, kdy a na co se soustředí. Na straně druhé stojí míra pravidel, kterým se dobrovolník musí podřídit, aby jeho činnost organizaci prospívala a nenarušovala její chod. Doporučujeme hledat rovnováhu mezi oběma přístupy.

Vstup dobrovolníka do organizace představuje systémovou změnu a otevření se okolnímu světu.

Dobrovolníci nepřinášejí peníze, ale zvyšují hodnotu organizace.

Někteří dobrovolníci mají své konkrétní představy již před vstupem do organizace. Jiní mají potřebu konat cokoli dobrého, ale nevědí, jak a kde pomoci. S každým zájemcem je třeba postupovat individuálně a mít na paměti jeho motivy a zájmy i potřeby organizace. Dobrovolná činnost je proces, na kterém se podílí všechny zúčastněné strany, není výlučně otázkou schopností koordinátora, ale celé organizace, jak přijme dobrovolnictví za své.

Vytváření hodnot

Tam, kde již dobrovolníci nějakou dobu působí, není pochyb o jejich přínosu. Do funkční organizace přinášejí dobrovolníci uvolnění, dobrou náladu a nové nápady. Dobrovolníci nepřinášejí peníze, ale zvyšují hodnotu organizace.

Spontaneita dobrovolníků

Aby se dobrovolník mohl při své činnosti chovat spontánně a zároveň aby jeho činnost přispívala k naplnění cílů organizace, je třeba mu vytvořit podmínky, a to je právě cílem dobrovolnického managementu. Jinak řečeno, důraz na profesionální vedení dobrovolníků neznamená stabilizaci neměnného systému, ale naopak vytvoření pružného rámce, který podporuje svobodné uplatnění dobrovolníka.

SOCIÁLNÍ ASPEKT DOBROVOLNICTVÍ

Dobrovolnictví je vhodný nástroj sociálního začleňování zdravotně postižených, seniorů, sociálně vyloučených osob, matek na rodičovské dovolené, nezaměstnaných. Kulturní organizace se může stát aktivním článkem při budování zdravé občanské společnosti, může dobrovolnickými aktivitami podporovat demokracii nebo přispívat k rekvifikaci občanů, využívat potenciálu nezaměstnaných. Zejména u příspěvkových organizací by taková přidaná hodnota měla být samozřejmostí. Pochopitelně nelze využívat dobrovolníky všude, na druhou stranu je zřejmé, že v rámci ČR je v oblasti

kultury tento potenciál zatím nevyužitý, ať už jde o práci se sociálně vyloučenými osobami nebo s dobrovolnickými programy v kulturních organizacích, což přímo a úzce souvisí s vyspělostí občanské společnosti (sic již uběhlo více než dvacet let od událostí v roce 1989!).

Akreditované dobrovolnictví kromě jiného přináší výhody nezaměstnaným. Nezaměstnané chápeme jako občany, kteří nejsou zaměstnaní, ale práci aktivně hledají nebo čekají, až se budou moci do práce vrátit. Nezaměstnaným můžeme nabídnout dobrovolnictví jako činnost, která jim umožní nejen vyvinout úsilí směřující k nalezení placeného zaměstnání, ale také jim nabídne možnost udržet si sociální a pracovní návyky, získat nové vědomosti, zkušenosti a dovednosti, které zvýší jejich šance při hledání zaměstnání, zamezit psychosociální krizi, zabránit sociálnímu vyloučení.

Pokud bude nezaměstnaný vykonávat dobrovolnickou činnost v akreditovaném programu (více kapitola Akreditovaný program) průměrně dvacet hodin týdně déle než tři měsíce, je možné nezaměstnanému (pokud je evidován na úřadu práce) započítat výkon práce do doby předchozího zaměstnání dle zákona o dobrovolnické službě č. 198/2002 Sb.

MÝTY O DOBROVOLNICTVÍ

Kromě hlavních cílů své činnosti rehabilitují neziskové organizace po roce 1989 také dobrovolnictví, jednu z občanských činností, která je v řadě zemí světa považována za samozřejmou součást života. Zároveň platí, že v současnosti je částí naší společnosti dobrovolnictví chápáno jako něco, co mělo odejít spolu se socialismem, nebo jako něco, co se hodí pro osamělé a zakomplexované lidi, kteří si léčí pocity viny. Rádi bychom se pokusili o vyvrácení několika mýtů a naopak zdůraznili principy, na základě kterých může dobrovolnictví nejen pomáhat potřebným, ale zároveň přispívat k mravní rehabilitaci národa, občanů.

V současnosti je částí naší společnosti dobrovolnictví chápáno jako něco, co mělo odejít spolu se socialismem.

Dobrovolnictví není oběť

Jako konkrétní příklad můžeme uvést průzkum dobrovolníků provedený v Domově sv. Karla Boromejského v Praze-Řepích v roce 2000. Ukázalo se, že na rozdíl od očekávání není motivace dobrovolníků, docházejících do domova, který je ve správě Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského, především náboženská. Dále se ukázalo, že dobrovolníci nejsou lidé s nenaplněným volným časem nebo chybějícími rodinnými vazbami a že jako nejlepší dobrovolníci se jevíli humanisticky orientovaní jedinci, sociálně integrovaní a angažovaní v mnoha dalších aktivitách.

Dobrovolnictví není zcela zadarmo

Nejprve se sluší říci, že nehovoříme o dobrovolnictví typu „dnes já tobě, zítra ty mně“, kterému můžeme říkat přátelská či sousedská výpomoc. Tato forma vzájemné dobrovolné pomoci byla, je a bude postavena na dobrých vztazích mezi lidmi v domě, ulici či obci, tedy v přirozené komunitě. Zabýváme se veřejně prospěšným dobrovolnictvím, kdy lidé nabízejí svůj čas a energii, aniž by očekávali „něco na oplátku“. Jinak řečeno, dobrovolník si zaslouží uhradit režijní náklady dle charakteru jeho činnosti (například cestovné, pomůcky, občerstvení, případně i přiměřené kapesné u dlouhodobé dobrovolnické služby), ale nejedná se o mzdu. Podobně dobrovolníci mohou dostat k vhodným příležitostem dárky, ale opět se jedná o symbolickou odměnu, spíše jde o osobní hodnotu mezilidského vztahu vyjádřeného dárkem (pozvánka na koncert, výrobek chráněné dílny apod.). To, co ale není úplně zadarmo, je péče o dobrovolníky, kterou má na starosti profesionál – koordinátor dobrovolníků. Naše zkušenosti říkají, že u náročných mentoringových programů typu jeden pro jednoho stačí jeden pracovní úvazek na přibližně pětadvacet dobrovolníků. U programů, které probíhají převážně v organizaci, v níž jsou dobrovolníci téměř stále spolu se zaměstnanci (nemocnice, domovy seniorů apod.) stačí jeden úvazek koordinátora na sto až sto čtyřicet dobrovolníků.

Dobrovolnictví není amatérismus

Zní to paradoxně, ale aby byla dobrovolná pomoc účinná, je potřeba ji efektivně organizovat. Dobrovolnictví ve světě dosáhlo takového rozsahu, že se vytvořil nový obor – management

dobrovolnictví. Dobře připravený dobrovolnický program může zvýšit výkonnost i profesionalitu organizace a přitom nic neubírá na tvořivosti a spontaneitě dobrovolníků. Naše domácí zkušenost je zatím taková, že stále chybí dostatek dobře připravených míst pro dobrovolníky v organizacích. Naopak lidí, kteří chtějí jako dobrovolníci pomáhat, stále přibývá.

Dobrovolníci nejsou levná pracovní síla

V posledních letech, tak jak se o dobrovolnictví dozvídá více lidí, se stává, že se na dobrovolnická centra obrátí organizace s tím, ať na určitý den pošlou určité množství dobrovolníků, protože je potřebují naléhavě na tu či onu činnost. Dobrovolná pomoc nemůže být předepsána, musí vycházet z potřeb a motivace dobrovolníků, zaměstnanců i vedení organizace a musí respektovat potřeby klientů či charakter služeb, které organizace poskytuje. Na druhé straně existuje několik omezení, která limitují činnost dobrovolníků. Patří mezi ně zásada, že dobrovolník by neměl nahrazovat práci profesionálů a neměl by dělat činnosti, do kterých se obvykle nikomu nechce. Představa, že si objednáme dobrovolníky jako předem připravený a hotový nástroj na pomocné práce, je absolutně mylná.

Dobrovolník by neměl nahrazovat práci profesionálů a neměl by dělat činnosti, do kterých se obvykle nikomu nechce.

PŘÍNOSY SPOLUPRÁCE S DOBROVOLNÍKY

Levný zdroj pracovní síly

Slovo „levný“ znamená, že ani dobrovolná práce není zadarmo. Organizace musí vynaložit určité finanční prostředky na přípravu a realizaci práce s dobrovolníky, je třeba koordinovat jejich aktivity, zajistit dobrovolníkům vhodné pracovní prostředky, prostory. Výše nákladů se odvíjí od skutečnosti, zda organizace pracuje s dobrovolníky podle zákona o dobrovolnické službě (je tzv. přijímající organizací), nebo zda samotní

Práce s dobrovolníky se významně neliší od řízení zaměstnanců v běžné ziskové firmě.

členové organizace jsou dobrovolníky a pracují pravidelně, bezplatně na osobně vytyčeném poslání. Obecně lze říci, že práce s dobrovolníky se významně neliší od řízení zaměstnanců v běžné ziskové firmě. Kvůli absenci finanční odměny je však o to důležitější využívat ostatních forem motivování a vedení pracovníků.

Zpětná vazba

Dobrovolníci mají nemalý vliv na poslání a činnost organizace. Organizace rovněž získávají tolik potřebnou zpětnou vazbu od lidí, kteří přicházejí zvenčí. Do organizace se dostávají lidé, kteří nejsou zatíženi dosavadními postoji a zkušenostmi vůči organizaci, přicházejí s nekonvenčními přístupy, které se liší podle vzdělání, hodnot a životního stylu každého jedince.

Kontakty

Dobrovolníci svými současnými kontakty v dosavadních zaměstnáních mohou přispět k rozvoji organizace, sami se stávají partnery při úspěšné spolupráci a v neposlední řadě jsou chápáni jako ideální uchazeči o placenou pozici v organizaci – jsou obeznámeni s jejím fungováním, znají dobře požadovanou náplň práce, organizace je osobně zná, ví, co od nich může očekávat, jaké nároky jsou schopni uspokojit.

Uvádíme příklad Gabriely Čechové z Dobrovolnického centra Ratolest Brno o. s., která vyjmenovala důvody potřeby dobrovolníků následovně:

- pomohou naplnit poslání organizace,
- věnují svůj čas a pomohou realizovat činnosti, na které není při běžném provozu čas,
- přinesou nový pohled na věc, nové know-how, nové nápady, zkušenosti,
- zpětnou vazbou, konstruktivní kritikou, zabraňující nežádoucí rigiditě a stereotypu, vnesou nový duch, entuziasmus a nadšení,
- návštěvníkům a divákům poskytnou neformální vztah,
- doplní pracovní tým – budou „novým člověkem do party“,
- přinesou nové kontakty,
- udělají dobrou reklamu – nadchnou se pro organizaci a budou o ní informovat,
- posílí prestiž organizace.

BARIÉRY DOBROVOLNICTVÍ

Dobrovolnictví je naší veřejností chápáno jako něco výjimečného. Tento názor se projevuje i v postoji organizací, s nimiž o dobrovolnictví hovoříme. Nejčastěji se setkáváme – jak u vedení, tak u zaměstnanců – s těmito problémy či obavami:

- nezájem organizace o dobrovolníky,
- nepochopení potřeby řízení činnosti dobrovolníků,
- obavy z rizika úrazu či škody způsobené dobrovolníkem,
- nedůvěra v čestné motivy dobrovolníka,
- pracovní vytíženost současných pracovníků, které by dobrovolníci ještě více zatížili,
- nedostatek informací o dobrovolnictví,
- názor, že u nás nejsou zájemci o dobrovolnictví.

Především nedostatek informací o dobrovolnictví je často příčinou nedůvěry a neochoty s dobrovolníky pracovat. Příklady využívání dobrovolníků v jiných organizacích, vzdělávání a supervize koordinátorů dobrovolníků, postupné zvyšování prestiže dobrovolnictví prostřednictvím masmédií, ale také studijní pobyty a návštěvy v zahraničí mohou pomoci překonat bariéry a učinit z dobrovolnictví běžnou součástí života.

ZAPOJENÍ DOBROVOLNÍKA DO ORGANIZACE

Rozhodnutí o začlenění dobrovolníků do organizace je důležité strategické rozhodnutí. Před uskutečněním takového kroku by měly být zodpovězeny tyto základní otázky:

- Měli bychom využít dobrovolníky?
- Kde bychom je měli využít?
- Jak bychom je měli využít?
- Byly by úlohy pro dobrovolníky smysluplné?
- Kdo by na dobrovolníky dohlížel?
- Máme nebo můžeme vymyslet vhodné odměny pro dobrovolníky?

Nedostatečná příprava a kvalita řízení může vést jak ke znechucení dobrovolníků, jejich ztrátě, tak rovněž ke vzniku nedůvěry organizace k práci s dobrovolníky.

ROLE DOBROVOLNÍKŮ V ORGANIZACI

Management dobrovolnictví se v mnohém neliší od práce s lidskými zdroji obecně. Výběr, příprava, řízení, supervize a evaluace profesionálních pracovníků pomáhajících profesí je problematika, o jejíž potřebnosti nikdo nediskutuje. Role dobrovolných spolupracovníků bývá často podceňována.

Profesionál má kromě vzdělání, praxe a vlastní motivace ještě další formální předpoklady pro výkon své činnosti dané pracovní právními předpisy. Profesionální zaměstnanec ví, co je jeho pracovní náplň, jakou dostane odměnu za svoji práci, jakou má pracovní dobu, kdo je jeho nadřízený, respektive podřízený, jaká má práva a povinnosti, včetně nároku na dovolenou. Vedení potřebuje mít zpětnou vazbu od svých zaměstnanců, aby mohlo rozhodovat o další činnosti organizace, o dalším vzdělávání a odměňování zaměstnanců.

Dobrovolník má na prvním místě svoji ochotu věnovat část svého času a energie prospěšnému cíli bez nároku na finanční odměnu. To je sice první a nejdůležitější předpoklad dobrovolné činnosti, ale samo o sobě to nestačí. Aby se dobrovolníci stali skutečným zdrojem trvalé pomoci organizace a její nedílnou součástí, potřebují přinejmenším stejnou péči jako profesionálové. Pokud tomu tak není, stačí jedno malé nedorozumění, špatný přenos informací a dobrovolník odchází zklamán, případně kolegové – profesionálové usoudí, že na dobrovolníky není spolehnutí.

Zkušenosti ukazují, že dobrovolník je citlivým testem funkčnosti a smysluplnosti organizace. Tam, kde panuje pocit zbytečnosti, šablonovitosti, kde nefunguje komunikace mezi personálem, vedením a adresátem služeb, dobrovolník nevydrží. Naopak platí, že dobrovolníci do funkční organizace přinášejí uvolnění, dobrou náladu a nové nápady. Jinak řečeno – úspěšnost dobrovolnického programu závisí na kvalitě managementu a zejména na kvalitě řízení lidských zdrojů v organizaci.

Aby se dobrovolníci stali skutečným zdrojem trvalé pomoci organizace a její nedílnou součástí, potřebují přinejmenším stejnou péči jako profesionálové.

Dobrovolníci do funkční organizace přinášejí uvolnění, dobrou náladu a nové nápady.

CO DOBROVOLNÍKY PODPORUJE

- Mají pocit, že jsou oceňováni.
- Uvědomují si, že jejich přítomnost něco znamená.
- Mají naději na změnu, postup ve své činnosti.
- Dostává se jim uznání na veřejnosti i soukromě.
- Mají pocit, že dokážou zvládnout předkládané úkoly.
- Mají pocit sounáležitosti a týmové práce spolupracovníků.
- Podílejí se na řešení problémů, na rozhodování i na stanovování cílů organizace.
- Uvědomují si, že se v důsledku jejich činnosti děje něco podstatného.
- Jejich osobní potřeby jsou uspokojovány.

CO DOBROVOLNÍKY BRZDÍ

- Zjistí velký rozdíl mezi svým očekáváním a skutečnou činností.
- Mají pocit, že jejich pomoc je k ničemu.
- Nedostanou žádnou zpětnou vazbu, ani pochvalu či ocenění.
- Úkoly jsou příliš rutinní, žádná rozmanitost.
- Cítí nedostatečnou podporu spolupracovníků.
- Úkol či tým nepřináší téměř žádnou prestiž.
- Činnost jim nedává možnost osobního růstu.
- Mají příliš malé možnosti projevit iniciativu či tvořivost.
- Cítí napětí mezi spolupracovníky.

PŘÍPRAVA KOORDINÁTORA DOBROVOLNÍKŮ

Koordinátor dobrovolníků je klíčovou postavou dobrovolnického managementu.

Koordinuje proces od výběru dobrovolníků spojeného s propagací jejich činnosti, přes trénink dobrovolníků, včetně zpracování metodiky a vyhledávání vhodných činností, až k zařazování dobrovolníků do chodu organizace. Koordinátor vede dobrovolníky a hodnotí jejich činnost, řeší vzniklá nedorozumění a problémy, hledá a organizuje příležitosti k poděkování dobrovolníkům, je kontaktní osobou mezi dobrovolníky, zaměstnanci, vedením i návštěvníky či organizací poskytovanými službami, udržuje styk s dobrovolnickým centrem, s médií i dalšími organizacemi a vede potřebnou administrativu.

Mzda koordinátora dobrovolníků je dobře vynaložená a bohatě vyvážená činností dobrovolníků z hlediska odpracovaných hodin i z hlediska kvality služeb organizace. Dokonce se dá spočítat, že náklady vynaložené na koordinátora se vrátí v hodnotě, která přepočítaná na peníze tvoří, podle druhu dobrovolné činnosti, dvoj- až čtyřnásobek nákladů na ně vynaložených.

Koordinátor může být členem týmu zaměstnanců, může to být i dobrovolník, který ale potřebuje mít oporu v garantovi dobrovolnického programu v organizaci. V malé organizaci

může být koordinátorem vedoucí organizace nebo jiný zaměstnanec vedle své hlavní profese.

Koordinátorům doporučujeme absolvování tréninku v dobrovolnickém managementu nebo alespoň stáž v dobrovolnickém centru či v organizaci s dobře fungujícím dobrovolnickým programem.

Koordinátor by měl být schopen svoji roli vykonávat na základě upřímných a otevřených vztahů s dobrovolníky, jimž se na tomto základě dostává jistoty, že to, co dělají, je významné a slouží dobré věci – koordinátor dobrovolníků je „vizitkou“ organizace.

TRÉNINK A SEZNÁMENÍ DOBROVOLNÍKŮ S ČINNOSTÍ ORGANIZACE

Příprava, školení, trénink dobrovolníků, ať to nazveme jakkoli, záleží na charakteru činnosti, kterou budou vykonávat. V praxi se osvědčuje před vlastní přípravou pozvat zájemce o dobrovolnou činnost na individuální nebo skupinové setkání, které slouží dobrovolníkovi k ujasnění jeho vlastní motivace a zájmu i k získání informací o možných činnostech. Pro organizaci to je příležitost dobrovolníka lépe poznat a seznámit ho s konkrétními nabídkami a podmínkami. Jednoduchý dotazník či osnova rozhovoru může obsahovat následující otázky:

Proč se chcete stát dobrovolníkem?

Co od této dobrovolné činnosti očekáváte?

Kolik času můžete této činnosti věnovat?

Chcete se zúčastnit dlouhodobých, krátkodobých nebo jednorázových akcí?

Máte nějaké speciální dovednosti, schopnosti nebo zkušenosti, které byste mohl využít?

Jaká činnost vás zajímá – přímý kontakt s lidmi, manuální činnost, administrativní výpomoc?

Výběr dobrovolníků před jejich vlastní přípravou je vhodný v případě složitějších činností, kdy dobrovolníkům potřebujete předat znalosti či dovednosti jako záruku jejich bezproblémového působení. Pro dobrovolníky, kteří jsou již rámcově seznámeni s budoucí činností,

připravíme vlastní školení či trénink. Předpokládáme, že přípravě dobrovolníků předcházet výběr vhodných činností v organizaci. Podle charakteru těchto činností může příprava dobrovolníka trvat několik minut či hodinu. Jindy je třeba, aby dobrovolník absolvoval celodenní či víkendový trénink.

MOTIVOVÁNÍ DOBROVOLNÍKŮ

Dobrovolníka musíme stále adaptovat a motivovat k další práci. Lidé se stávají dobrovolníky, protože chtějí poznat nové lidi, protože chtějí pomáhat ostatním, chtějí získat nové zkušenosti či praxi nebo prostě jen chtějí dělat něco zajímavého.

Dobrovolník potřebuje být v organizaci neustále „doprovázen“, to znamená, že potřebuje zpětnou vazbu. Zpětnou vazbou je například hodnocení dobrovolníka, které bychom měli provádět průběžně a pravidelně. Dobře fungující zpětná vazba vždy přispívá nejen ke zlepšení kvality práce všech, ale i k pozitivní atmosféře v organizaci.

Každý člověk potřebuje alespoň občas uznání a ocenění někoho dalšího.

Dobrovolníky se často stávají lidé, kteří mají zájem o vlastní rozvoj, lidé, kteří chtějí poznat něco nového. Dobrovolníky je proto dobré informovat a vzdělávat, můžeme jim poskytnout školení či semináře pro získání speciálních schopností apod.

Každý člověk potřebuje alespoň občas uznání a ocenění někoho dalšího. Můžeme zvolit formální či neformální způsob, podle typu motivace dobrovolníka a našich možností.

HARMONOGRAM DOBROVOLNICKÉHO PROGRAMU

- supervize organizace se zaměřením na dobrovolnictví
- * zhodnocení dosavadní dobrovolné činnosti
- * mapování „motivace organizace“ k přijetí dobrovolníků
- * vyhledání a výběr možných činností pro dobrovolníky

- zpracování projektu zařazení dobrovolníků do organizace z hlediska
  - * vedení organizace, odborných zaměstnanců, návštěvníků organizace
  - * možných „zdrojů“ dobrovolníků, jejich potřebných vlastností a přípravy
- zpracování harmonogramu práce s dobrovolníky z hlediska cyklů činnosti organizace i dobrovolníků
- vlastní práce s dobrovolníky
  - * koordinátor dobrovolníků, jeho role, výcvik a supervize
  - * výběr a výcvik dobrovolníků
  - * metody získávání dobrovolníků s ohledem na jejich možné „zdroje“
  - * trénink (seznámení dobrovolníků s posláním a činností organizace, s jejími specifiky, základními dokumenty – statut, provozní řád apod., organizační strukturou a místem a rolí dobrovolníka v organizaci)
  - * postupy při zařazování dobrovolníků do činnosti organizace
  - * supervize dobrovolné činnosti a jejich důsledků pro organizaci
  - * hodnocení činnosti a podpora motivace dobrovolníků
- organizační a právní aspekty dobrovolnictví
  - * dohody a další dokumenty uzavírané s dobrovolníky a organizacemi
  - * pojištění dobrovolníků, školení BOZP
  - * dokumentace dobrovolnictví v organizaci (provozní řády, ochrana osobních údajů, vykazování dobrovolné činnosti apod.)

Dobrovolníci přicházejí a odcházejí častěji než profesionální zaměstnanci. S touto vlastností dobrovolnictví je třeba počítat a nenechat se tímto faktem odradit.

LEGISLATIVA

V závislosti na míře a charakteru dobrovolné činnosti můžeme zvažovat, jakým způsobem uzavírat s dobrovolníky ústní nebo písemné smlouvy. Vždy budou existovat dobrovolníci, kteří bez jakékoli smlouvy, pouze na základě ústního příslibu, budou poctivě a pravidelně pomáhat. Na druhé straně existuje řada dobrovolnických programů, které se bez písemné dohody s dobrovolníkem neobejdou. Důvodů je celá řada – potřeba evidence dobrovolníků pracujících s dětmi z hlediska pověření organizace podle § 48 a násl. zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, dále například potřeba evidence počtu hodin dobrovolné pomoci pro potřebu vykazování jejich činnosti jako penězi vyjádřený příspěvek organizace do rozpočtu projektu. Evidence, a tedy i kontrakty s dobrovolníky jsou potřebné pro pojištění jejich zodpovědnosti za případné škody jimi způsobené. Z hlediska smluvního je dobrovolnictví řešeno podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku v platném znění, a to na příklad formou příkazní smlouvy podle § 724 a násl. případně smlouvy nepojmenované podle § 51, což umožňuje i ústní formu smlouvy.

Dobrovolníka pro účely smlouvy podle tohoto vzoru můžeme definovat jako osobu, která vykonává činnost na základě dohody se zástupcem organizace ve prospěch druhé osoby či organizace bez nároků na odměnu. Smlouva by měla obsahovat zejména popis činnosti, kterou bude dobrovolník vykonávat. Nemělo by zde chybět vymezení místa a doby, po kterou bude činnosti vykonávat, a to alespoň rámcově, například jednou týdně odpoledne po dobu tří hodin. Ve smlouvě by mělo být řečeno, že dobrovolník nemá nárok na odměnu s výjimkou úhrady vynaložených výdajů spojených s jeho činností. Smlouva může obsahovat ustanovení o mlčenlivosti a dále specifická ustanovení podle charakteru vykonávané činnosti a podmínek organizace.

Smlouva může obsahovat soupis práv a povinností dobrovolníka, kterýžto soupis je v tomto případě obdobou organizačního či provozního řádu organizace. Doporučujeme také doplnit ustanovení o době trvání smlouvy, zda jde o smlouvu uzavíranou na dobu určitou, či

na dobu plnění vymezeného úkolu, včetně upravení možnosti přerušení spolupráce dohodou, respektive staonovit podmínky jednostranného zrušení smlouvy jednou ze smluvních stran. Rozumná, konkrétnímu dobrovolnickému programu přiměřená míra formalit může jen prospět. Stručně, jasně a přehledně vymezené kompetence, práva a povinnosti v dobře vymezeném prostoru dávají pocit jistoty i svobody a vedou k samostatnosti a tvořivosti.

Podle typu činnosti náleží dobrovolníkům úhrada účelně vynaložených nákladů, například nákladů na dopravu, můžeme jim poskytnout přiměřené pomůcky nebo materiál nezbytný k jejich činnosti. Jakmile se vyplácí někomu odměna podle pracovněprávních předpisů, byť nízká, nejedná se již o dobrovolníka. Doporučit můžeme jednorázové ocenění dobrovolníků, kde je na prvním místě morální význam projeveného uznání, ale není vyloučeno podání občerstvení či drobných symbolických dáreků.

Ještě je třeba připomenout, že v případě, že organizace vede databázi jmen, adres, případně dalších osobních údajů o dobrovolnících, je povinna tuto databázi zaregistrovat podle zákona č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů a dále mít souhlas každého dobrovolníka s uvedením jeho údajů, doplněný o vymezení rozsahu nakládání s těmito údaji organizací. Registrace není třeba, pokud je databáze používána pouze pro vnitřní potřebu organizace, například databáze členů sportovního klubu. Pokud ale databáze slouží i mimo rámec vnitřního chodu organizace, což v případě využití databáze dobrovolníků může nastat, potom je registrace nutná.

POJIŠTĚNÍ DOBROVOLNÍKŮ

Každý dobrovolník je vystaven větším či menším rizikům tak jako v zaměstnání, doma nebo při trávení volného času. Proto doporučujeme ve zdůvodněných případech dobrovolníky pojistit. Pojištění může být úrazové (pokud ho již dobrovolník nemá jako občan) nebo pojištění škod na majetku dobrovolníka. První typ pojištění obvykle kryje následky

Vždy budou existovat dobrovolníci, kteří bez jakékoli smlouvy, pouze na základě ústního příslibu, budou poctivě a pravidelně pomáhat.

Doporučujeme ve zdůvodněných případech dobrovolníky pojistit.

úrazů či akutních onemocnění vzniklých v přímé souvislosti s pojištěným děním, dále například náklady na léčení a další náklady spojené s úrazem či s jeho následky. Úrazové pojištění doporučujeme dobrovolníkům při rizikových činnostech, jako jsou některé zahraniční mise dobrovolné

služby. Úrazové pojištění je vhodné i při některých činnostech v nemocnicích či v případě pomoci při přírodních katastrofách. V ostatních případech soudíme, že každý vnáší do dobrovolné činnosti sebe i s určitým rizikem, které podstupuje v běžném občanském životě, a je tedy pouze na něm, zda se pojistí.

Dalším typem je pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou dobrovolníkem při výkonu jeho dobrovolné činnosti, které kryje obdobné škody a jejich následky jako předchozí typ. V tomto případě se ale jedná o škody způsobené osobám a organizacím, jež patří k výkonu jeho dobrovolné pomoci, kromě jeho samotného. Odpovědnostní pojištění doporučujeme ve většině programů.

Není jednoduché nalézt pojišťovnu, která by byla ochotna dobrovolnickou činnost pojistit. Sdružení HESTIA doporučuje Hasičskou vzájemnou pojišťovnu, s níž uzavřelo odpovědnostní pojistku. Obdobný typ pojištění poskytují i některé další ústavy.

Oba typy pojištění dobrovolníků ukládá zákon o dobrovolnické službě jako povinnou podmínku akreditovaným organizacím, které dobrovolníky vysílají. V ostatních případech doporučujeme vždy zvážit možná rizika a vybrat pro dobrovolníky vhodný typ pojištění.

AKREDITOVANÝ PROGRAM

Od ledna roku 2003 plní Oddělení programů prevence kriminality a dobrovolnické služby Odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra České republiky úkoly spojené s prováděním zákona č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě).

Smyslem zákona je vytvářet co nejpříznivější prostředí pro dobrovolnické aktivity v České republice. Zákonem se řídí organizace akreditované Ministerstvem vnitra ČR v oblasti dobrovolnické služby.

O udělení akreditace může v roli vysílající organizace požádat občanské sdružení, obecně prospěšná společnost, církev nebo náboženská společnost, církevní právnická osoba nebo náboženské společnosti se sídlem v České republice. Zájemci mohou průběžně žádat o udělení akreditace Ministerstvo vnitra ČR. Akreditace se uděluje na omezenou dobu tří let.

Žádost o akreditaci může být podána na jeden či více druhů dobrovolnické činnosti (například na program *Dobrovolnictví nezaměstnaných* či *Dobrovolníci v knihovnách*). Akreditace může být vydána také pro organizace zabývající se managementem dobrovolnictví (obvykle dobrovolnická centra) na všeobecné vysílání dobrovolníků pro potřeby neziskových organizací. Program nebo činnost, na kterou byla vydána organizaci akreditace, musí být bez ohledu na získání dotace od MV ČR realizována plně v souladu se zákonem o dobrovolnické službě. Akreditace na jeden dílčí projekt či činnost může být kdykoli rozšířena podáním nové žádosti.

Zodpovědnost za dobrovolníky vyslané podle zákona zůstává na akreditované vysílající organizaci, i když ve smlouvě s přijímající organizací může být upraveno podle povahy dobrovolnické služby, které činnosti bude zajišťovat vysílající a které přijímající organizace. Přijímající organizací může být právnická i fyzická osoba, pro jejíž potřebu je dobrovolnická služba vykonávána. Tato osoba musí být způsobilá uzavřít smlouvu s vysílající organizací a schopná dostát svým závazkům. Okruh přijímajících organizací je velmi široký a zahrnuje nestátní neziskové organizace, státní správu a samosprávu i jednotlivé fyzické osoby.

Ve zdůvodněných případech může být vysílající organizace zároveň v postavení organizace přijímající dobrovolníky pro svoje akreditované programy.

Je na každé organizaci, aby zvážila, do jaké míry je akreditace podle zákona pro ni přínosná, či do jaké míry by byla naopak omezující pro organizaci i dobrovolníky.

Stejně tak je na každé organizaci, která přijímá pomoc dobrovolníků, aby zvážila, do jaké míry může její statut přijímající organizace podle zákona přispět k lepší spolupráci s dobrovolníky.

DOTACE PODLE ZÁKONA O DOBROVOLNICKÉ SLUŽBĚ

Ministerstvo vnitra České republiky vyhláší dvakrát ročně dotační řízení určené pouze pro akreditované organizace. Dotační řízení vychází z platných zásad vlády pro dotace neziskovým organizacím. Výše dotace činí až 70 % celkových nákladů na projekt.

Dotace může být poskytnuta na:

- hrazení pojistného kryjícího odpovědnost za škodu na majetku nebo na zdraví, kterou způsobí dobrovolník sám nebo mu bude způsobena,
- na zaplacení pojistného na důchodové pojištění, je-li dobrovolnická služba vykonávána dlouhodobě, tj. po dobu delší než tři měsíce, a alespoň v rozsahu překračujícím v průměru dvacet hodin v kalendářním týdnu, což právě pro nezaměstnané může být motivující,
- na pokrytí části výdajů spojených s evidencí dobrovolníků, s jejich přípravou pro výkon dobrovolnické služby a se zajišťováním výkonu dobrovolnické služby.

Dotace může být poskytnuta na pokrytí části výdajů spojených se zajišťováním výkonu dobrovolnické služby.

Kontakt: Oddělení preventivních programů a dobrovolnické služby, Odbor prevence kriminality MV ČR, Nad Štolou 3, 170 34 Praha 7, T 974 833 797, E jiranek@mvcz

www.mvcz.cz/clanek/dobrovolnicka-sluzba.aspx

DOBROVOLNICKÁ CENTRA

Dobrovolnická centra, kterých působí v ČR již více než dvacet, realizují vlastní dobrovolnické programy, například preventivní programy pro děti a mládež, pro seniory a postižené, pro nezaměstnané apod., dále vzdělávací a školicí aktivity (konference, semináře a tréninky pro organizace), centra iniciují a vedou práce studentů VOŠ a univerzit. Dobrovolnická centra podporují PR dobrovolnictví s cílem rehabilitace a podpory dobrovolnictví v povědomí veřejnosti.

Prvním pokusem získat akreditaci na dobrovolnickou službu v oblasti kultury je Dobrovolnické centrum v Ústí nad Labem, které v roce 2011 získalo akreditaci na dobrovolnickou službu v muzeu a knihovně. Po mnoha úpravách žádosti o akreditaci a vyjasňování pojmů byla první akreditace v oblasti kultury vydána, přičemž existují další organizace, které budou o tento režim usilovat. Současná legislativa z této možnosti bohužel vyjímá příspěvkové organizace.

DOBROVOLNÍCI ZE ZAHRANIČÍ

Spolupráce se zahraničními dobrovolníky je dalším vítaným zdrojem pomoci pro organizace. Zahraniční dobrovolníci jsou motivováni tím, že se dostanou do kontaktu s přirozeným prostředím cizí země a poznají odlišnou kulturu mnohem intenzivněji, než by se jim podařilo při běžném turistickém pobytu. Dobrovolníci si kromě cílové destinace vybírají oblast, která je zajímavá, a proto se zpravidla jedná o zaujaté a motivované pomocníky. Díky různým programům mohou mít zajištěné výdaje na ubytování, cestovné, stravné, kapesné nebo výdaje na jazykový kurz (finanční podmínky jednotlivých programů se liší). Tyto nadšence nejspíše využijí organizace zapojené do mezinárodní spolupráce, při přípravě mezinárodních kulturních akcí, workshopů a konferencí. Nevýhodou může být neznalost místního prostředí, jazyka, obtížná komunikace se spolupracovníky. Zcela odlišná je spolupráce se skupinou dobrovolníků na tzv. workcampech, kteří krátkodobě pracují ve skupině s dalšími dobrovolníky například při renovaci a ochraně hradů, v oblasti archeologie atp. Senioři se mohou zúčastnit dobrovolnického projektu Grundtvig, který spočívá ve finanční podpoře bilaterální mezinárodní spolupráce, jež probíhá formou vzájemné výměny dobrovolníků ve věku 50+. Další možností je využití on-line dobrovolnictví, které má mnoho podob, například bezplatné IT poradenství, zpráva webu, svépomocné skupiny, spolupráce v oblasti propagace, vyhledávání informací atd.

www.naep.cz/grundtvig

www.e-volunteering.eu

EVROPSKÁ DOBROVOLNÁ SLUŽBA

Evropská dobrovolná služba (EDS) je součástí vzdělávacího programu Evropské unie a umožňuje přijímat dobrovolníky ze zahraničí na dobu od 2 do 12 měsíců. Dobrovolníci ve věku 18 až 30 let mají možnost získat od tohoto programu příspěvek na cestu, ubytová-

ní, stravné, jazykový kurz, místní dopravu, podporu dobrovolníka, víza, potřebná očkování i další potřeby, pokud se jedná o dobrovolníka s omezenými příležitostmi.

Organizace, která vysílá nebo hostí dobrovolníka, může být nezisková organizace nebo sdružení, místní, regionální či státní orgán nebo mezinárodní vládní nezisková organizace nebo zisková organizace organizující akce v oblasti mládeže, sportu či kultury.

Pro zapojení do EDS musí organizace získat akreditaci od České národní agentury. Po dobu grantu EDS mají všichni dobrovolníci zajištěno zdravotní pojištění u pojišťovny AXA, které kryje všechny nezbytné výdaje vzniklé v souvislosti s lékařským ošetřením. Sociální pojištění z grantu hrazeno není.

Možnost hostit zahraničního dobrovolníka v rámci EDS využilo například divadelní studio Farma v jeskyni; zahraniční dobrovolník pracoval jako asistent při managementu divadelního studia a při organizaci divadelních představení. Podílel se na řízení projektů, financování a fundraisingu, public relations atd.

EDS je součástí programu Evropské unie Mládež v akci. Vysílání a hoštění dobrovolníků v rámci EDS se věnují desítky organizací po celé ČR (například INEX-SDA v Praze, Tandem v Plzni).

Kontakt: Evropská dobrovolná služba, Česká národní agentura Mládež, Národní institut dětí a mládeže MŠMT ČR, Na Poříčí 1035/4, 110 00 Praha 1, E eds@mladezvakci.cz

www.mladezvakci.cz/evropska-dobrovolna-sluzba

WORKCAMPY

Workcamps jsou krátkodobé dobrovolnické projekty na 2–3 týdny zejména v oblasti renovace a ochrany hradů a zámků (například Hartenberg, Chvaletice, Svojšín, Kynžvart, Grabštejn, Locket), ale jde také o výpomoc s organizací kulturních akcí a festivalů (například Festival židovské kultury v Holešově) či úpravu přírodních rezervací, parků, zahrad nebo turistických tras. Od dobrovolníků není vyžadována formální kvalifikace, nýbrž silná motivace pomáhat. Cestu na projekt si hradí sami, během projektu je jim hrazeno ubytování, stravování, případně potřebný materiál a volnočasové aktivity. Mezi přínosy pro přijímající

organizace patří kromě odvedené práce i jedinečná zkušenost s kulturně pestrou mezinárodní skupinou, případně zviditelnění obecně prospěšné iniciativy v dané komunitě a regionálních médiích.

Dobrovolníky na tyto workcampy zajišťují například INEX-SDA, YMCA či Duha.

Kontakt: Anja Decker, INEX-SDA, Varšavská 30, 120 00 Praha 2-Vinohrady, T 222 362 715, M 776 579 635, E projekty.cr@inexsda.cz

www.inexsda.cz

PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE

Na následujících stránkách se můžete seznámit s kulturními organizacemi, kterým se daří bořit bariéry v oblasti dobrovolnictví v kultuře. Nechte se inspirovat příklady, které jsou úspěšné a které přinesly mnoho pozitivního všem zúčastněným. Pokusili jsme se pro vás vybrat pestrou škálu příkladů rozdělenou do několika oblastí (divadlo, hudba a tanec; festivaly; knihovny; muzea a galerie; památky). Příklady se ovšem dají v mnoha případech použít ve všech typech kulturních organizací. Například dobrovolníci, kteří se snaží zviditelnit organizaci, zvýšit povědomí o aktivitách uvnitř jí samotné, mohou tento úspěšný model použít skutečně u všech kulturních organizací bez výjimky. Probudit komunitní život díky dobrovolnickým aktivitám lze nejen v knihovnách, ale i v dalších kulturních organizacích.

Nechte se inspirovat příklady, které jsou úspěšné a které přinesly mnoho pozitivního všem zúčastněným.

Příklady nejsou v žádném případě vyčerpávající. Nabízíme to nejlepší a nejzajímavější, s čím jsme se během praxe a při přípravě publikace setkali.

Elektronická verze publikace je o několik příkladů rozšířená, najdete zde také články Jindřicha Pilaře o veřejných knihovnách ve Spojených státech amerických.

Příklady činností pro dobrovolníky

- vybrané práce pod vedením odborníků
- kurátorské práce (opět pouze pod vedením zkušeného kurátora)
- organizačně administrativní práce
- lektorské práce (využití odborníků, osob s bohatými zkušenostmi)
- dokumentační a archivační práce
- technická pomoc v divadle (osvětlovač, výroba, kulisy)
- manuální pomoc (stěhování, příprava představení)
- tvořivá práce (výroba kulis, výstav)
- distribuce letáků

- podpora propagace, dotazníkové řízení
- internetové rešerše
- asistence produkce
- asistence při přípravě ve výtvarných dílnách
- aktualizace internetových stránek (včetně profilů na sociálních sítích)
- kustodi, hostesky, příprava rautů

Příležitosti pro kulturní organizace

- nový prostor pro kreativitu pracovníků v kultuře a zvyšování jejich profesionality
- otevření se společnosti, prorůstání kultury do komunity, rozšiřování řad příznivců, hostů a návštěvníků
- nové pohledy na vlastní činnost
- výchova mladých lidí k úctě ke kulturnímu dědictví
- rozšíření kapacity organizace, rozšíření služeb

Bariéry kulturních organizací

- strach z cizích osob v prostředí sbírkotvorné či umělecké instituce a jejich přílišná kritičnost
- nedostatečné personální a finanční zdroje na zajištění dobrovolné činnosti
- formální přístup k dobrovolníkům
- malá nebo špatná komunikace, nedostatečná informovanost
- dědictví minulosti, kdy byli lidé obtěžováni „dobrovolně povinnými“ brigádami
- přílišná organizovanost svobodných dobrovolníků
- apriorní přesvědčení o tom, že dobrovolník nesmí pracovat s cennými předměty (např. ve sbírkotvorných institucích)

DIVADLO, HUDBA, TANEC

ZUZANA JINDROVÁ A MAGDALENA MÜLLEROVÁ

(Institut umění – Divadelní ústav)

V současné době můžeme konstatovat, že dobrovolnictví v oblasti scénických umění na svůj rozvoj teprve čeká. Zejména ve větších organizacích se o možnosti práce s dobrovolníky neuvažuje, ve velkých institucích typu národních nebo krajských divadel s dobrovolníky nespolupracují téměř vůbec. Špatná situace státních financí přispívá k hledání dalších finančních zdrojů a zapojení dobrovolníků do běžné praxe může být jednou z možností, jak nedostatek financí nahradit. Kromě ekonomického přínosu se mohou divadla více otevřít veřejnosti, poskytnout další služby a komfort návštěvníkům. Studie porovnávající dobrovolnictví v kulturních institucích ve Spojených státech amerických a ve Spolkové republice Německo od Gesy Birnkraut (*Volunteering in Cultural Institutions: A Comparison Between the United States and Germany*) říká, že dobrovolnictví v divadle a opeře nedosahuje takového výkonu jako v galeriích nebo muzeích. Zdá se, že tento trend odpovídá i České republice. Další zajímavostí, která vyplývá z této studie, je, že úroveň dobrovolnictví ve Spojených státech je na zřetelně vyšší úrovni než v Německu. Tradice dobrovolnictví má v anglosaských zemích hluboké kořeny a pro občany je práce zadarmo samozřejmou součástí života. Experimentální, politické divadlo Castillo sídlící v New Yorku je na práci dobrovolníků závislé. Zaměstnává pouhých devět stálých zaměstnanců na plný úvazek, kteří řídí práci desítek dobrovolníků. Nejedná se jen o asistent-ské pozice, ale také o pozice vedoucí. Bez jejich práce by neproběhlo jediné představení. Mnoho dobrovolníků obvolává občany a žádá o finanční podporu. Pro divadlo

Dobrovolnictví v divadle a opeře nedosahuje takového výkonu jako v galeriích nebo muzeích.

Tradice dobrovolnictví má v anglosaských zemích hluboké kořeny a pro občany je práce zadarmo samozřejmou součástí života.

Momentálně dobrovolníky v MDP nevyužíváme, ale rádi bychom je zapojili do projektu hlídání dětí během představení.

Městská divadla pražská

scény hráli dobrovolníci nezastupitelnou roli. O deset let později divadlo využívá kolem 200 dobrovolníků ročně. Nábor dobrovolníků z části zajišťují finanční partneři divadla. V lednu 2011 pozvala Arcola dobrovolníky, aby pomohli se stěhováním do jiné budovy a přenesli, nač jim budou stačit síly. Přišlo 250 lidí. Mimochodem stejný nápad měla ředitelka Městské knihovny Louny Dagmar Bahnerová. Živého řetězu se zúčastnilo několik tisíc lounských obyvatel.

Dalším příkladem je spolupráce orchestru Berg se svými anděli a andělkami, jak svým dobrovolníkům říkají. Impulsem pro rozvoj dobrovolnické činnosti v orchestru byl návrat manažerky Evy Kesslové z USA. Svým andělům děkují osobně, ale také v rámci andělské sekce na webových stránkách, v programech koncertů a na každé e-mailové pozvánce na koncert. Velmi efektivní a pro dobrovolníky atraktivní je jejich zapojení přímo na scéně. Kuráž k takovému kroku mělo Národní divadlo Brno v představení režiséra Pavla Juráše *Oldřích a Božena*. Přimo na scéně se objevilo na sedmdesát dobrovolníků.

Dobrovolníci se stali také součástí představení režiséra Pavla Trtílka *Pět set milionů Čiňanů míří na západ hledat si nevěsty*, které bylo uvedeno ve Švandově divadle v rámci cyklu *8@8* Divadla Letí. Jednalo o první davové drama ze současnosti v podání Divadla Letí. Scénická skica proběhla velmi úspěšně a za účasti autora. Ohlasy dobrovolníků, kteří se zúčastnili, byly převážně více než pozitivní a ozývaly se hlasy, že by v podobných projektech mělo Divadlo Letí i nadále pokračovat.

Divadlo Continuo nebo Farma v jeskyni využívají pomoci dobrovolníků ze zahraničí. S úřadem práce a nezaměstnanými mají zkušenosti Divadlo Husa na provázku v Brně či Národní divadlo moravskoslezské v Ostravě. Ostravská scéna spolupracuje rovněž se studentkami, které předávají květiny při premiérách, za zmínku také stojí spolupráce s ostravskými

s kritickým zaměřením je důležité, aby finanční zdroje nebyly závislé na jediném zdroji, který by mohl ohrozit svobodu uměleckého projevu. Příklad londýnského divadla Arcola, který uvádíme v publikaci, je další ukázkou anglosaského přístupu k dobrovolnictví. Už při vzniku této

vysokoškoláky oboru marketing, kteří se zabývají problematikou marketingu v divadle. Pražské Divadlo Na zábradlí využívá dlouhodobě své dobrovolníky na práci mimo divadlo na roznoš letáků. Jedná se ale o monotematickou práci a dlouhodobě se dobrovolníky nedaří udržet. Dejvickému divadlu v Praze se naopak daří dlouhodobě, leč jednotvárná spolupráce se dvěma dobrovolníky na střih videa.

Dobrovolnická činnost v Tanečním studiu Light je pevně spjata především s rodiči, jejichž děti navštěvují taneční kurzy. Jedná se spíše o komunitní činnost zhruba padesáti rodičů a blízkých, bez jejichž pomoci by aktivity studia byly omezené a některé by se vůbec neuskutečnily. Program tanečního studia je stále rozšiřuje a profesionalizuje a je možné, že se do budoucna z dobrovolné občanské výpomoci stane dobrovolnický program profesionalizované společnosti.

Tu a tam se projeví snaha zapojit dobrovolníky do činnosti divadel. Jedná se ale o okrajovou činnost v oblasti administrativy, produkce nebo propagace. Nejde ale o žádnou koncepční nebo systémovou práci s dobrovolníky. Mezi největší bariéry práce s dobrovolníky patří zřejmě pracovní přetížení zaměstnanců divadel, kteří nemají čas „vymýšlet“ činnost pro dobrovolníky, obávají se, že nejsou dostatečně spolehliví a že neznají problematiku divadel. Zapojení dobrovolníků do vlastního divadelního procesu jim připadá příliš riskantní. Dalším úskalím může být byrokracie.

Krátkým dotazníkem bylo obesláno 190 divadel, agentur a staggion, znovu urgováno 180 divadel, agentur a staggion. Celkem odpovědělo 47 organizací, z nichž pracuje s dobrovolníky pouze osm.

MAHENOVA ČINOHRA NARODNÍ DIVADLO BRNO

V dramaturgické linii uvádění české klasiky byla hrubínovskému výročí v roce 2010 (v sezóně 2010/2011 sto let od narození a čtyřicet let od úmrtí) vybrána historická hra *Oldřich a Božena*. Vzhledem k titulu a režijnímu záměru, kdy se děj hry odehrává na ranně středověkém hradu, vznikl inscenační záměr zaplnit jeviště mohutným komparesem, který by představoval středověký lid, řemeslníky, venkovany, dvorní dámy, vyslance z Německa, osoby duchovního stavu, žebráky, vojáky, obránce hradu apod. Protože značně omezené možnosti rozpočtu Mahenovy činohry nedovolovaly financovat takto rozsáhlý kompars, přistoupili jsme k zajímavému řešení: do těchto němých rolí, členěných podle stavovské příslušnosti, angažovat dobrovolníky zapálené pro divadlo, pro které by bylo účinkování na jevišti cennou příležitostí poznat divadlo zevnitř a zúčastnit se zajímavého lektorského workshopu.

Pavol Juráš, režisér inscenace a zástupce šéfa Mahenovy činohry, spolu s dramaturgem Martinem Dohnalem připravili čtyřměsíční workshop, do kterého se mohl přihlásit každý,

Protože značně omezené možnosti rozpočtu Mahenovy činohry nedovolovaly financovat takto rozsáhlý kompars, přistoupili jsme k zajímavému řešení: do němých rolí obsadit dobrovolníky zapálené pro divadlo.

od dětí až po seniory s tím, že budou účastníky vzniku divadelní inscenace, budou ji studovat a posléze v ní účinkovat. Mahenova činohra jim bezplatně nabídne workshop a oni budou bezplatně vystupovat v reprízách představení. Ohlas dobrovolníků, diváků, nadšenců byl nebývalý a přihlásilo se kolem devadesáti osob. Z nich byli vybráni ti, kteří mohli přijít ve zku-

šebních termínech, projevíli patřičný zájem a nadšení a souhlasili s pravidly workshopu. Zůstalo tak 70 dobrovolníků, mezi nimi velké procento dětí kolem 10 let, mládež, dámy mezi 30–40 lety a velká skupina seniorů. Není nezajímavé, že jednu čtvrtinu tvořili muži. Od září do prosince 2010 probíhal workshop, kde se dobrovolníci postupně pod vedením lektorů seznámili s fungováním divadla typu instituce Mahenovy činohry, poznali a naučili se, co je úvodní zkouška, čtená zkouška, aranžování, technická zkouška apod. A sami byli

činohry. Každý účastník podepsal obeznámení s bezpečností práce a ochrany zdraví v prostorách Mahenovy činohry a po dobu představení. Je nutno dodat, že v průběhu celých čtyř měsíců se nestal žádný incident, který by vrhl špatné světlo na zapojení dobrovolníků do chodu kamenného divadla. Dobrovolníci byli přesní, obětiví, koncentrovaní. Řádně navštěvovali zkoušky, chovali se ukázněně v prostorách zákulisí a do konce divadelní sezóny 2010/2011 bedlivě sledovali měsíční plány a nevynechávali žádnou z repríz. Bylo zajímavé sledovat, jak často se jejich píle a nadšení pro divadlo přenesly i na profesionální část souboru, která se ze začátku

účastní zkoušení svých scén, navštěvovali krejčovny, pod vedením choreografky se učili tance do představení, pánové se učili šerm apod. Na začátku workshopu každý dostal podepsat symbolickou smlouvu s pravidly workshopu, obdržel průkazku účastníka workshopu, která mu umožňovala vstup do budovy, do divadelní kantýny nebo umožňovala získat slevu na vstupenky do Mahenovy

stavěla ke společnému účinkování na jevišti s dobrovolníky velmi skepticky.

Zpětně je nutno říci, že místy byla koncepce inscenace přemrštěná co do počtu lidí, ale v mnoha místech právě tato insitní davovost a bytování lidí na jevišti přinesly pro činohru netypický jevištní obraz podobný inscenování velkých oper či multižánrových projektů ve světě. Naším cílem nebylo naučit dobrovolníky hrát, byla to spíše hra vizuální, jež se stala součástí scénografie, a pohybová dynamika, kterou vnesli na scénu a do děje organizované skupiny neherců. Samozřejmě základním prvkem byla určitá typová spřízněnost osobností účastníků, podle svého fysis byli zařazeni do skupin: dvorní dámy Juty, porodní báby, pradelny, přítelkyně Boženy, dívky – lid, chudé děti a sirotkové, sedláci, Jaromírova družina, Oldřichova družina, hampejznice, biskupové a vysoký klérus, družina Guntra. Z toho se šikovně

dobrovolníci etablovali na zásadnější úkoly jako Jutina důvěrnice, Božena, kat, vrah, selka, pomocnice Kochana, ministranti, sokolník, důvěrníci Guntra apod.

Nepochybným kladem celé produkce byl marketingový fakt, že sedmdesát dobrovolníků získalo detailní přehled, jak náročné je připravit inscenaci v profesionálním divadle. Zároveň přitáhli pozornost svých přátel a rodinných příslušníků směrem k divadlu. Využívali veškeré bonusy volných vstupenek, zlevněného vstupného, možnosti prohlídek zákulisí a budovy a zajímali se o vše, co se v činohře děje. Co se týká uměleckého výsledku, ten není snadné hodnotit, neboť nepodléhá kritériím srovnání s obdobným projektem, ale je na každém kritikovi či divákovi a jeho subjektivním vnímání. Po premiéře jsme obdrželi vřelé reakce mnoha věrných diváků o působivosti tohoto pro činohru netypického řešení, ale zároveň u části kritiky se tento prvek dobrovolnictví a zapojení neherců nesetkal

s pochopením, neboť možná až příliš apriori si označila Hrubínovo drama za hru komorní.

Ex post můžeme hodnotit dílo pouze tak, že zapojení dobrovolníků přineslo zajímavé scénické a režijní řešení mnoha situací a ozvláštnilo a signifikovalo obrovský jevištní prostor divadla typu Mahenovy činohry. Zároveň však musíme konstatovat, že čas zkoušení, limitovaný povinnostmi dobrovolníků (studium, zaměstnání), nestačil pro hluboce propracované mizanscény a někdy zůstal jejich tvar na půl cesty. (Musíme však podotknout, že soubor hraje každý večer a jelikož nevlastní zkušebnu rozměrově kompatibilní s jevištěm, bylo možné zkoušet s dobrovolníky pouze o víkendech – tento režim ale podléhá pracovnímu a provoznímu řádu souboru a není možné realizovat například celodenní zkoušku.) Je však evidentní, že divadlo bez rizika dělat nejde.

Inscenace se zatím odehrála dvanáctkrát za nadprůměrné divácké návštěvnosti a tím, že vzbuzuje nelibost, rozpaky nebo pozitivní emoce, se nepochybně řadí k divadlu, které není mdlé. Zkušenost s dobrovolníky se nám vyplatila nejen v umělecké sféře, ale zejména ve sféře obchodní, v návštěvnosti, a především ve sféře lidské. A to je velký úspěch. Již teď připravujeme další projekt na zapojení dobrovolníků do chodu velkého kamenného divadla.

Kontakt: Pavol Juráš, zástupce uměleckého šéfa Mahenovy činohry, Národní divadlo Brno, Dvořákova 11, 657 70 Brno, T 724 973 210, E juras@ndbrno.cz

www.ndbrno.cz

Zkušenost s dobrovolníky se nám vyplatila nejen v umělecké sféře, ale zejména ve sféře obchodní, v návštěvnosti, a především ve sféře lidské. A to je velký úspěch.

ORCHESTR BERG

Práci dobrovolníků jsme začali ve větším měřítku a oficiálně využívat po návratu manažerky Evy Kesslové z USA, kde je dobrovolná práce v neziskových organizacích zcela běžná a naprostá většina lidí se v některé své oblíbené organizaci takto angažuje. I předtím jsme samozřejmě měli neoficiální dobrovolníky, kteří přispěli odbornou radou nebo například pomohli něco odvézt apod. Od konce roku 2006 ale budujeme dobrovolnickou základnu cíleně.

Dobrovolníci, kterým říkáme andělé, nám pomáhají při koncertech jako uvaděči, při prodeji vstupenek, při přípravě a sklizení koncertu atd. Mimo koncerty potom například s každoroční kompletací soutěžního CD *Nuberg*, z čehož děláme předvánoční setkání.

V našem případě jde o přátelskou výpomoc, kterou žádným způsobem smluvně neupravujeme, neděláme ani školení o bezpečnosti práce ani nic jiného. Jednoduše se s našimi dobrovolníky dohodneme, kdo může, v kolik dorazí a co budou dělat.

Máme především dobrovolnice – andělky, jde o všeobecně akční ženy, které si v množství aktivit jednou za měsíc najdou večer čas na pomoc na koncertě. Dále máme také dobrovolníky – experty, kteří nám pomáhají v oboru, v němž jsou odborníky (právo, účetnictví, korektorské práce, design atd.). I v tomto případě se jedná o individuální dohodu.

Všem dobrovolníkům nabízíme jako poděkování vstupenky na naše koncerty. Naše dobrovolnická základna se stále lehce obměňuje v závislosti na možnostech a momentální situaci každého z našich andělů, ale hodně jich s námi zůstává. V poslední době se nám noví dobrovolníci hlásí sami, většinou po návště-

Míša z andělské letky jako uvaděčka na koncertě Orchestru BERG v Museu Kampa.

vě koncertu procházejí naše webové stránky a následně nám napíší e-mail.

Většinu naší andělské letky pro pomoc při koncertech tvoří ženy (občas bychom potřebovali i silné muže, kteří se nám bohužel tolik nehlásí), naopak například naši IT andělé jsou všichni pánové. Občas sice přemýšlíme o tom, jestli bychom neměli po vzoru větších

institucí dát našemu dobrovolnickému programu větší řád, ale zatím nám – a snad i našim andělům a andělkám – naše malé rodinné uspořádání vyhovuje. Naším andělům děkujeme osobně, ale také v rámci andělské sekce na našich webových stránkách, v programech koncertů, poděkování včetně odkazu na andělskou stránku je i v každé e-mailové pozvánce na koncert.

Kontakt: Eva Kesslová, Orchester Berg, Bílinská 494/3, 190 00 Praha 9, T 604 205 937, E eva@berg.cz
www.berg.cz

Naše anděly milujeme!

Naším andělům děkujeme osobně, ale také v rámci andělské sekce na našich webových stránkách, v programech koncertů, poděkování včetně odkazu na andělskou stránku je i v každé e-mailové pozvánce na koncert.

DIVADLO ARCOLA (Londýn, Spojené království)

Dobrovolnictví – jak může proměnit organizaci

Arcola je organizace založená na dobrovolnících. Když divadlo v roce 2000 zahájilo činnost, mělo pouze dva kmenové zaměstnance, jinak vše dělali místní dobrovolníci. Za posledních deset let se divadlo zprofesionalizovalo, takže nyní zaměstnává osmnáct lidí na plný úvazek a hospodaří s ročním rozpočtem přesahujícím jeden milion liber. Dobrovolníci nicméně stále tvoří nedílnou součást provozu, přičemž každý rok spolupracuje s Arcolou více než 200 dobrovolníků.

Kmenoví zaměstnanci musí část svého času věnovat zaučování a dohledu, aby zajistili, že dobrovolníci budou pracovat smysluplně a odnesou si kvalitní zkušenost.

Divadlo Arcola nepoužívá dobrovolníky jako levnější náhradu placených zaměstnanců. Jedná se o zapálené jednotlivce, kteří obětují volný čas na podporu věci, jíž věří, za což je jim odměnou učení, praxe a inspirace. Takový přístup není o nic méně hodnotný než finanční odměna a také není zcela bez nákladů. Zaměstnávání dobrovolníků představuje pro naši organizaci masivní investici. Kmenoví zaměstnanci musí část svého času věnovat zaučování a dohledu, aby zajistili, že dobrovolníci budou pracovat smysluplně a odnesou si kvalitní zkušenost.

Dobrovolnictví jako étos

Dobrovolníci jsou klíčoví pro étos Arcoly, jež chce dělat divadlo přístupné každému. Nejdůležitější aktivitou, na níž se podílejí dobrovolníci, je Front of House. Toto oddělení styku s veřejností je v nejužším kontaktu s návštěvníky a má zajistit, že z našeho divadla odcházejí s příjemnými zážitky. Povzbuzujeme naše

Dobrovolníci jsou klíčoví pro étos Arcoly, jež chce dělat divadlo přístupné každému.

dobrovolníky ve Front of House, aby návštěvníkům říkali, že zde pracují právě jako dobrovolníci. Ze zkušenosti víme, že se postoj návštěvníků promění, když se dozví, že osoba,

Dobrovolník z banky Barclays bourá zeď Studia 1

s níž mluví, obětuje pro divadlo svůj volný čas. Z toho usoudí, že práce pro divadlo má sama o sobě takovou hodnotu a je natolik inspirující, že někomu stojí za to, aby pro její úspěch věnoval svůj volný čas.

Firemní dobrovolnictví

Divadlo Arcola má silné vazby s mnoha organizacemi v soukromém sektoru včetně takových jmen jako Bloomberg, Barclays Bank nebo UBS. Podporují divadlo tím, že poskytují týmy až o stech dobrovolnících, kteří pracují pro Arcolu. Divadlu tak poskytují životně důležitou podporu, zejména pokud jde o stavební a rekonstrukční projekty. Naši partneři naopak získávají prostor na team-building, stejně jako propagaci svého jména prostřednictvím podpory kulturní instituce.

Budoucnost Arcoly – co je s dobrovolníky možné

V roce 2010 se divadlo Arcola se svou veškerou činností přestěhovalo do nového objektu v ulici Ashwin. Dobrovolníci se podíleli na všech etapách přesunu. Při rekonstrukci budovy z továrny na barvy na divadlo se čtyřmi scénami se podílelo přes tisíc dobrovolníků. Týmy ze soukromých firem bouraly zdi, malovaly stropy, vysypávaly podlahy pískem a zasklívaly okna.

Dobrovolník stěhuje nábytek do nové budovy divadla Arcola

Když byla budova hotová, Arcola připravila projekt zaměřený na podnícení představitosti, který demonstroval sílu dobrovolnictví – *Bananiyan*. Bananiyan pochází z filipínské tradice a označuje zvyk, v němž se shromáždí celé společenství a přenesou bambusový domek na nové místo. Majitelé domku poté uspořádají slavnost pro dobrovolníky, aby jim tak poděkovali za pomoc. V lednu 2011 pozvala Arcola dobrovolníky, aby přenesli, nač jim budou stačit síly – nábytek, rekvizity, kostýmy, kusy scény – z ulice Arcola na nové místo v ulici Ashwin. Přišlo 250 lidí, kteří na Kingsland Road vytvořili téměř kilometrový průvod v čele s dechovou kapelou.

Kontakt: Owen Calvert-Lyons, Arcola Theatre, 24 Ashwin St., London, E8 3DL, Spojené království, E owen@arcolatheatre.com

www.arcolatheatre.com

Přeložil Robert Müller.

FESTIVALY

MAGDALENA MÜLLEROVÁ

Festival je typickou aktivitou pro krátkodobé využití dobrovolníků hojně využívanou zejména v zahraničí. Na významných festivalech se vystřídá i přes tisíc dobrovolníků, zejména z řad mladých lidí. Motivace je jednoznačná. Dobrovolníci jsou při vzniku významné kulturní události, zažijí mnoho nevšedních zážitků, a přestože náplň činnosti často

Na významných festivalech se vystřídá i přes tisíc dobrovolníků, zejména z řad mladých lidí.

nebývá příliš invenční a kreativní, dočkají se odměny ve formě akreditace, volných vstupů na koncerty či představení, mají možnost ubytování nebo získají příspěvek na cestovné

či stravu. Dalším přínosem jsou nabyté zkušenosti, získání kontaktů nebo možnost se pohybovat v blízkosti účinkujících a hostů festivalu.

Příkladem masivního využití dobrovolníků je festival nezávislého filmu *Sundance*, který každoročně využívá na 1 600 dobrovolníků. Svou pomocí podporují rozvoj nezávislého filmu. Dobrovolníci jsou využíváni na všech úrovních – od vstupů do sálů po dohlížení na kyvadlovou dopravu. Samozřejmě, že jde o silnou motivaci být mezi prvními diváky světových premiér nových nezávislých filmů, ovšem skutečným benefitem, jak zmiňují organizátoři akce, nejsou materiální výhody nebo filmy, ale získané zkušenosti.

Zajímavou možností, jak nalákat dobrovolníky na velké komerční festivaly, je práce ve stáncích s občerstvením. Po složení určité zálohy se dobrovolník zaregistruje (například na stránce www.festivalvolunteer.co.uk) a zaváže se k odpracování dvou služeb na stánku po dobu 6–9 hodin. Pokud dobrovolník nedostojí závazkům, strhává se předem jasná výše z uložené zálohy. Dobrovolník si v tomto případě odpracuje vstupenku na festival, nejde tedy o typickou dobrovolnou činnost, ale o jakýsi výměnný obchod. Obdobným typem spolupráce s dobrovolníky jsou tzv. *campsite assistant teams (CATs)*, asistence při koordinaci stanových městeček. Dobrovolníci zajišťují hladký průběh velkých festivalů – ukazují návštěvníkům cestu, zajišťují provoz úschovny zavazadel, infor-

muji o programu či asistují hasičským, lékařským a bezpečnostním jednotkám. Existuje řada serverů, jež zprostředkují dobrovolníkům účast na festivalech. Také u tohoto typu aktivit se potvrzuje, že dobrovolnictví má nejvyšší úroveň ve Spojeném království nebo v severní Americe.

Pokud hledáme příklady z České republiky, paradoxně na velkých festivalech na dobrovolníky nenarazíme.

Pokud hledáme příklady z České republiky, paradoxně na velkých festivalech na dobrovolníky nenarazíme. Ať už se jedná o *Mezinárodní filmový festival Karlovy Vary*, *Letní filmovou školu* v Uherském Hradišti, hudební festival *Colours of Ostrava*, pražský mezinárodní hudební festival *United Islands*, mezinárodní folkový festival *Strážnice* či *Mezinárodní dudácký festival Strakonice*, potenciálu dobrovolnické činnosti zatím nedokáží využít.

Mezinárodní filmový festival *Febiofest* až do loňského roku z této řady nevybočoval. Ovšem kvůli snížení finančních prostředků bylo třeba obsadit některé pracovní pozice bez nároku na honorář. Na výzvu, která byla zveřejněna několik měsíců před zahájením festivalu, se přihlásilo přes padesát zájemců. Dobrovolníků bylo nakonec zhruba pět a vykonávali práci fotografa, produkční činnost, zajišťovali servis pro hosty festivalu nebo převáděli formáty videí. Obavy ze zapojení dobrovolníků se nenaplnily a podle mluvčího festivalu Pavla Sladkého spolupráce s nimi bude pokračovat pravděpodobně i do budoucna. Organizátoři *Febiofestu* odměnili dobrovolníky volnými vstupenkami. Podobným způsobem pracoval s dobrovolníky organizační tým *Pražského Quadriennale* scénografie a divadelního prostoru, který spolupracoval se zhruba desítkou dobrovolníků.

Mezinárodní festival *Divadelná Nitra* je postaven na spolupráci s dobrovolníky.

Ukázkovým příkladem, který v publikaci podrobně představujeme, je bezesporu slovenský mezinárodní festival *Divadelná Nitra*. Už od svého vzniku byla organizace festivalu postavena na spolupráci s dobrovolníky. Letos slaví *Divadelná Nitra* dvacetileté výročí a u příležitosti tohoto jubilea se dobrovolnictví stává jedním ze stěžejních témat festivalu. Fakt, že dobrovolníci přijíždějí do Nitry opakova-

ně, svědčí o tom, že tato činnost je přínosná a lákavá nejen pro organizátory, ale i pro samotné dobrovolníky.

Člověk v tísní o. p. s. pořádá festival dokumentárních filmů o lidských právech *Jeden svět*, do kterého se v posledních ročnicích zapojilo kolem osmdesáti dobrovolníků. K tomu je nutné přičíst ještě další desítky dobrovolníků, kteří pomáhají v dalších čtyřiatřiceti městech po celé České republice, ve kterých se *Jeden svět* koná. Organizace tohoto festivalu je stejně jako v Nitře spjata s dobrovolníky už od svého počátku.

Mezinárodní taneční festival ProART zajišťují celkem tři lidé. Bez pomoci dobrovolníků by nebylo možné tuto akci realizovat. Každoročně se 2–5 dobrovolníků věnuje asistentickým činnostem, guest servisu, propagaci. Protislužbou jsou volné vstupy na představení nebo účast na festivalových workshopech.

Dobrovolníci se obvykle hlásí prostřednictvím výzvy na webu a na sociálních sítích.

Dalším příkladem v oblasti performing arts je pražský festival pouličního divadla *Fringe*,

který poskytuje zhruba 20–30 tuzemským a zahraničním dobrovolníkům příležitost se spolupodílet na podobě festivalu. Dobrovolníci ze zahraničí mají k dispozici zdarma hotel, místní přepravu nebo občerstvení, ovšem protihodnotou je jejich zodpovědná práce a vysoké nasazení.

Theatrum Kuks, festival barokního divadla, opery a hudby, zapojil do organizace posledního ročníku sedm dobrovolníků. Kromě spokojenosti s odvedenou prací organizátoři festivalu vítají, že díky místním dobrovolníkům dochází ke komunikaci s místními obyvateli, kteří se s festivalem identifikují minimálně. Opačnou zkušenost se zapojením místních obyvatel mají organizátoři *Slavností pětilisté růže* v Českém Krumlově. Krumlovští se zapojují do mohutného kostýmovaného průvodu městem, čímž se stávají aktivními účastníky, a zároveň se podporuje vzájemná sounáležitost i k místu, kde bydlí.

Škála festivalů je velmi různorodá. Může se jednat o open-air festivaly pro širokou veřejnost nebo festivaly klasické hudby, kam směřuje úplně jiná cílová skupina. Jsou festivaly zaměřené na odbornou veřejnost či na specifickou skupinu. Festivaly placené

Organizátoři festivalu vítají, že díky místním dobrovolníkům dochází ke komunikaci s místními obyvateli.

Pochopení motivace samotných dobrovolníků je klíčem k úspěšnému využití jejich obrovského potenciálu.

hlavním motivem seznámit se s lidmi, získat kontakty. Pro studenty je každá taková příležitost zdrojem nových zkušeností a možností touto praxí obohatit svůj životopis. Pochopení motivace samotných dobrovolníků je klíčem k úspěšnému využití jejich obrovského potenciálu.

či s volným vstupem. Přístup k dobrovolnické činnosti se tedy logicky odvíjí od zaměření festivalů. Platí to i naopak, a sice, že motivace dobrovolníků se liší. Někdy jde o to dostat se na žádaný koncert populární kapely, jindy je

JEDEN SVĚT, FESTIVAL DOKUMENTÁRNÍCH FILMŮ O LIDSKÝCH PRÁVECH

Dobrovolníci jsou nedílnou součástí festivalu *Jeden svět* od jeho samotného počátku (první ročník festivalu se konal v roce 1999). Organizování tak velké akce by se neobešlo bez několika desítek dobrovolníků a dobrovolnic, kterými jsou z velké části studenti a studentky vysokých škol. Během posledních několika ročníků festivalu se v Praze do příprav zapojilo na osmdesát dobrovolníků.

K tomu je nutné přičíst ještě další desítky dobrovolníků, kteří pomáhají v dalších čtyřiatřiceti městech po celé České republice, ve kterých se *Jeden svět* koná.

Součástí širšího festivalového týmu je koordinátor dobrovolníků, jehož jedinou pracovní náplní je péče o dobrovolníky. Snažíme se koordinátory vybírat z řad bývalých dobrovolníků, aby se jednalo o zkušené lidi, kteří přesně vědí, co dobrovolnická činnost na festivalu obnáší, a podle toho k dobrovolníkům přistupovali. Pro dobrovolníky je několik dní před začátkem festivalu

organizována informační schůzka, na které se dozvědí vše potřebné a seznámí se s festivalovým týmem.

Většina dobrovolníků působí jako služba v kinech (poskytování informací návštěvníkům, trháni vstupenek, usazování hostů, výlep letáků atd.), dále jsou nápomocni při ceremoniálních večerech, doprovodných akcích, seminářích apod. Náplň práce je nenáročného charakteru, jedná se zejména o různé podpůrné činnosti.

Během posledních několika ročníků festivalu se v Praze do příprav zapojilo na osmdesát dobrovolníků.

Zapojení dobrovolníků do organizace festivalu má kromě bezprostřední výpomoci i další výhody – z dobrovolníků se často stávají členové festivalového týmu, dobrovolníci se zapojují i do dalších aktivit a projektů organizace, například se z nich stávají organizátoři festivalů na vysokých školách (projekt *Do It Yourself*) či promítači dokumentů ve svém okolí (projekt *Promítej i ty!*). Nadále tak šíří ve svém okolí myšlenky festivalu a pomáhají nám oslovovat zejména pro nás tak důležité vysokoškolské publikum.

Přínosem pro dobrovolníky je možnost podílet se na organizaci významné kulturní akce mezinárodního charakteru, možnost zhlédnout množství zajímavých dokumentárních filmů a debat, zúčastnit se doprovodných akcí či potkat zajímavé lidi z řad festivalových hostů.

Jelikož se jedná pouze o několikadenní dobrovolnickou činnost vždy jednou za rok, činnost probíhá jen na základě vzájemné ústní dohody. Dobrovolníci nevykonávají takové činnosti, při kterých by nesli odpovědnost za škodu (ne-manipulují s penězi, zbožím apod.).

Systém práce s dobrovolníky je za třináct let konání festivalu již dobře propracován, přesto pro nás nadále zůstává výzvou zlepšit motivování dobrovolníků, aby nedocházelo k jejich odlivu v průběhu konání festivalu.

Jako výraz poděkování dobrovolníkům každoročně po skončení festivalu organizujeme také večírek, na kterém mají možnost se znovu setkat jak spolu navzájem, tak s celým festivalovým týmem a jeho spolupracovníky.

Dobrovolníci na festivalu *Jeden svět* vykonávají svou činnost zcela dobrovolně a bez nároku na honorář, motivační odměnou jsou jim akreditace pro vstup zdarma a festivalové propagační předměty jako trička či tašky. Jako výraz poděkování dobrovolníkům každoročně po skončení festivalu organizujeme také večírek, na kterém mají možnost se znovu setkat jak spolu navzájem, tak s celým festivalovým týmem a jeho spolupracovníky.

„Od roku 2007, kdy jsem na festivalu Jeden svět dělala dobrovolnici na projekcích, mě každý rok přitáhnou zajímavá témata filmů i diskuzí alespoň do řad běžných diváků.“

„Měla jsem radost, že jsem naživo viděla pana Václava Havla a také mě potěšilo, že jsem jako dobrovolnice viděla tolik úžasných filmů.“

Kontakt: Iva Bartošová, MFF Jeden svět, Člověk v tísni o. p. s., Šafaříkova 24, 120 00 Praha 2, E mail@jedensvet.cz

www.jedensvet.cz

MEDZINÁRODNÝ FESTIVAL DIVADELNÁ NITRA (Nitra, Slovenská republika)

Dobrovolníci pracují na festivalu od jeho založení v roce 1992. V současnosti připravuje *Divadelná Nitra* vydání publikace *20. rokov dobrovoľníctva na festivale Divadelná Nitra*, jejímž cílem je zdokumentovat tento fenomén a také zveřejnit jména všech spolupracu-

jících dobrovolníků za dvacet let existence festivalu. Naše databáze obsahuje přibližně tisíc dobrovolníků a stále se doplňuje, přičemž mnoho dobrovolníků pracovalo na festivalu více let.

Při samotné realizaci festivalu je práce dobrovolníků nepostradatelná. Proto je naším zá-
měrem oslovovat mladé jednotlivce-dobrovolníky ke spolupráci na festivalu, motivovat je,
koordinovat jejich práci v jednotlivých činnostech, zabezpečovat pravidelnou komunikaci

s potenciálními dobrovolníky, realizovat motivační akce (společenská setkání, koncerty hudebních skupin, společné diskotéky) pro spolupracující, ale i pro potenciální dobrovolníky.

Zaměření na mladé lidi je nejen logickým vyústěním charakteru a generační příbuznosti divadelní

tvorby dlouhodobě prezentované na festivale, ale je také důkazem ambicí vedení festivalu prohloubit efekt neformálního vzdělávání a pěstovat vztah mládeže ke kultuře a umění.

Asociace Divadelná Nitra nabízí mladým lidem možnost dobrovolně pracovat na přípravě i realizaci festivalu, čímž jim umožňuje získat zkušenosti z organizování velké mezinárodní kulturní události. Současně usiluje o zprostředkování mladým lidem hodnot a poznatků z oblasti kultury, zejména z oblasti divadelního umění, a podporuje v nich vnímavost a kritičnost vůči různým projevům kultury a umění.

Práce dobrovolníků je vázaná na období několika dnů před festivalem a na dobu konání festivalu, celkem dvanáct dní intenzivní práce. Přípravu a práci dobrovolníků přímo na festivalu koordinuje manažer dobrovolníků, ale v průběhu festivalu jsou zodpovědní za danou oblast také ostatní členové štábu. Každý dobrovolník podepisuje smlouvu o spolupráci s Asociací Divadelná Nitra, která také zabezpečuje pojištění související s výkonem jejich činnosti. Dobrovolníci mají v průběhu festivalu zajištěné občerstvení, pitný režim a jednou denně teplou stravu. Každý dobrovolník obdrží symbolický dárek – tričko s logem festivalu a propagační materiály festivalu. Dobrovolníci mají možnost získat vstup zdarma na některá představení z hlavního programu.

Dobrovolníci jsou součástí organizační struktury festivalu a zabezpečují konkrétní úkoly, související s průběhem jednotlivých představení a aktivitami festivalu. Každoročně na festivalu spolupracuje asi sto dvacet mladých lidí-dobrovolníků. Jejich práce souvisí se zabezpečením technických, materiálních nebo organizačních požadavků představení, zajišťují komunikaci s tvůrci představení, hosty, účastníky a návštěvníky festivalu.

Před festivalem dobrovolníci absolvují vzdělávací semináře pod vedením koordinátora dobrovolníků. Konají se zpravidla ve dvou víkendových termínech v září těsně před ko-

Naše databáze obsahuje přibližně tisíc dobrovolníků a stále se doplňuje, přičemž mnoho dobrovolníků pracovalo na festivalu více let.

Semináře jsou prostorem, kde mladí hovoří o fenoménu dobrovolnictví, o jeho významu a prospěšnosti nejen pro festival, ale především pro ně samé, pro komunitu, město nebo region, ve kterém působí.

dobrovolníci musí při festivalu běžně řešit. Cvičení podporují a rozvíjí nejen organizační, koordinační a komunikační schopnosti dobrovolníků, ale i týmovou spolupráci.

Účastníky semináře také informujeme o cílech, záměrech a aktivitách organizátora festivalu, Asociace Divadelná Nitra. Semináře jsou prostorem, kde mladí hovoří o fenoménu dobrovolnictví, o jeho významu a prospěšnosti nejen pro festival, ale především pro ně samé, pro komunitu, město nebo region, ve kterém působí anebo v budoucnosti působit budou. První den nástupu dobrovolníků na festival (zpravidla v pondělí před festivalem) se pro dobrovolníky připravuje úvodní informační setkání, kde získají představu o systému práce na festivalu, členové štábu představí jednotlivé oblasti práce pro dobrovolníky, dobrovolníci se na místě podle zájmu rozdělí podle typu činnosti a dostanou přesné instrukce ke své práci. Dobrovolníci působí v průběhu festivalu v různých oblastech. Ve všech oblastech spolupráce jde o organizační výpomoc dobrovolníků, při které se vyžaduje schopnost samostatně řešit úkoly, zodpovědný přístup, spolehlivost, aktivita, ochota, tvořivost, flexibilita, schopnost zvládat stresové situace, jazykové, komunikační a organizační schopnosti.

Dobrovolníky využíváme na tyto činnosti:

- akreditace účastníků (registration desk)
- péče o domácí nebo zahraniční soubor (podle jazykových schopností)
- divadelní jarmark a doprovodné aktivity
- semináře, workshopy, diskuze
- technické a materiální zabezpečení

náním festivalu. Záměrem těchto seminářů je zprostředkovat dobrovolníkům informace o jednotlivých oblastech jejich práce, rozvinout vzájemnou komunikaci mezi dobrovolníky a členy štábu a pozitivně je motivovat, vytvořit lidské, materiální a technické zázemí pro jejich práci. V průběhu těchto seminářů se konají cvičení, která simulují možné modelové situace, které

- péče o V. I. P., protokolární hosty festivalu
- péče o individuální zahraniční hosty
- tiskové středisko
- sekretariát
- osobní asistenti členů štábu
- redakce festivalových tiskovin
- doprava souborů a hostů, přeprava materiálů
- úklid festivalových prostor
- zdravotnická služba
- tým blogerů

V období mimo konání festivalu dobrovolníci pracují na dokumentaci, archivaci, přípravě dalšího ročníku.

„S ADN som mala tú česť pracovať po tri roky. Tento čas patril medzi moje najaktívnejšie chvíle počas vysokoškolského štúdia. Vďaka dobrovoľníctvu na DN som mohla preniknúť do vysoko organizovaného sveta festivalu, byť svedkyňou príprav najväčšieho slovenského divadelného podujatia, čo mi dalo neopísateľné skúsenosti z oblasti organizácie, manažmentu, hostesingu...“
Eva Hudecová (2007, 2008)

„Najsilnejší zážitok je, keď prídete do divadla na prvé školenie, na prvý deň priprav, keď sa začne prvý deň Divadelnej Nitry a potom, keď sa všetci v stredu večer stretne a ukončíme ju... Pretože celá Divadelná Nitra od prvého do posledného dňa je jeden obrovský zážitok každú jednu minútu. No mňa vždy ohromilo, keď

som videl, ako celý štáb dokáže s dobrovoľníkmi fungovať ako zohratý tím, ktorý sa pozná dlhé roky. A ako dokáže hŕstka dobrovoľníkov ísť úplne na doraz – až na dno svojich síl, ale pritom má vždy úsmev na tvári, pretože práca na festivale ich stále niečím naplňa.“

Filip „Fifo“ Hlinka (2006, 2007, 2009, 2010)

Kontakt: Slavka Cívánová, doprovodný program, vzdelávací projekty, Mezinárodní divadelní festival Divadelná Nitra, Svätoplukovo nám. 4, SK-950 53 Nitra, Slovenská republika, T/F +421 37 65 24 870, M +421 908 14 32 95, E civanova@nitrafest.sk

www.nitrafest.sk

Přeložila Magdalena Müllerová.

ESTONSKÝ DIVADELNÍ FESTIVAL DRAAMA (Tartu, Estonská republika)

Festival *Draama*, který představuje nejlepší divadelní hry posledních dvou let, se od roku 1996 koná každé dva roky v estonském Tartu. Kromě divadelních her je součástí festivalu bohatý doprovodný program. Organizátoři si brzy uvědomili, že se jim nedostává pracovních sil a začali hledat dobrovolníky, tudíž dobrovolnická činnost je spjata s pořádáním festivalu od svého počátku.

Na festivalu *Draama* se podílí padesát až šedesát dobrovolníků. Organizátoři se snaží o rovnoměrné zastoupení obou pohlaví, ale obvykle je to zhruba třicet dívek a dvacet chlapců z řad místních studentů. Většina z nich jsou naši pravidelní spolupracovníci. Přednost dostanou ti, kteří už mají praxi s předešlými ročníky, neboť se vyznají v organizaci festivalu, ovládají činnost, které se budou věnovat, ale také znají jeden druhého. Na druhé straně se samozřejmě nebráníme ani nováčkům. Vliv dobrovolnictví na festival je nedocenitelný. Dobrovolníci jsou tváří našeho festivalu. S nimi se setkávají naši návštěvníci, na ně se obracují se svými otázkami. Vyskytne-li se nějaký zádrhel, jsou to dobrovolníci, kteří situaci řeší, uklidňují případné spory a reagují na stížnosti publika. I přes značný tlak a vyčerpání udržují na festivalu dobrou náladu. Dobrovolníci činí festival tím, čím je.

Vyskytne-li se nějaký zádrhel, jsou to dobrovolníci, kteří situaci řeší, uklidňují případné spory a reagují na stížnosti publika.

Dobrovolnická činnost probíhá na základě ústní dohody. Dobrovolníci vyplní rozpis služeb a následně plní své povinnosti. Během práce mají zdarma stravování, festivalové triko a mikinu a samozřejmě akreditaci, jež umožňuje navštívit kterékoli představení, zbývají-li volná místa.

Současná situace je podle mého názoru zcela uspokojivá. Poptávka uchazečů je vysoká, což ukazuje, že náš „motivační balíček“ dokáže přitáhnout mladé lidi. Většinu z nich známe z dřívějších, ale každý rok přichází také mnoho nových zájemců.

Ze spolupráce s jinými kulturními organizacemi víme, že dobrovolnictví je v Estonsku velmi oblíbené. Často se objevují skupiny, které dobrovolníčí na více akcích.

Kontakt: Marika Goldman, Festival Draama, E marika@festival.ee
www.draama.ee

Přeložil Robert Müller.

KNIHOVNY

ZUZANA JEŽKOVÁ (Národní knihovna ČR)

„Dobrovolníci v knihovně? A proč by to dělali? Kdo by byl takový blázen, aby něco dělal zadarmo?“ tak s takovou reakcí svých kolegů se donedávna setkávala asi většina z těch, kteří přišli s myšlenkou dobrovolníků v knihovně. Sama mám také tuto zkušenost. Koncem 90. let jsem v knihovnách hledala uplatnění pro skupinku dobrovolníků – čerstvých absolventů pražských gymnázií. Nenašla jsem ho.

Přesto už tenkrát u nás existovaly knihovny, jejichž přístup byl dobrovolníkům více nakloněn. Tehdejší aktivita Knihovny Kroměřížska, která ověřovala možnost zapojování nezaměstnaných jako dobrovolníků, je dosud v některých aspektech nepřekonaná. Ve spolupráci s Informačním centrem neziskových organizací v Praze, Městským úřadem Kroměříž a Úřadem práce v Kroměříži realizovala knihovna v roce 1999 projekt, který pomáhal nezaměstnaným absolventům středních škol na Kroměřížsku získat určitou praxi a pracovní návyky v pozicích dobrovolníků ve vybraných neziskových organizacích Kroměříže. Úspěšný pilotní projekt trval jeden rok. V aktivitách projektu však ve spolupráci s HESTIÍ – Národním dobrovolnickým centrem pokračovala jiná místní organizace.

Do knihoven se dobrovolníci dostávají poznenáhlu a téměř nepozorovaně. Především u malých knihoven v obcích – tam, kde se věci dějí neformálně a „po sousedsku“, kde knihovna opravdu plní svou komunitní roli – tam je pro dobrovolnou činnost přirozený prostor. Jen těm svým pomocníkům, kteří přijdou zdarma opravit knihovně rozklížené stoly, naučit děti plést pomlázku v rámci tematicky zaměřeného dne knihovny či podělit se s ostatními o své zážitky z putování po vzdálených krajích, většinou v malé knihovně neříkají dobrovolníci. Ne proto, že by jimi nebyli, ale protože knihovníky nenapadne zařadit je do „škatulky“ dobrovolnictví jen proto, že nějakou činnost realizovali bez nároku na honorář. A lidé, kteří zdarma pomáhají při akcích typu *Noc s Andersenem*, nejsou v knihovnách ojedinelým jevem.

Několik větších knihoven již má zkušenost s činností dobrovolníků získaných ve spolupráci s dobrovolnickými centry. Ty první případy nebyly ohromující, vycházely z nedostatečných znalostí partnerů o sobě navzájem, proto nebyly ani zvláště přínosné. Naplňovaly první

Podnětně pro rozvoj dobrovolnictví v knihovnách České republiky zapůsobil grantový program *Senioři vítáni*, který na období srpen 2007 až červenec 2008 vyhlásila Nadace OSF v Praze. Kromě obcí a nevládních neziskových organizací se do programu přihlásilo i několik knihoven.

představy dobrovolnických center o práci knihoven a knihoven o možné práci dobrovolníků. Výsledkem nedostatečného vzájemného pochopení poslání a funkcí partnerů byla nabídka dobrovolnických aktivit týkající se především ochrany fondů. Balení knížek není natolik zábavnou aktivitou, aby přitáhlo větší počet dobrovolníků. Význam však tato činnost měla jako počátek spolupráce knihoven s dobrovolnickými centry. Slibný příklad této spolupráce je potom projekt Dobrovolnického centra v Ústí nad Labem, který je prvním akreditovaným dobrovolnickým projektem pro muzea a knihovny. Již v září

2011 získají kolegové ze Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem zkušenost s dobrovolníky, kteří budou knihovně pomáhat se zdravotně handicapovanými zájemci o služby knihovny, budou se podílet na průzkumech zájmů uživatelů knihovny, pomohou se zajišťováním kulturních akcí atd.

Podnětně pro rozvoj dobrovolnictví v knihovnách České republiky zapůsobil grantový program *Senioři vítáni*, který na období srpen 2007 až červenec 2008 vyhlásila Nadace OSF v Praze. Kromě obcí a nevládních neziskových organizací se do programu přihlásilo i několik knihoven. Uspěly tři: Městská knihovna Rožnov pod Radhoštěm, Masarykova veřejná knihovna Vsetín a Městská knihovna Sedlčany. Každá jiným způsobem ve svém projektu dokázala aktivizovat seniory a získat je pro dobrovolnickou činnost, která zajímavou a neotřelou formou rozšířila služby knihovny. Přitom ve všech třech knihovnách se dobrovolnický program dále rozvíjí.

Dobrovolnické centrum v Ústí nad Labem je prvním akreditovaným dobrovolnickým projektem v oblasti kultury.

Není možné psát o dobrovolnictví v knihovnách ČR a pominout Městskou knihovnu Louny. Stěhování fondů knihovny formou happeningu s účastí celého města zdaleka není jedinou dobrovolnickou aktivitou v této veskrze pozoruhodné knihovně.

Dobrovolnictví v Městské knihovně Soběslav je krásným příkladem práce dobrovolníků zaměřené na pomoc potřebným lidem. Dobrovolníci zde nepomáhají primárně knihovně, ale celá aktivita jaksi mimoděk vytváří obraz knihovny, která svými specifickými prostředky pečuje o věci kolem sebe, obraz dobré komunitní knihovny. A jistě není náhodou, že právě tento projekt letos získal podporu z programu *Dobrovolnictví pro všechny*.

Pro dobrovolnictví ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové byl přelomový rok 2010, kdy knihovna spustila dobrovolnický projekt *Kreativní knihovna*. V projektu skupina studentů-dobrovolníků originálním způsobem představovala knihovnu veřejnosti. Šlo o celou řadu akcí, které se většinou konaly mimo prostory knihovny, ale které zájem budícím způsobem upozorňovaly veřejnost na knihovnu a na její služby. Studenti-dobrovolníci dokázali, že se mohou stát velmi důležitou a cennou součástí jednotlivých oddělení knihoven (v tomto případě oddělení public relations).

Studenti-dobrovolníci dokázali, že se mohou stát velmi důležitou a cennou součástí jednotlivých oddělení knihoven.

Dobré příklady táhnou, a tak si již řada knihoven nachází cestu k využití dobrovolníků. Kromě výše jmenovaných připomeňme například Regionální knihovnu Teplice, kde čtou dobrovolníci o prázdninách dětem, v Třinci pomáhají při zajišťování provozu M-klubu. Dobrovolníků – čtoucích babiček či dědečků – v knihovnách stále přibývá.

Dobrovolnictví v knihovnách se většinou realizuje na bázi občanského zákoníku. Ten vymezuje práva a povinnosti smluvních stran, otázky platnosti právních úkonů, otázky odpovědnosti za porušení povinností atd. Knihovny s dobrovolníky uzavírají příkazní smlouvu, případně smlouvu nepojmenovanou (ve smyslu ustanovení § 51 občanského zákoníku), někdy i pouze ústní formou.

Zákon č. 198/2002 Sb. (zákon o dobrovolnické službě) se s potřebami knihoven poněkud míjí. Knihovny se nemohou stát organizacemi vysílajícími dobrovolníky (s výjimkou jedi-

Je nespočet aktivit, kterými mohou dobrovolníci spolu s profesionálními kolegy obohacovat či zkvalitňovat služby knihoven. Pestrost příkladů z knihoven napovídá, že spíše je těžké stanovit to, co už dobrovolníci dělat v knihovnách nemohou.

né – Městské knihovně Náchod o. p. s. umožňuje její právní forma obecně prospěšné společnosti žádat o akreditaci dobrovolnického projektu). Několik knihoven spolupracuje s dobrovolnickými centry (případně s jinými nevládními organizacemi, které mají akreditované dobrovolnické programy) a jsou dle zákona č. 198/2002 Sb. organizacemi přijímajícími dobrovolníky. Smlouvu v takovém případě knihovna uzavírá s nevládní organizací vysílající dobrovolníky, tato jí s dobrovolníky pomůže po adminis-

trativní i metodologické stránce, zajistí také pojištění dobrovolníků.

Je nespočet aktivit, kterými mohou dobrovolníci spolu s profesionálními kolegy obohacovat či zkvalitňovat služby knihoven. Pestrost příkladů z knihoven napovídá, že spíše je těžké stanovit to, co už dobrovolníci dělat v knihovnách nemohou. Určité mantinely vymezuje zákon o dobrovolnické službě, ale tam, kde si knihovna zvolí volnější režim daný občanským zákoníkem, jsou omezení činností vhodných pro dobrovolníky dána především odvahou managementu knihovny i kreativitou a otevřeností pracovních kolektivů. I když přijímání dobrovolníků do knihoven se sebou přináší určitá právní rizika, vede k širšímu zapojení veřejnosti do aktivit knihoven, k intenzivnějšímu propojení s místní komunitou, a v důsledku i k většímu využití informačních zdrojů i potenciálu knihoven.

STUDIJNÍ A VĚDECKÁ KNIHOVNA V HRADCI KRÁLOVÉ

Vladimíra Buchtová

Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové má s dobrovolnickou činností již několikaleté zkušenosti. Forma dobrovolnictví však byla v minulých letech vždy více než tradiční. Balení knih do ochranné fólie, uklidové práce či vyhledávání knih ve skladu. V poslední době však knihovna objevila další možný způsob, jak mohou dobrovolníci pomoci.

Nutno podotknout, že iniciátorem nebyli knihovníci, ale studenti, jejichž zástupce kontaktoval knihovnu koncem roku 2009, a to již se zcela uceleným projektem, který se týkal zviditelnění naší instituce. Předložil projekt, který zahrnoval mnoho zajímavých nápadů, jak by se knihovna mohla více přiblížit veřejnosti, aby nezůstávala ve svých zdech a nebyla užitečná jen pro zcela specifický okruh návštěvníků. Přiznejme si, že přestože je budova Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové nepřehlédnutelná, pro mnohé je to jen stavba, o které mnoho nevědí. A tím spíše nevědí o nejrůznějších službách, které může knihovna nabídnout. Koná se zde pravidelně velké množství přednášek, výstav, seminářů, kurzů a dalších aktivit, které se knihovna snaží propagovat prostřednictvím pozvánek, webových stránek, tisku, výlepových ploch či Facebooku, ale přesto se mnozí náhodní příchozí diví, jak to, že oni o těchto akcích nevědí. Byli jsme tak postaveni před fakt, že knihovna zůstává stále ve svých zdech, což je v době, kdy řvavé reklamy upozorňují nejen na nejrůznější druhy zboží, ale i na rozmanité služby, poněkud „popelkovský“ přístup.

Studenti přišli s projektem, který byl nazván *Kreativní knihovna* a který byl představen veřejnosti 8. ledna 2010. Začal tiskovou konferencí, na které byl představen „kreativní tým“ pěti studentů a která pokračovala studentským vystoupením taneční skupiny a divadelního souboru a skončila bábovkovým rautem. První počín, který by se dal charakterizovat jako úspěšná spolupráce profesionálů se studentskými dobrovolníky – bábovky –

Nutno podotknout, že rozvoj dobrovolnictví neiniciovali knihovníci, ale studenti, jejichž zástupce kontaktoval knihovnu koncem roku 2009, a to již se zcela uceleným projektem, který se týkal toho, jak naši instituci zviditelnit.

Balíčky knih z akce *Kniha – černá pasažérka* pár minut před rozebráním.

byl dílem ochotných knihovnic. I když v tomto případě byly profesionálky knihovnice rovněž dobrovolnicemi.

A to byl jeden z mála počínů, který se konal přímo v budově. Během roku následovalo na dvacet akcí, které propagovaly knihovnu v celém městě.

Mezi nejúspěšnější patřila akce *Kniha – černá pasažérka*. Desítky knih obvázaných zlatou stužkou se záložkou naší knihovny našli hradečtí cestující na autobusových zastávkách. Nápad, který zaujal – studenti jednoduše udělali balíček z vyřazených knih, které přinesli knihovníci z domova. Vybrat si mohl každý – student, žena v domácnosti i děti. „*Nejrychleji překvapivě zmizela učebnice fyziky a kniha o mikroprocesorech. Na zastávce vydržela ležet jen pár vteřin. Nejdelší doba, kdy knihy na lavičce ležely, byla asi tak hodina,*“ řekl Martin Holek z týmu *Kreativní knihovny*, z jehož hlavy nápad vzešel. Knihy byly tedy rozebrány a, věřte nám, žádná z nich nikdo nekoupil jízdenku. Proto „černá pasažérka“.

Úspěšnou akcí byl i *Den vody, Den proti hluku, Středoškolský a vysokoškolský bazar skript a učebnic* (dvě akce) či performance *Frozen Motion aneb Poezie v betonu*. Zvláštní název, pod kterým se skrýval fakt, že se v nákupním centru dobrovolníci na dvě minuty proměnili v zamrzlé postavy s knihou v ruce. V hektickém a komerčním prostředí se jednalo o velmi zvláštní a nápadný jev – originalita se nápadu nedala upřít.

V *Den proti hluku* byla před vchodem do knihovny „vybudována“ klidová zóna – zde si mohli kolemjdoucí vypůjčit sluchátka a odpočinout si na měkkém posezení. To vše v úplném klidu, třebaže se

Mezi nejúspěšnější patřila akce *Kniha – černá pasažérka*. Desítky knih obvázaných zlatou stužkou se záložkou naší knihovny našli hradečtí cestující na autobusových zastávkách.

Bazar učebnic před budovou SVK.

kolem táhne poměrně rušná ulice. Těm, kdo si pohovět nechtěli, studenti rozdávali alespoň špunty do uší.

V *Den vody* dobrovolníci rozdávali letáčky s informacemi o tomto svátku s malým dárečkem. Kromě pěti studentů z kreativního týmu se obvykle po výzvě do každé akce zapojilo několik desítek dobrovolníků, které jsme jako pracovníci knihovny neměli šanci všechny poznat. Nicméně vzhledem k osobě skvělého koordinátora z řad studentstva jsme jako

Dobrovolníci nabídli nový pohled na „starou“ instituci, přiměli i ty, kteří do knihovny nikdy nevstoupili, vzít tuto budovu na vědomí a možná byli pro některé i tím prvním impulzem, proč knihovnu navštívit.

Knihovna nepocítila žádnou újmu jak z hlediska dobré pověsti, tak z hlediska materiálního. Žádné škody, žádné komplikace.

To je jen malý zlomek toho, co všechno pro nás dobrovolníci udělali. Stali se tak na čas součástí oddělení public relations a dlužno podotknout, že velmi užitečnou. Věnovali nám svůj čas, svou energii a nápady – tedy vše, co může dobrovolník darovat a na co profesionál nemá při své práci čas. Udělali mnohem více – nabídli nový pohled na „starou“ instituci, přiměli i ty, kteří do knihovny nikdy nevstoupili, vzít tuto budovu na vědomí a možná byli pro některé i tím prvním impulzem, proč knihovnu navštívit.

Studenti na oplátku získali zkušenosti, jak převést nápad do praxe, a tato zkušenost jim určitě nebude v jejich životopisu na škodu. A bonus? Ten vyjádřil koordinátor dobrovolníků Jaroslav Novotný takto: *„Dobrovolnictví mi dalo příležitost potkat řadu inspirativních lidí a poznat nové přátele podobné krevní skupiny...“*

Na základě této zkušenosti jsme letos přijali i další dobrovolníky jako asistenty pro pomoc s pořádáním večerních přednášek a výstav.

Se studenty jsme spolupracovali opravdu rádi a budeme i nadále dobrovolníky přijímat. Projekt stále pokračuje, přestože ne v tak intenzivní podobě, neboť někteří studenti končí, dalším přibýlo velké množství práce, a tak jen doufáme, že se nám podaří oslovit další vlnu studentů nebo i dobrovolníky z jiných sociálních skupin. Možná, že nebudou tak originální jako *Kreativní knihovna*, ale za pokus to stojí. Kdo ví, kam se posuneme příště.

Kontakt: Vladimíra Buchtová, Oddělení public relations, Studijní a vědecká knihovna Hradec Králové, Hradecká 1250/2, 500 03 Hradec Králové, T 494 946 203, E public.relations@svkhk.cz

www.svkhk.cz

MĚSTSKÁ KNIHOVNA LOUNY

Dagmar Bahnerová

„Dobrovolnictví dá vašemu životu nový rozměr.“ Právě takto znělo heslo první dobrovolnické kampaně v Lounech. Jak se brzy ukázalo, lákat dobrovolníky prostřednictvím reklamních strategií, nebylo vůbec nutné. Přišli sami, to byl rok 2006, a nepřestalo je to bavit, chodí do knihovny stále!

Příznivců knihovny je mnoho, není to však samo sebou. Ta lounská se dlouhodobě snaží být multifunkční a především směřuje ke komunitnímu typu knihovny. Zjednodušeně řečeno je místem, kde kdykoli kdokoli získá bezpečné prostředí pro svůj volný čas, ať už

chce být sám mezi lidmi nebo s nimi něco podnikat. Možná je zde velkým pomocníkem i otevírací doba knihovny – každý den (to jest i v sobotu a v neděli!).

Je mnoho lidí, kteří nepotřebují chodit na brigádu a vydělávat peníze, ale chtějí svůj čas věnovat někomu jinému v jakémsi vyšším zájmu. Motivace pro dobrovolnictví je nejrůznější.

Motivace pro dobrovolnictví je nejrůznější. Dobrovolníci – muži v produktivním věku potřebují smysluplnou relaxaci, můžete tak získat advokáty, tlumočníky, inženýry... Ženy v domácnosti potřebují důkaz toho, že zvládnou i něco víc než knedlíky a prádlo. Studenti chtějí měnit svět. Babičky a dědečkové potřebují svoje lidi, svoji skupinu, která je jejich domovem.

Dobrovolníci – muži v produktivním věku potřebují smysluplnou relaxaci, můžete tak získat advokáty, tlumočníky, inženýry... Ženy v domácnosti potřebují důkaz toho, že zvládnou i něco víc než knedlíky a prádlo. Studenti chtějí měnit svět. Babičky a dědečkové potřebují svoje lidi, svoji skupinu, která je jejich domovem. A ti pro nás pracují a znamenají nejvíc, mají vždy čas, umí spoustu věcí.

Fenomémem v knihovně je Spolek paní, dam a dívek. Vznikl zcela náhodně – několik žen přišlo na přednášku o kulinářském umění do knihovny, kuchař nepřišel, ony nechtěly odejít... Vyndaly se kuchařky, četlo se z Magdaleny D. Rettigové, slovo dalo slovo, příště si přinesly navzájem ochutnat

moučníky, začaly se scházet. Dnes mají pravidelné pracovní schůzky, pravidelné akce, pravidelné společné dovolené. V podstatě se již řídí samy. Pořádají rukodělné dílny pro děti a mládež, propagují lidové tradice. Vánoce, Velikonoce a masopust je obdobím, kdy v knihovně pracují pro stovky dětí, učí je vše, co už jejich maminky neumí nebo na co doma není čas.

Vše, co je potřeba ušít, zašít, upéct, zařadit... není problém. Být členkou tohoto spolku je již prestižní záležitostí. Dokonce by do něj chtěli vstoupit i muži, ale to regule spolku neumožňují.

Svět se změnil, babičky také. Nejsou to stařenky, ale holky plné života s pracovní minulostí, snažíme se tudíž využívat jejich předcházejících zkušeností. Babička-herečka vede dobrovolně pubertácký divadelní soubor, babička-tlumočnice pořádá pravidelné konverzační večery.

Asi největší dobrovolnickou akcí v historii Loun bylo stěhování knihovního fondu prostřednictvím živého řetězu.

Asi největší dobrovolnickou akcí v historii Loun však bylo stěhování knihovního fondu prostřednictvím živého řetězu.

Ještě před stěhováním vyhlásila knihovna kampaň „každý řádný čtenář si půjčí padesát knížek“

a vrátí je až do nové knihovny. Dokonce se do knihovny začali registrovat noví čtenáři, aby také pomohli. Do domácích knihovniček se tak dostalo čtyřicet tisíc knih a dalších – téměř čtyřicet tisíc – prošlo rukama Louňátek a Louňanů v živém řetězu.

Šlo nejen o výraznou úsporu a rychlou pomoc, ale především všichni, i nečtenáři, dobře věděli, že je tu knihovna. Školy se předháněly, každá chtěla přestěhovat nejvíce. Jedna paní ředitelka přivedla i kuchařky a školníka.

Knihovně se podařilo postavit čtyři živé řetězy, které čítaly zhruba tisíc lidí v jednom, to podle toho, zda to byli školkáči, nebo dospělí. Nebylo možné se nezúčastnit a ještě dlouho potom, co všechny knihy došly do nového sídla, se hlásili pomocníci.

Nelze žít historií, dobrovolníkům je potřeba chystat nové výzvy. Nalézat smysluplné aktivity. V září 2011 uspořádá knihovna společně s Ústavem sociální péče v nedalekých Tuchořicích první ročník festivalu *Bez zámků*. Hudebně-divadelní a filmový festival propagující integraci zdravých a handicapovaných lidí prostřednictvím umění, zvláště amatérského, je možností pro všechny soubory a jednotlivce vystoupit a podpořit obě instituce. Při akci tohoto typu je potřeba obrovské množství zodpovědných dobrovolníků.

Naši dobrovolníci nemají jen nálepku „ti v kultuře“, pomáhají si

Důležité je motivovat, ukázat, že stojí za to přidat se právě k vám, že děláte důležité věci, které posunují společnost a mění svět. Potom budete mít dobrovolníků dost.

Důležité je vysvětlit personálu, že dobrovolník neohrožuje jeho pracovní místo, že mu pomáhá.

jim možnost supervize, případně některé pojistit. Nejsme registrovanou organizací, takže používáme příkazní smlouvy. To však jen u některých, dámy ze spolku jsou členkami občanského sdružení, které pracuje výhradně pro knihovnu. Důležité je vysvětlit personálu, že dobrovolník neohrožuje jeho pracovní místo, že mu pomáhá. Pochopitelně je potřeba dobrovolníkům děkovat a oceňovat jejich práci.

Dobrovolníkem může být každý, je dobré vyzkoušet si to na vlastní kůži.

Kontakt: Dagmar Bahnerová, ředitelka, Městská knihovna Louny, Mírové náměstí 1, 440 01 Louny, T 736 645 912, E bahnerova@mkl.cz
www.mkl.cz

vzájemně i s dalšími institucemi, například výborná je spolupráce s atletickým oddílem, kde naši dobrovolníci zajišťují pořadatelskou službu při závodech a atletických podnicích, atleti zase pomáhají, když je potřeba hrubé síly.

Příkladů by se našla dlouhá řada. Důležité je motivovat, ukázat, že stojí za to přidat se právě k vám, že děláte důležité věci, které posunují společnost a mění svět. Potom budete mít dobrovolníků dost. A organizačně? Určitě je dobré vytvořit alespoň základní databázi, dobrovolníky proškolit, poskytnout

MASARYKOVA VEŘEJNÁ KNIHOVNA VE VSETÍNĚ

Helena Gajdušková, Marie Pokorná

Vsetínská knihovna (MVK) dlouhodobě umožňuje a podporuje zapojení dobrovolníků do své činnosti. Klíčovým prvkem v této oblasti je spolupráce s dobrovolnickým centrem Adorea o. s., které ve Vsetíně započalo činnost v roce 2003.

Vedoucí dobrovolnického centra Ivana Tomečková se vyjádřila: „MVK patřila mezi první neziskové organizace, se kterými Adorea navázala spolupráci. Dobrovolníci, kteří docházejí do knihovny, se zapojují do jejich aktivit – pomáhají při technickém zpracování knih, při realizaci aktivit v dětských knihovnách či aktivit pro seniory. Ve spolupráci s MVK jsou každoročně realizovány besedy pro veřejnost na téma dobrovolnictví. Naši dobrovolníci z programu

Pro zapojení dobrovolníků do činnosti knihovny je klíčová spolupráce s dobrovolnickým centrem Adorea o. s., které ve Vsetíně započalo činnost v roce 2003.

Pět P mají možnost s dětmi navštěvovat komunitní klub knihovny a trávit zde společný čas. Spolupráce s knihovnou je pro nás bezesporu přínosná a zajímavá.“

Akce pro veřejnost pořádané společně Masarykovou veřejnou knihovnou a o. s. Adorea jsou viditelnější aktivitou vzájemně prospěšné spolupráce. V roce 2011 jsme v prvním pololetí realizovali besedu s dobrovolníkem Jiřím Pánkem o životě dobrovolníka v Dánsku, výstavu *Kultur8 – putovní výstavu fotografií Mozaika lidských témat objektivy českých dobrovolníků*, program *Pět P* a na podzim nás čeká beseda o dobrovolnické práci v Mongolsku.

Práci místních dobrovolníků prostřednictvím DC Adorea ve vsetínské knihovně umožňuje dohoda o spolupráci, kterou jsme s DC uzavřeli v roce 2007.

Dlouhodobé zaměření knihovny na dobrovolnictví se promítlo i v projektové činnosti knihovny. V rámci projektů *Senioři vítáni* (podpořeno OSF Praha) a *Rovné příležitosti žen a mužů v komunitní knihovně Vsetín – partnerství a zdravá komunita – celoživotní vzdělávání – prosperita* (zkrácený název *Ženy a muži v komunitní knihovně*, podpořeno Evropským sociálním fondem) byly vytvořeny týmy dobrovolníků.

Vytvoření dobrovolnického týmu seniorů a jeho začlenění do aktivit knihovny bylo časově i personálně náročné. Již pět let se tým seniorů-dobrovolníků pravidelně setkává v MVK Vsetín a společně s pracovníky knihovny připravuje akce pro své vrstevníky. Díky seniorům-dobrovolníkům se uskutečňují turistické vycházky nebo cyklovýjízdky. Senioři-dobrovolníci se aktivně účastní akcí knihovny (například *BMČ*, *Týden knihoven*, *Akademický rok pro seniory*, *Den seniorů*). V pobočce MVK

Vsetín – dětská knihovna Luh se pravidelně jednou za měsíc setkávají senioři ze sídliště Luh. Knihovna je pro seniory příjemné a bezpečné místo pro klubová setkávání. Setkání připravuje člen seniorského týmu dobrovolníků Josef Pelc. Svě útočiště v dětské knihovně v Luhu má i klub Tilia, který založily dobrovolnice-seniorky, jež se věnují výtvarné činnosti. Během letních prázdnin se pravidelně zapojují do akcí *Prázdninové knihovny*. Pro děti a s dětmi realizují různé letní tvůrčí dílny.

MVK Vsetín ve spolupráci se Svazem knihovníků a informačních pracovníků ČR uspořádala v roce 2009 konferenci *Knihovny a senioři*, na které senioři-dobrovolníci představili své dobrovolné aktivity. Díky dlouhodobé spolupráci se seniory-dobrovolníky se těšíme i na další konferenci *Senioři – dobrovolníci, spolupracovníci a partneři v knihovnách*, která se uskuteční v říjnu 2011 v MVK Vsetín.

V knihovně spolupracujeme nejen se seniory-dobrovolníky, ale i s dalšími skupinami. Například jednou z aktivit projektu *Ženy a muži v komunitní knihovně*, realizovaného v letech 2009–2011, je rovněž vytvoření a fungování dobrovolnického týmu. Hlavním výstupem činnosti dobrovolnického týmu je zvyšování zájmu veřejnosti o tematiku rovných příležitostí, sladování profesního a rodinného života v povědomí místní komunity. Tento tým dobrovolníků je tvořen převážně mladými tvůrčími lidmi, kteří knihovnu vnímají jako instituci podporující dobrovolné aktivity.

Tým připravuje kampaně, výstavy, články v místním tisku a upravuje web knihovny. Úspěšný byl happening *Máme stejné šance?* (2010), který připravili dobrovolníci před budovou knihovny na Dolním náměstí a který svou netradiční formou a obsahem oslovoval obyvatele Vsetína.

Koncem dubna 2011 se uskutečnila vernisáž výstavy *Velké prádlo aneb Bourání stereotypů*. Netradičně realizovaná výstava byla opět výstupem aktivit dobrovolnického týmu. Dobrovolnický tým se zviditelnil i v regionálním tisku a na stránce www.mvk.cz/rp/ svými články *Domácnost a volný čas*, *Svobodná matka aneb Osaměle žijící rodič* aj.

Knihovna komunikuje prostřednictvím dobrovolníka s cílovými skupinami, k nimž by jinak nalezla přístup obtížně, a rozšiřuje svou činnost dle zájmu veřejnosti.

Genderovou tematiku pojatou zajímavým pohledem s názvem *Milníky ženské emancipace* (duben 2011) představila výstava fotografií tvůrčího týmu Vilmy Škubnové, rodačky ze Vsetína. Zapůjčení a instalace výstavy ve vsetínské knihovně bylo výsledkem dobrovolnické aktivity autorky výstavy.

Samozřejmě někdy naskakují otázky typu: Proč máme v naší knihovně dobrovolníky? Vždyť je za tím nemalé úsilí a určité nároky na vsetínské knihovnice a knihovníky. Odpovědí může být několik:

Prostřednictvím dobrovolníků knihovna upevňuje své postavení v místní komunitě. Dochází k vytváření partnerství. Knihovna komunikuje prostřednictvím dobrovolníka s cílovými skupinami, k nimž by jinak nacházela přístup obtížně, a rozšiřuje svou činnost dle zájmu veřejnosti. V neposlední řadě navozuje a podporuje vytváření přívětivého prostředí pro dobrovolnou práci ve Vsetíně. Chceme pomoci a současně se to knihovně „vyplatí“.

Kontakt: Marie Pokorná, zástupkyně ředitelky, Masarykova veřejná knihovna Vsetín, Dolní náměstí 1356, 755 01 Vsetín, T 575 755 133, E mpokorna@mvk.cz

www.mvk.cz

MĚSTSKÁ KNIHOVNA SOBĚSLAV

Alena Fremrová

Klub dobrovolníků v soběslavské knihovně vznikl v listopadu 2010. Všechno začalo úplně nevině a nikdo nepředpokládal, jak moc to ovlivní vývoj dobrovolnictví v našem městě. V *Týdnu knihoven* jsme u nás jeden den věnovali handicapovaným uživatelům a uspořádali prezentaci Dobrovolnického centra Diakonie ČCE – střediska Rolnička a „IMY“ Společnosti pro podporu lidí s postižením o. s. Na akci kromě zástupců těchto organizací nepřišel nikdo! A tak jsme si uvařili kávu, čaj a povídali a povídali. Zaznělo mimo jiné i to, že spousta lidí by ráda pomáhala, ale někteří mají v sobě určitý blok tyto organizace přímo navštěvovat. Vzbuzuje to u nich lítost, soucit a někdy to těžce nesou. Z naší strany tedy vzešla představa, že knihovna je neutrální prostředí, kde by se tito lidé mohli scházet a pomáhat. A už to bylo. Cítila jsem od první chvíle, že to bude

Všechno začalo úplně nevině a nikdo nepředpokládal, jak moc to ovlivní vývoj dobrovolnictví v našem městě.

fungovat, protože Soběslav je přece jen malé město, spoustu lidí známe, věděli jsme koho oslovit. Zpočátku jsme si mysleli, že schůzky budou probíhat jednou, popřípadě dvakrát do měsíce. Po prvních setkáních však už bylo jasné, že se budou konat každý týden. Na prvních schůzkách se nás scházelo kolem osmi. Jak se informace o tom, že se v knihovně děje něco nového, šířila, začali se k nám přidávat

další zájemci. V současné době se v knihovně pravidelně každý týden schází kolem dvaceti dobrovolníků.

Jedná se o neformální klub, který je otevřen všem lidem různého věku, kteří chtějí poznat a zkusit něco nového. Tato aktivita je určena zejména seniorům, nezaměstnaným, ale i matkám na mateřské dovolené, prostě všem, kteří se mohou scházet v dopoledním čase. V našem klubu jsou v současné době zapojeni především „aktivní senioři“ a nezaměstnaní – převážně ženy.

Hlavním cílem projektu je zlepšení kvality života seniorů a nezaměstnaných žijících v okrese Tábor a jejich větší zapojení do společnosti a seznámení s dobrovolnictvím.

Projekt ale sleduje i další cíle:

- a) nabídnout seniorům a nezaměstnaným způsob seberealizace a možnost být užitečný,
- b) podpořit děti a dospělé se zdravotním a mentálním postižením a jejich rodiny,
- c) informovat širší veřejnost o dobrovolnictví a poděkovat dobrovolníkům, kteří se do klubu zapojili,
- d) pomoci neziskovým organizacím ze Soběslavi poskytujícím sociální služby.

Organizaci klubu zajišťují čtyři organizace: Městská knihovna Soběslav (www.knihovna-sobeslav.cz) poskytuje zázemí a prezentaci, Diakonie ČCE – středisko Rolnička (www.rolnicka.cz) zajišťuje vedení celého projektu, eviduje dobrovolníky a zajišťuje doprovodný motivační program a prezentaci, o. s. „IMY“ (www.imy-sdruzeni.cz) a o. s. Nedoklubko (www.nedoklubko.cz) připravují program a náplň jednotlivých setkání.

A tak naše dámy-dobrovolnice vyrábí speciální pomůcky pro děti s postižením, pomáhají s přípravou na benefiční akce neziskových organizací (balení, kompletování, příprava obálek, občerstvení atd.). Pro o. s. Nedoklubko a jejich projekt *Mámy pro mámy* vyráběly plyšová srdíčka a dárečky pro maminky, kterým se narodí nedonošené miminko. Je

Klub dobrovolníků se v soběslavské knihovně dobře „rozjel“ a začíná přesahovat své hranice. Dámy se schází i při jiných aktivitách, stoupl počet dobrovolníků v dobrovolnickém centru, do knihovny našli cestu další návštěvníci...

toho spousta. Ženy jsou samy tak aktivní, že nosí i své vlastní výrobky a hračky pro děti. Pomoc je vždy rozvržena do časových bloků. Na konci každého čeká na dobrovolnice „odměna“ – setkání s těmi, kterým pomáhají, vyžití při bowlingu, kurzy trénování paměti či zajímavá přednáška.

Klub dobrovolníků se v soběslavské knihovně dobře „rozjel“ a začíná přesahovat své hranice. Dámy se schází i při jiných aktivitách, stoupl počet dobrovolníků v dobrovolnickém centru, do knihovny našli cestu další návštěvníci... Výsledek ale záleží vždy na lidech a na jejich osobním přístupu. Ten je nesmírně důležitý. Nic nefunguje jen tak, že někde vyvěsíte letáček. Domnívám se, že dámy k nám do knihovny rády chodí, cítí se důležité, protože pomáhají, ale také se „jen“ rády setkávají.

„Jedná se o příjemné a tolerantní společenství (zatím pouze žen) různého věku, které jsou ochotné se sejít a nabídnout pomocnou ruku při drobných pracích pro neziskové organizace. Máme tu velkou výhodu, že se můžeme setkávat v naší nádherné knihovně. V tomto krásném prostředí u dobrého čaje nebo kafička si můžeme povídat, připadáme si užitečné a přitom odvedeme i kus práce. Domnívám se, že zde vznikl kolektiv zajímavých osobností, které se v dnešní uspěchané době umí zastavit, chtějí a mají co nabídnout.“

Helena Hovorková

Kontakt: Alena Fremrová, vedoucí knihovny, Městská knihovna Soběslav, Horní příkopy 76, 392 01 Soběslav, T 381 524 187, E knihovnasobeslav@seznam.cz

www.knihovnasobeslav.cz

KNIHOVNA P. O. HVIEZDOSLAVA V PREŠOVE (Slovenská republika)

Marta Skalková

Začátky našeho seznamování s dobrovolnictvím v knihovně sahají až kamsi do roku 1999. Tehdy se nám podařilo navázat pěknou spoluprací s americkou dobrovolnickou organizací Peace Corps přes jejich dobrovolnici Helen Dudlej, která působila v Prešově. Díky programu European Business Development Programme, určenému také knihovnám z postkomunistických států, byla umožněna vedení knihovny studijní cesta do veřejné knihovny v Milwaukee v americkém státě Wisconsin. Tam jsme krom jiného viděli, jak moc jsou dobrovolníci knihovně užiteční. Na základě těchto zkušeností jsme se v naší knihovně snažili získávat aktivisty, brigádníky, případně zapojovat lidi do klubových aktivit, ale nikdy jsme tuto aktivitu nepojmenovali „dobrovolnictvím v knihovně“.

Mnoho čtenářů je odkázáno na pomoc jiných, rádi by četli, ale pro nemoc či imobilitu nemohou osobně knihovnu navštěvovat. Řešení tohoto problému jsme viděli v donášce knih do domu. Ale jak na to? Neměli jsme dostatek teoretických i právnických informací, abychom se mohli podle nich řídit.

Evropský rok dobrovolnictví 2011 jsme pojali jako výzvu. Podnítil nás k zavedení nových služeb ve prospěch čtenářské i nečtenářské veřejnosti, služeb, které bychom mohli realizovat právě prostřednictvím dobrovolníků.

Významnou motivací k tomuto kroku přispěla i naše anketa o „stínových“ výpůjčkách. Zjistili jsme v ní, že mnoho čtenářů je odkázáno na pomoc jiných, rádi by četli, ale pro nemoc či imobilitu nemohou osobně knihovnu navštěvovat. Řešení tohoto problému jsme viděli v donášce knih do domu. Ale jak na to? Neměli jsme dostatek teoretických i právnických informací, abychom se mohli podle nich řídit.

Prvním krokem bylo najít vhodné dobrovolníky. Uveřejnili jsme výzvu v médiích a na webu knihovny *Staňte se dobrovolníky*, kde jsme prezentovali naše speciální aktivity, pro které potřebujeme spolupracovníky ochotné pomáhat v těchto činnostech:

1. zabezpečení výměny souborů knih u imobilních občanů,
2. pomoc při organizačním zajišťování kulturních aktivit, pomoc při burze knih, revizi...

Ve výzvě jsme stanovili požadavky na dobrovolníka a připojili jsme dotazník, abychom mohli posoudit, zda zájemci odpovídají našim představám a zda mohou být užiteční pro naše cíle. Požadovali jsme dobročinnost, obětavost, zodpovědnost, lásku ke knihám a věk od 18 let. V dotazníku jsme mimo jiné požadovali odpovědi na následující otázky: Proč právě vaše dobrovolnictví směřuje do knihovny? Co očekáváte od této práce? Jakému oboru nebo koníčku se věnujete? Co získáte vy?

Výběr odpovědí:

- tato praxe může být užitečná při hledání zaměstnání,
- vyzkoušíte si, co dokážete v jiné oblasti,
- pocit sounáležitosti, nové kontakty,
- konec nudy,
- nejen dostávat, ale i dávat.

Čekali jsme s malou dušičkou, zda se nám vůbec někdo ozve. Reagovalo sedmáct zájemců ve věku od 18 do 65 let. Polovina z nich jsou studenti SŠ a VŠ. Společné setkání v knihovně bylo dojemné. První otázka ředitelky knihovny zněla: „*Vy nám opravdu chcete pomáhat? Proč?*“ Jejich společný důvod, proč si vybrali právě knihovnu, byla láska ke knihám a krédo „být užitečný“. Na tomto prvním setkání se vyjasnilo i to, kdo by chtěl v čem a kde pomáhat. Ne každý má zájem o práci s lidmi. Největší zájem mezi dobrovolníky je o práci při zkrášlování a úpravě prostor, ukládání a zakládání knih, při akcích jako je *Noc s Andersenem*, festival *Prešov číta rád*, *Dny detskej knihy* apod.

Druhým krokem byla naše další výzva v médiích nazvaná *S knihou stále, v nemoci i ve stáří*. Knihovna P. O. Hviezdoslava v Prešove nabídla novou bezplatnou službu pro imobilní občany, dlouhodobě nemocné, občany ZTP, kteří chtějí číst, ale nemohou osobně přijít do knihovny. Za tímto účelem jsme rozeslali dotazník s tím, že po nahlášené potřebných údajů zájemce o službu zkontaktujeme a dohodneme si první návštěvu.

„*Vy nám opravdu chcete pomáhat? Proč?*“

Požadované údaje a otázky v dotazníku žadatele o donášku knih do domu: Jméno a příjmení, adresa, telefon, e-mailová adresa. Průkaz ZTP: mám (číslo: ...) / nemám. Proč potřebuji donáškovou službu? O jaký žánr knih mám zájem?

K našemu překvapení se o tuto službu přihlásilo jen málo zájemců. Dosud sondujeme důvody a výzva stále platí. Využívají ji však jen tři důchodci. Možná časem nedůvěra pomine nebo nám čas ukáže, jak postupovat dále.

Z naší praxe můžeme potvrdit, že organizace, která má o dobrovolníky zájem, musí věnovat maximální pozornost výběru lidí. Při osobním výběru se zaměřujeme na motivaci, proč si vybrali právě tuto práci, v této organizaci, jaké mají dosavadní zkušenosti z odborné praxe a dobrovolné práce, časové možnosti a očekávání od této práce. Každého dobrovolníka seznamujeme s konkrétními úkoly, které bude vykonávat, stanovujeme jeho odpovědnost za určité činnosti.

Mezi dobrovolníkem a knihovnou uzavíráme písemnou smlouvu, kterou podepíše dobrovolník a zástupce organizace. Smlouva obsahuje popis práce, časový rozsah, dobu trvání, povinnosti a práva dobrovolníka, jak má dobrovolník zacházet s důvěrnými informacemi v souladu s ochranou osobních údajů. Pro efektivní spolupráci s dobrovolníky jsme určili jednoho ze zaměstnanců koordinátorem dobrovolníků. Jeho úkolem je zabezpečit komunikaci mezi dobrovolníky

V současné době máme evidovaných třiadvacet dobrovolníků. Náš pohled na dobrovolnickou činnost se posunul značně kupředu.

a zaměstnanci knihovny, vést evidenci dobrovolníků (kdy kdo z nich má čas a o jaký druh činnosti má zájem, telefony, e-mailové adresy). Koordinátor podrobně seznamuje dobrovolníky s jejich pracovní náplní, s možnými riziky, ukáže jim místo, kam mohou kdykoli přijít, připravuje všechny náležitosti týkající se činnosti dobrovolníků.

V současné době máme evidovaných třiadvacet dobrovolníků. Náš pohled na dobrovolnickou činnost se posunul značně kupředu. Navázali jsme spolupráci s občanským sdružením Prešovské dobrovolnické centrum. V rámci projektu *Komunitní knihovna* připravujeme ve dnech 3.–4. října 2011 odborný seminář *Dobrovolníci v knihovně*.

Dobrovolnická činnost je výhodná pro obě strany; pro organizaci je výhodou, že dobrovolník přichází zvenku, není zatížen vztahy v organizaci, může přinášet nový pohled na práci, kreativní nápady, odhalovat bílá místa i poskytovat zpětnou vazbu. Pro dobrovolníka je důležitý pocit, že jeho práce je oceňována a uznávána na veřejnosti i v soukromí, že se podílí na řešení problémů, že v důsledku jeho činnosti dochází ke kvalitativním změnám.

Dobrovolnictví vyvolalo i zajímavou čtenářskou debatu a výměnu názorů na webové stránce naší knihovny. Tato zkušenost je i jakýmsi zrcadlem pro knihovnu. Chtějí-li lidé dobrovolně knihovně pomáhat, asi si knihovny váží a uznávají ji. To nás naplňuje radostí, nadšením a neskutečně nás to povzbuzuje v práci.

Dobrovolnictví je i jakýmsi zrcadlem pro knihovnu. Chtějí-li lidé dobrovolně knihovně pomáhat, asi si knihovny váží a uznávají ji. To nás naplňuje radostí, nadšením a neskutečně nás to povzbuzuje v práci.

Kontakt: Marta Skalková, ředitelka, Knihovna P. O. Hviezdoslava v Prešove, Levočská 9, SK-080 01 Prešov, Slovenská republika, E martaskalkova@gmail.com

www.kniznica-poh.sk

Přeložila Zuzana Ježková.

„Chcem byť užitočná, lebo som na dôchodku a literatúra je moja láska. Možno pomôžem tým, ktorí sa potrebujú povzniesť na duchu (či na duši), tým, že im priblížim písané slovo.“

„Celé dni po škole trávim len doma, chcem niečo robiť, zoznámiť sa s novými ľuďmi a byť užitočná.“

„Očakávam dobrý pocit s pomoci iným ľuďom aj knižnici a zmenu v zaužívanom spôsobe môjho života.“

MUZEA A GALERIE

HANA NĚMCOVÁ (Eruditio Publica o. p. s.)

Dobrovolná služba v kulturních institucích České republiky rozhodně není samozřejmostí. Zdá se, že institucím chybí především odvaha začít s dobrovolníky pracovat. V několika, především regionálních muzeích a galeriích pomáhají nezištně dobrovolníci, často jen na základě ústní domluvy – bez smlouvy, školení, koordinátora či bonusů; nevedou se o nich žádné statistiky.

MUZEA

V muzeích oficiálně dosud vznikly tři projekty:

V letech 2004–2006 se uskutečnil projekt *Posílení vnímání sféry ochrany movitého kulturního dědictví jako součásti neziskového sektoru v České republice* (pracovní název *Muzea a dobrovolníci*), jehož realizátory byly – Asociace muzeí a galerií ČR, Český výbor ICOM a Národní dobrovolnické centrum HESTIA. Finančně byl podpořen Nadací VIA a Ministerstvem

Zjistilo se, že 63 % muzejních institucí má již s dobrovolníky nějakou zkušenost a že 97 % muzeí má zájem o činnost dobrovolníků.

kultury ČR. Jako základ projektu byl připraven dotazník pro zjištění možného zapojení dobrovolníků do činnosti muzea. Zjistilo se, že 63 % muzejních institucí má již s dobrovolníky nějakou zkušenost a že 97 % muzeí má zájem o činnost dobrovolníků. Již tehdy projekt poukázal na zá-

kladní problémy, které však v oblasti práce s dobrovolníky v kultuře přetrvávají dosud – terminologickou nejasnost pojmů a neexistenci systémových řešení uvnitř institucí z řady hledisek (managementu, odbornosti muzea, specifické dovednosti koordinátora dobrovolníků aj.). Prvenstvím v dobrovolnické službě v muzeích se pyšní Muzeum města Ústí nad Labem p. o. díky projektu *Dobrovolnická služba v Muzeu a Knihovně*, ve spolupráci se Severočeskou vědeckou knihovnou v Ústí nad Labem p. o., Collegiem Bohemicem o. p. s. a Dobrovol-

Základním předpokladem změny v celém oboru je změna systémová, a to nejen strategická, ale i finanční.

pro handicapované návštěvníky, pacienty a fyzicky nemohoucí, participace na průzkumech zájmu čtenářů či návštěvníků expozic, pomoc při zajišťování kulturních akcí aj.

V roce 2010 se do práce s dobrovolníky zapojilo i Moravské zemské muzeum prostřednictvím Metodického centra muzejní pedagogiky. Svou činnost v oblasti dobrovolnictví rozvíjí ve třech oblastech spolupráce:

s univerzitami, kdy vychází z přesvědčení, že práce dobrovolníka je pro studenty vysokých škol velmi cenná; zároveň spolupráce s vysokoškolskými pedagogy umožňuje studentům získávat cennou zpětnou vazbu a pro muzejní pedagogiku možnosti spolupráce na muzejně-pedagogických výzkumech;

se stacionáři a domovy seniorů, která je oboustranně prospěšná a díky analýze potřeb a podmínek cílových skupin pomáhá vytvářet takové podmínky a programy, které odpovídají skutečným potřebám dané cílové skupiny;

s občanskými sdruženími, jako příklad je možné uvést o. s. Práh – sdružení na pomoc lidem s duševním postižením – kdy je dobrovolná služba v muzeu vnímána jako součást terapie, pracovní přípravy a získání zkušeností v rámci sociální inkluze.

Ukazuje se, že téma dobrovolnictví je v muzejním prostředí stále nové, a přestože má řada institucí s dobrovolnictvím na různých úrovních několikaleté zkušenosti, je otázkou, zda myšlenka začlenění práce dobrovolných pracovníků do běžné každodenní činnosti bude přijata. Základním předpokladem změny v celém oboru je změna systémová, a to nejen strategická, ale i finanční.

Konkrétní návrh řešení systémové změny, kterou rozčlenil do čtyř základních kroků, přinesl již v roce 2006 výše zmíněný projekt *Muzea a dobrovolníci*:

A. Referenční balíček pro sbírkotvornou instituci, který by měl poskytnout dovednosti: jakým způsobem pracovat s dobrovolníky, jak je motivovat, co je možné od jejich činnosti

nickým centrem o. s., jako předkladatelem žádosti o udělení akreditace dobrovolnické služby v roce 2010; v roce 2011 byl projekt akreditován. Jeho hlavní náplní od roku 2011 je servis

očekávat; jaké jsou odborné, etické a morální požadavky na činnost dobrovolníka, jaký druh prací může dobrovolník v muzeu vykonávat; jaké jsou mezinárodní standardy a mezinárodní etické kodexy pro spolupráci muzeí a dobrovolníků; jaká je platná česká legislativa pro práci dobrovolníků.

B. Informační soustava o možnostech dobrovolné práce v muzeích, která by měla být návazná na další informační zdroje o dobrovolnictví především na internetu.

C. Systém vzdělávání, který by předával znalosti a dovednosti o práci s dobrovolníky v kulturních institucích.

D. Tvorba a odstartování pilotních projektů pro spolupráci muzeí a dobrovolníků, které budou sloužit jako případové studie a náměty pro možné řešení problematiky ve všech typech muzejních a galerijních institucí.

GALERIE

Velmi podobná situace jako v muzeích se ukazuje i v galeriích. V roce 2011 Moravská galerie v Brně rozeslala dotazník mapující práci s dobrovolníky v galeriích ČR. Zaslán byl do pětadesáti institucí dle adresářů Asociace muzeí a galerií ČR a Rady galerií ČR. Odpověděla necelá polovina oslovených institucí, šest z nich uvedlo spolupráci s dobrovolníky a pouze tři, že se práci s dobrovolníky věnují systematicky a pravidelně – mezi ně patří Moravská galerie v Brně, Centrum současného umění DOX a Městské muzeum a galerie Hustopeče. Řada institucí však dodávala, že by v budoucnu ráda s dobrovolníky pracovala.

Prvním oficiálním dobrovolnickým programem v oblasti galerií se pyšní Moravská galerie v Brně, která poprvé v srpnu 2010 zveřejnila svůj zájem o dobrovolníky a po prvním měsíci měla přihlášeno téměř osmdesát zájemců. V červnu 2011 se jejich počet blížil již ke dvěma stům. Nejčastěji se, dle slov koordinátorky dobrovolníků Pavly Obrovské, jedná o studenty vysokých škol, dále seniory, ale i nezaměstnané a pracující. Zájemci

Příklad dobrovolnického programu v Moravské galerii v Brně jasně ukazuje na zájem veřejnosti o dobrovolnou činnost v galeriích.

se mohou podílet například na některých odborných činnostech, jako je restaurování, asistence u kurátorských prací, lektorování, ale i vypomáhat s administrativou či manipulací se sbírkovými předměty atd.

Zmíněný příklad dobrovolnického programu v Moravské galerii v Brně jasně ukazuje na zájem veřejnosti o dobrovolnickou činnost v galeriích a zároveň dotazníkový průzkum poukázal na zájem galerií o dobrovolníky. Základním předpokladem změny v oboru se opět, stejně jako u muzeí, ukazuje změna systémová, a to nejen strategická, ale i finanční.

MORAVSKÁ GALERIE V BRNĚ

Anna Šimková

Dobrovolnický program, který umožňuje široké veřejnosti zapojit se do dění v Moravské galerii v Brně, funguje oficiálně od podzimu roku 2010. V předchozích letech sice galerie využívala příležitostně výpomoci ze strany veřejnosti, neexistoval ale ucelený systém této spolupráce. Až zásluhou několika zaměstnanců, kteří měli přímou pozitivní zkušenost s fungováním dobrovolnictví v zahraničních kulturních institucích, si MG vytyčila za cíl zavedení systematického a přehledně strukturovaného dobrovolnického programu.

Během pěti měsíců se podařilo v MG dobrovolnický program vytvořit a oficiálně nabídnout veřejnosti. Celý proces začlenění dobrovolníků do struktury galerie probíhal pro-

Podstatná byla v době konstituování dobrovolnického programu MG především podpora ze strany vedení galerie spojená s pozvolně narůstající důvěrou a vlastní aktivitou zaměstnanců.

jektovým způsobem, který nutil zaměstnance stanovit si fáze postupu i způsob organizace celého projektu a definovat si hlavní smysl a cíl tohoto úsilí. Tímto způsobem mohlo dojít v relativně krátkém čase k internímu vytvoření strukturované nabídky pracovních příležitostí pro dobrovolníky, ustavení role koordinátora dobrovolníků a definování náplně jeho práce a vytvoření ofici-

álních dokumentů dobrovolnického programu (příhláška do dobrovolnického programu, smlouva mezi dobrovolníkem a MG, informační balíček pro přijaté dobrovolníky, evaluační dotazník pro odcházející dobrovolníky, vzor potvrzení o dobrovolnické činnosti a manuál pro supervizory dobrovolníků). Dále byl vypracován systém motivací a odměňování dobrovolníků, stanoveny hlavní zásady fungování dobrovolnického programu v MG a nastaveny vize pro jeho další rozvoj. V závěru došlo k vytvoření informační

Konkrétně v případě MG se počáteční obavy části zaměstnanců z nekoordinovaného vpádu masy lidí, která „rozmetá“ odborná pracoviště galerie, zničí vzácné exponáty a způsobí propuštění poloviny zaměstnanců nenaplnily a postupně rozptýlily.

stránky na internetových stránkách MG, byl navržen a distribuován propagační leták, proveden první nábor zájemců a zahájena první oficiální spolupráce.

Podstatná byla v době konstituování dobrovolnického programu MG především podpora ze strany vedení galerie spojená s povzvolně narůstající důvěrou a vlastní aktivitou zaměstnanců při úvahách o možnostech

a podmínkách zapojení dobrovolníků na jednotlivých pracovištích. Interní heslo celého procesu zavádění dobrovolnictví v MG znělo „s dobrovolníky dobrovolně“ a ilustrovalo jeden z nejpodstatnějších faktorů úspěchu, kterým by měl být dobrovolný a pozitivní vztah samotných zaměstnanců k možnosti působení dobrovolníka na pracovišti a ochota k tomuto (v našem českém prostředí stále ještě) experimentu. Konkrétně v případě MG se počáteční obavy části zaměstnanců z nekoordinovaného vpádu masy lidí, která „rozmetá“ odborná pracoviště galerie, zničí vzácné exponáty a způsobí propuštění poloviny zaměstnanců (protože teď tu máme ty, kteří budou rádi pracovat zadarmo), nenaplnily a postupně rozptýlily.

Hlavní motivací zájemců o dobrovolnickou činnost v Moravské galerii je především touha nahlédnout do reálného provozu galerie, získat zkušenosti a užitečně strávit volný čas. Právě motivace je hlavním kritériem, který bere MG v potaz při výběru dobrovolníků. Mezi zájemci převažují vysokoškolští studenti a senioři, v menší míře potom nezaměstnané osoby, ale hlásí se i lidé zaměstnaní. Většinou se jedná o osoby s širokým kulturním přehledem a množ-

stvím dalších zájmů. Charakter spolupráce se odvíjí od povahy práce na jednotlivých odděleních – může jít o každodenní přítomnost dobrovolníka na pracovišti po smlouvenou dobu nebo o v pravidelných intervalech se opakující asistenci při některých aktivitách či o nárazovou výpomoc; někdy dobrovolník pracuje pro galerii z domu. V současnosti eviduje MG kolem dvou stovek zájemců o dobrovolnickou činnost, počet přijatých a uplatněných se pohybuje v desítkách.

V každé instituci jsou oddělení, v nichž se vhodná práce pro dobrovolníky sama nabízí, v jiných se hledá složitěji; zde plní svou funkci koordinátor dobrovolníků, který shromažďuje přihlášky všech zájemců, vede jejich evidenci a snaží se v co největší míře o jejich uplatnění v rámci konkrétních aktuálních požadavků galerie. V MG se dobrovolníci uplatňují pravidelně především na oddělení pro práci s veřejností (spolupráce při zajištění doprovodných programů a konferencí, příprava a realizace výukových programů, asistence při dílnách pro handicapované návštěvníky, chystání materiálu pro výtvarné dílny, distribuce tiskovin, obálkování pozvánek, čtvrtletníků a pravidelných nabídek

Dobrovolnický program Moravské galerie v Brně přináší po roce zkušenost, že stojí za to do budoucna propojení dobrovolníků s institucí prohlubovat.

výukových programů, pořizování a zpracovávání videozáznamů, fotografování, grafické práce atd.). Stejně tak nacházejí uplatnění na registru sbírek (digitalizace sbírek, katalogizace, rešerše) a na sekretariátě (výpomoc s administrativou), dále v archivu, knihovně, restaurátorské dílně a při pomocných pracích u kurátorů.

Zajímavý je fakt, že z celkového počtu zájemců o zapojení do dobrovolnické činnosti v MG pochází pouze asi jen ¼ z města Brna. Zdá se tedy, že dobrovolnický program v nadregionální instituci, jakou Moravská galerie svými aktivitami bezpochyby je, tedy přirozeně přitahuje především „nadregionální zájemce“ o dobrovolnickou činnost, ale zároveň tak slouží k jejich zakotvení a integraci v místním, v tomto případě brněnském prostředí.

Dobrovolnický program Moravské galerie v Brně přináší po roce zkušenost, že stojí za to do budoucna propojení dobrovolníků s institucí prohlubovat. Čas věnovaný tomuto úsilí přináší mimo jiné i dokonalejší poznání „mnohovrstevnatého“ potenciálu dobrovolníků, se kterým lze následně účinněji pracovat, rozvíjet ho a realizovat – a to k prospěchu obou stran.

Kontakt: Pavla Obrovská, koordinátorka dobrovolníků, Moravská galerie v Brně,
E pavla.obrovska@moravska-galerie.cz

www.moravska-galerie.cz

MORAVSKÉ ZEMSKÉ MUZEUM BRNO

Pavla Vykoupilová

Dobrovolnou činnost v MZM může vykonávat každý, kdo se chce celoživotně vzdělávat, zajímá se o kulturní dědictví, každý, kdo chce uplatnit své znalosti, kdo studuje střední nebo vysokou školu, kdo usiluje o praxi, lidé výdělečně činní nebo nezaměstnaní, senioři zajímající se o kulturu či lidé se zdravotním handicapem, komunity. Dobrovolnictví v MZM je určeno lidem, kteří chtějí část svého volného času trávit prospěšnou prací a potřebují získávat nové poznatky, nové přátele a zážitky.

MZM nabízí mnoho příležitostí pro dobrovolnou činnost na různých odděleních: Metodickém centru muzejní pedagogiky, v Etnografickém ústavu, Archeologickém ústavu, ústavu Anthropos, historickém, numismatickém, geologicko-paleontologickém, mineralogicko-petrografickém, zoologickém, entomologickém, botanickém oddělení, v oddělení dějin hudby, oddělení dějin divadla, oddělení dějin literatury, oddělení pro historii biologických věd, hydrobiologické laboratoři či Dětském muzeu.

Iniciátorem nápadu zapojení dobrovolníků v MZM byla vedoucí Metodického centra muzejní pedagogiky Hana Němcová, a to na základě osobních zkušeností s dobrovolníky v Britském muzeu v Londýně. Od prosince 2010 se do dobrovolné služby v MZM zapojilo deset dobrovolníků. Zaměřují se převážně na práci s veřejností, na lektorskou činnost a workshopy pro

osoby se zdravotním postižením, pomáhají při organizaci doprovodných programů.

Dobrovolníci pomáhají pozitivně změnit úhel pohledu na jakoukoli dobrovolnou službu. Zaměstnanci a především návštěvníci získávají v MZM osobní zkušenosti s aktivními, vnímavými a odvážnými dobrovolníky. Mnozí návštěvníci se s dobrovolníky dosud nesetkali, mají o nich a jejich motivaci k dobrovolnictví často mylné představy.

Věříme, že dobrovolníci v MZM inspirují návštěvníky a pracovníky muzeí k zamyšlení o hodnotách dobrovolnictví, a možná, že se v budoucnu k dobrovolníkům sami připojí. Specifickou skupinou dobrovolníků v MZM jsou osoby se zdravotním postižením, pro něž je dobrovolnictví v muzeu jedinečnou příležitostí k rozvoji sociálních a komunikačních dovedností, možností posílení sebedůvěry, šancí k překonávání osobních a společenských bariér a k sociální inkluzi.

Každý dobrovolník MZM je vázán příkazní smlouvou, většinou na dobu šesti měsíců tak, aby se mohl zcela svobodně rozhodnout, zdali dobrovolnictví naplnilo jeho očekávání a je ochoten s MZM nadále spolupracovat. Dobrovolníci jsou proškoleni bezpečností práce i s případnou odpovědností za škodu a jsou v úzkém kontaktu s koordinátorkou dobrovolníků.

Těší nás zájem muzejních pracovníků o dobrovolníky, náročnější je však pro dobrovolníky najít optimální dobrovolnou činnost v odborných odděleních a přímo ve výstavních prostorách MZM

Těší nás zájem muzejních pracovníků o dobrovolníky, náročnější je však pro dobrovolníky najít optimální dobrovolnou činnost v odborných odděleních a přímo ve výstavních prostorách MZM.

tak, aby byla zajímavá a přínosná pro konkrétního zájemce-dobrovolníka a současně prospěšná pro muzejní prostředí.

Do budoucna počítáme s větším počtem dobrovolníků a také s vytvořením kulturních, společenských a vzdělávacích akcí pro dobrovolníky, dále s jejich zapojováním do nových typů činností v odborných odděleních MZM.

„Dobrovolníci jsou opravdovými přáteli MZM. Jako přátelé přijdou pomoci, kdy je třeba, podpoří a povzbudí, když je náš pohled skeptický, prožívají s námi úspěchy i nezdary a poskytují nám cennou zpětnou vazbu. Když se loučí, vždy připomenou, že na další akci opět rádi přijdou pomoci.“

„Vystudovala jsem muzeologii na Masarykově univerzitě v Brně, v současné době však nemohu stejně jako spousta jiných mladých lidí s vysokoškolským diplomem v humanitní oblasti najít uplatnění, které by se nejvíce blížilo mé specializaci. Věřím, že získávám pro svůj vystudovaný obor dobrou praxi a že svoji aktivitu a úsilí brzy jako zaměstnankyně v kulturní instituci záročím.“

Lenka Zmeková

„Moji spolužáci na vysoké škole si často stěžují na nedostatek času. Myslím, že netuší, jak s časem hospodařit, jak život plně prožít a že na světě může být lépe, když budeme pomáhat dobrým věcem. V muzeu získávám praktické dovednosti a vím, že je ve své profesi uplatním. Baví mě pomáhat na workshopech pro děti s postižením, mám radost z tvůrčí činnosti i ze setkání s dětmi.“

Andrea Mocmannová

Kontakt: Pavla Vykoupilová, koordinátorka projektů pro práci se zdravotně postiženými osobami a dobrovolníky, Metodické centrum muzejní pedagogiky při Moravském zemském muzeu, Koblížná 1, 602 00 Brno, T 533 435 271, E pvykoupilova@mzm.cz

www.mcmp.cz

www.mzm.cz

SEVEROČESKÁ GALERIE VÝTVARNÉHO UMĚNÍ V LITOMĚŘICÍCH

Olga Kubelková

V Severočeské galerii výtvarného umění v Litoměřicích jsou dobrovolníci součástí mé práce již několik let. V roce 2002 jsem po návratu z mateřské dovolené opět začala rozvíjet lektorskou činnost. Plná elánu jsem se do ní vrhla po hlavě, ale brzy jsem zjistila, že ji sama nemohu zvládnout, neboť zájem návštěvníků o nejrůznější typy programů byl ohromný. Většina mých kolegů v té době považovala lektorskou práci za nadstandard, za něco, čím se návštěvníkům podbízíme, a tak jsem své nápady musela realizovat sama. Prvními dobrovolníky se tak ne zcela dobrovolně stali členové mé rodiny. Stále jsem ale hledala možnosti, jak využít i pomoc zvnějšku, i když jsem si uvědomovala, že získat nějaké dobrovolníky nebude jednoduché.

Zlom nastal v roce 2006, kdy jsem o potřebě dobrovolníků mluvila s vedoucím mládežnického centra. Ten mi dal kontakt na Mirka Kašku, který v té době měl za sebou už organizaci některých výtvarných workshopů. První schůzka naprosto překonala moje očekávání. Mirek měl kolem sebe

tým lidí, který se dlouhodobě věnoval, byť na poloamatérské úrovni, výtvarnému umění, měl spoustu užitečných kontaktů a zkušeností s organizováním různých akcí. Prakticky okamžitě začala spolupráce na přípravě dne otevřených dveří. Tím, že měl Mirek za sebou už řadu výtvarných projektů, stali jsme se v podstatě od začátku rovnocennými pracovními partnery. Bylo perfektní mít s kým

konzultovat různé nápady, a navíc měl kolem sebe i velkou skupinu mladých lidí, kteří našli nový pohled na galerii jako na otevřený prostor přístupný různým cílovým skupinám. Zpřístupnit galerii široké veřejnosti byl i můj základní cíl.

A tak se v galerii potkávala studentka mineralogie se studentkou sinologie i lidé z různých dalších oborů, kteří ale všichni vždy v první řadě hledali hlavně jak to jde, ne jak to nepůjde.

Když si vzpomínám na naše některá značně improvizovaná řešení, která ale vždy fungovala, musím se tomu s odstupem času smát.

Po třech projektech – dnech otevřených dveří, které přilákaly vždy hlavně mladé lidi, kteří do té doby galerii příliš nenavštěvovali, jsme se rozhodli připravit první muzejní noc. Po celou dobu spolupráce jsme oslovovali umělce a další osobnosti, což bylo velkým přínosem této spolupráce – rozšíření kontaktů, oslovení mladých lidí a rozšíření programové nabídky pro veřejnost. S touto skupinou dobrovolníků tak připravujeme už pátým rokem *Litoměřickou muzejní noc*, kterou od nás převzala i další kulturní zařízení ve městě. Vždy se jedná v podstatě o zahájení letní kulturní sezóny ve městě – každoročně je tato akce očekávána s velkým zájmem veřejnosti.

Další skupinou dobrovolníků je Turistický oddíl mládeže Sluníčka, se kterým spolupracujeme od roku 2006. I když je z názvu oddílu jasné, že s galerií nemají nic společného, díky vedoucí oddílu Katce Krňákové, která mi nabídla pomoc, si nedovedu už práci v galerii představit. V průběhu roku s nimi spolupracujeme na většině sobotních výtvarných dílen i při zmíněné muzejní noci. Oddíl sdružuje děti a mládež od nejmenších až po mlá-

dež do zhruba třiceti let, a za ty roky spolupráce se z nich stali nepostradatelní spolupracovníci. Přesně vědí, kde co v galerii najít, odkud co přinést a kam to zpět uklidit, znají naše kustody a za těch pár let i provoz galerie.

Kromě dobrovolníků z řad mladých lidí s námi začaly v posledním roce spolupracovat Zuzka Bílá, která dlouhodobě pracuje s dětmi a mládeží a je držitelkou celé řady akreditací na různé výtvarné techniky, a Eva Líbalová, arteterapeutka, se kterou již několik let spolupracuji při přípravě programů pro mentálně handicapované a která mi také nabídla pomoc při sobotních výtvarných dílnách. Účast obou dvou je neocenitelná.

Výčet dobrovolníků by nebyl úplný bez celé řady dalších mladých lidí. Část z nich přivedla právě Zuzka Bílá ze svého bývalého výtvarného kroužku a děvčata dnes naprosto perfektně vedou výtvarné dílny, část se rekrutovala z různých praktikantů, kteří se i po své povinné praxi do galerie rádi vracejí. Dokonce se nám tady podařilo seznámit díky dobrovolnické práci jeden pár, takže v legraci říkáme, že můžeme fungovat jako seznamka. Dobrovolnická práce v Severočeské galerii výtvarného umění v Litoměřicích se soustřeďuje na pomoc při organizování a hlavně realizaci sobotních výtvarných dílen, dnů otevřených dveří a muzejních nocí. K dispozici máme pětadvacet dobrovolníků. Jejich po-

čet se zvyšuje, na některé akce je jich podle potřeby i více. Jinak se jedná o víceméně stálý tým, kde je výhodou znalost prostředí i galerijního provozu. Dříve jsme se před každou akcí většínou scházeli, nyní už informace posílám jednotlivým zúčastněným e-mailem, případně je kontaktuji mobilem. Při přípravě náročnějších výtvarných dílen a muzejní noci jsou ale schůzky nutné. Všichni dobrovolníci byli poučeni o provozu galerie a za těch mnoho let s nimi nemám jedinou negativní

zkušenost. Naopak – dnes už si nedovedu svoji práci bez nich vůbec představit. Při rozsahu akcí, které pořádáme a při členitosti prostor galerie, kde je náročné jakékoliv aktivity pořádat, by znamenal odchod dobrovolníků z galerie významné omezení nabídky programů pro návštěvníky, a tím i „uzavření“ prostoru, který se nám díky těmto akcím podařilo skutečně otevřít různým cílovým skupinám. Doufáme, že se nám podaří tuto skupinu zkušených dobrovolníků udržet a že se i v budoucnosti budeme v galerii nadále potkávat.

Kontakt: Olga Kubelková, Severočeská galerie výtvarného umění v Litoměřicích, Michalská 7, 412 01 Litoměřice, T 416 732 382, E olga.kubelkova@galerie-ltm.cz
www.galerie-ltm.cz

Všichni dobrovolníci byli poučeni o provozu galerie a za těch mnoho let s nimi nemám jedinou negativní zkušenost. Naopak – dnes už si nedovedu svoji práci bez nich vůbec představit.

CENTRUM SOUČASNÉHO UMĚNÍ DOX

Kateřina Sedláková

Centrum současného umění DOX v Praze během svého působení dosud spolupracovalo se třídvaceti dobrovolníky, ve všech případech se jednalo o studenty vysokých škol, převážně se zaměřením na dějiny umění, arts management nebo teorii designu. Prvního dobrovolníka přijalo Centrum současného umění DOX v březnu 2009, půl roku po svém otevření. Ve stejném roce nastoupili další dva dobrovolníci. Ve všech třech případech se jednalo o studentky vysokých škol, z toho dvě původem z Prahy a jednu z Paříže. Během této doby v galerii ještě neexistoval ustálený systém práce s dobrovolníky. Do kanceláře se přihlásily z vlastní iniciativy, byly vybrány na základě zasláného životopisu a osobního pohovoru.

Dobrovolník se podílí například na vývoji databáze kontaktů, přípravě výstav, doprovodných programů a dalších projektů.

Jejich motivací bylo především získání zkušeností v oblasti produkce a propagace výstav. Dvě z těchto dobrovolnic se staly součástí stálého týmu DOXu. V lednu 2010 byl zaveden systém, který s menšími obměnami

funguje dodnes. Nutnost určité systematizace práce s dobrovolníky vycházela ze dvou hlavních faktorů. Jedním z nich byl vznik infocentra, do jehož fungování chtěl DOX dobrovolníky již od počátku zapojit. Druhým faktorem byl výrazný nárůst zájemců o získání bezplatné praxe. Se stoupajícím počtem výstav se rozšiřovala i agenda a možnosti zapojení pro případné dobrovolníky.

Každých šest měsíců je přijat jeden dobrovolník do kanceláře. Podmínkou je možnost docházky třikrát týdně, dobré organizační a komunikační předpoklady a v neposlední řadě znalost anglického, případně dalšího cizího jazyka. Dobrovolník se podílí například na vývoji databáze kontaktů, přípravě výstav, doprovodných programů a dalších projektů (literární rešerše pro katalogy, dohledávání pramenů, kompletace údajů o umělcích, bibliografie). Náplň práce zahrnuje i administrativní výpomoc a praktickou asistenci.

Pozice informátora zahrnuje vítání návštěvníků, jejich informování o právě probíhajících výstavách, doprovodných a rodinných programech, asistenci s orientací po budově a krátké prohlídky s výkladem zaměřeným na historii a architekturu centra DOX. V měsíčních službách v infocentru se střídají většinou čtyři dobrovolníci. Pozice informátora je výjimečná v tom, že po dvou měsících má informátor možnost získat pravidelnou finanční odměnu, a stát se tak na delší dobu součástí týmu centra DOX.

Zahraniční dobrovolníci nejsou zapojováni do běžného chodu kanceláře, ale naopak pracují na specifických projektech, při kterých mohou uplatnit svůj mateřský jazyk.

projektech, při kterých mohou uplatnit svůj mateřský jazyk (například komunikace se zahraničními galeriemi a médii).

Všem dobrovolníkům vydává centrum DOX po ukončení spolupráce certifikát. V současné době hledá DOX studenta knihovnictví, který by se věnoval projektu systematické katalogizace interní knihovny. Archiv výtvarného umění, který přímo nespadá pod centrum DOX, ale sídlí v jeho budově, během celého roku přijímá dobrovolníky na rozvíjení elektronické databáze *abART*.

Vzhledem ke skutečnosti, že centrum DOX je soukromou neziskovou iniciativou, je pro ně spolupráce s dobrovolníky velkým přínosem.

Kontakt: Kateřina Sedláková, Centrum současného umění DOX, Poupětova 1, 170 00 Praha 7, T 295 568 111, E katerina@dox.cz
www.dox.cz

Další dobrovolníky přijímá DOX příležitostně, v souvislosti s konkrétními projekty. Bylo tomu tak například u studentů z Německa a Itálie v rámci projektu mobility (podpořeného komunitním programem Leonardo da Vinci). Zahraniční dobrovolníci nejsou zapojováni do běžného chodu kanceláře, ale naopak pracují na specifických

INSTITUT UMĚNÍ – DIVADELNÍ ÚSTAV

Eva Papánková

Institut umění – Divadelní ústav (IDU) se do Evropského roku dobrovolnictví zapojil velmi aktivně. Na začátku března 2011 byl spuštěn Dobrovolnický program IDU, do kterého se jen za první měsíc zapojila první desítka dobrovolníků. Inspirací pro sestavení programu byl pracovníkům IDU Dobrovolnický program Moravské galerie v Brně, která již měla s prací s dobrovolníky zkušenosti.

Na přípravě Dobrovolnického programu IDU se podílelo několik pracovníků, z nichž byl následně určen koordinátor dobrovolníků. Aby byly dobrovolníkům v instituci vytvořeny dobré podmínky, byl sestaven i manuál pro zaměstnance IDU, ve kterém se seznámili s tím, kde a jak mohou dobrovolníci pomáhat, kdo je v práci vede a v neposlední řadě také s tím, jak je práce dobrovolníků cenná a smysluplná.

Dobrovolnický program IDU je založen na konkrétních požadavcích jednotlivých oddělení (Knihovna, Dokumentace, Bibliografie, Kabinet pro studium českého divadla, Oddělení sbírek a archivu, Oddělení mezinárodní spolupráce a vnějších vztahů), takže jednak kopíruje potřeby instituce a jednak umožňuje přesně popsat typy činností, které nabízíme. Jejich nabídka je dostupná na internetu a je aktualizována zhruba ve čtvrtletních intervalech.

Poté, co dobrovolník na tuto nabídku zareaguje, je osloven přímo vedoucím oddělení, resp. tutorem, s kterým je dále v kontaktu i během zaškolení a samotné práce. Organizace dobrovolnické činnosti tedy není řešena nijak centrálně ani není dobrovolnický program vypisován na přesně stanovené časové etapy. Tato praxe lépe vyhovuje povaze naší instituce s relativně velmi různorodou nabídkou činností. Centrálně

je řešena pouze aktualizace nabídky činností na internetu a řešení dobrovolnických smluv a pojištění dobrovolníků – tuto činnost stejně jako aktualizaci nabídky zajišťuje koordinátor.

Daří se nám dobrovolníky pokrýt jak krátkodobé akce formou tzv. akční výpomoci, kde se jedná většinou o asistenci produkčního či organizačního charakteru, tak činnosti dlouhodobé. V rámci akčních výpomocí se letos zapojily desítky dobrovolníků do příprav 12. ročníku *Pražského Quadriennale* – největší mezinárodní výstavy scénografie a divadelního prostoru.

Dobrovolníci se mohli ocitnout v roli kustodů jednotlivých výstav, pomáhat s propagací celé akce, zajišťovat monitoring tisku, poskytovat guest servis pro zahraniční hosty nebo i účinkovat ve vybraných projektech.

Dlouhodobě se mohou dobrovolníci zapojit do činností organizace v jednotlivých odděleních, jedná se například o výpomoc v rámci provozu knihovny, práce s dokumentačními materiály, digitalizaci, vkládání dat do databází, práce se sbírkovým fondem, ale i o vědeckou činnost při zpracování rešerší pro Kabinet pro studium českého divadla. V průběhu roku se dobrovolníci podíleli na přípravě podkladů pro vydání souhrnného průvodce českým divadlem (v rámci propagace českého divadla v zahraničí), při kterém byli v přímém kontaktu se všemi českými divadly a dalšími kulturními institucemi. Studenti-dobrovolníci mohou svojí dobrovolnickou činností získávat nejen zajímavé kontakty, ale i cenné zkušenosti a znalosti pro své studium či budoucí profesí. Jako motivaci pro naše dobrovolníky nabízíme zdarma badatelský průkaz, využití našich fondů a bližší seznámení s provozem instituce. Vnitřní motivací našich dobrovolníků je většinou profesní zájem, touha pracovat s materiály u nás uloženými či touha účastnit se akcí, které pořádáme.

Kromě vlastního Dobrovolnického programu organizuje IDU ve spolupráci s Českou kancelář programů Culture také další akce na podporu dobrovolnictví v kultuře. U příležitosti Mezinárodního dne divadla dne 29. března 2011 byl zorganizován pro ředitele divadel

a manažery dalších kulturních institucí (galerie, muzea, knihovny) seminář s názvem *Dobrovolnictví v divadlech*, kde se o své zkušenosti s dobrovolnickou praxí podělili zástupci jiných kulturních organizací nebo sdružení i z jiných oblastí. Pozitivní zkušenosti s dobrovolníky byly jistě dobrou inspirací pro všechny účastníky semináře, kteří společně zaplnili celé hlediště Divadla v Celetné. Za první rok práce s dobrovolníky jsme nasbírali jen dobré zkušenosti, což nás ujišťuje v tom, že jsme se rozhodli jít správnou cestou!

Za první rok práce s dobrovolníky jsme nasbírali jen dobré zkušenosti, což nás ujišťuje v tom, že jsme se rozhodli jít správnou cestou!

Kontakt: Zdenka Bahníková, koordinátorka dobrovolníků, Institut umění – Divadelní ústav, Celetná 17, 110 00 Praha 1, T 224 809 138, E zdenka.bahnikova@divadlo.cz
www.idu.cz

THE BRITISH MUSEUM (Londýn, Spojené království)

Susan Raikes

Britské muzeum bylo první státní veřejné muzeum na světě. Od svého otevření v roce 1759 umožňovalo volný vstup všem „*znalostí chtivým a zvědavým osobám*“. Počet návštěvníků muzea vzrostl ze zhruba pět tisíc ročně v 18. století na téměř šest milionů návštěvníků dnes.

Lidé muzeu dobrovolně poskytují svůj čas a znalosti po celou dobu jeho existence. V současné době je dobrovolnický program zahrnut do činnosti oddělení pro vzdělávání, dobrovolníky a návštěvníky, jehož název odráží důležitou roli dobrovolníků pro chod muzea.

V roce 2010 se v muzeu vystřídalo 912 dobrovolníků ve velmi rozmanitých úlohách.

V roce 2010 se v muzeu vystřídalo 912 dobrovolníků ve velmi rozmanitých úlohách. Zhruba 60 % dobrovolníků pracuje mimo expozice ve sbírkových odděleních nebo v dalších týmech včetně marketingu, výstavnictví a tlumočnictví. Dobrovolníci se také zapojují do krátkodobých aktivit, například spolupracují na vyhodnocovacích projektech. V jiných případech zůstávají v muzeu mnohem delší dobu; například pracují se skenery nebo provádí katalogizaci v oddělení sbírek.

Mnoho dalších dobrovolníků pracuje s veřejností; pomáhají s aktivitami pro dospělé, studenty a rodiny; vedou každodenní prohlídky sbírek nebo jedno ze šesti stanovišť programu „Hands-on“, kde mají návštěvníci výjimečnou

Dobrovolník s návštěvníky u stanoviště programu „Hands-on“ v Britském muzeu

příležitost dotknout se sbírkových předmětů. Této možnosti využije ročně okolo 160 000 návštěvníků a více než 40 000 jich přijde na některou z prohlídek. Tyto služby jsou klíčové pro práci muzea s veřejností.

Dobrovolníci přicházejí z rozmanitého prostředí a přinášejí muzeu mnoho zkušeností a poskytují mnoho dovedností. Přibližně 50 % dobrovolníků je mladších 34 let a 26 % nepochází ze Spojeného království. Mnoho dobrovolníků jsou osoby se zdravotním postižením.

Pro takto rozsáhlý program je třeba dobrovolníkům zajistit potřebou péči a podporu. Každý dobrovolník prochází školením, s čímž souvisí i formální souhlas se stanovami a organizací muzea. Každý rok pořádá muzeum konferenci pro všechny dobrovolníky, dále je možná účast na trénincích a setkáních se zaměstnanci i s ostatními dobrovolníky, kteří pracují na různých pozicích.

Dobrovolnický program Britského muzea je v současné době velmi úspěšný a oblíbený jak u dobrovolníků, tak u zaměstnanců a návštěvníků. Počet dobrovolníků roste zhruba o sto nových dobrovolníků každý rok. Naším záměrem je rozšířit program i mimo budovu muzea, najít nové cesty v komunikaci s dobrovolníky, představit nové možnosti školení a najít cestu, jak přilákat k účasti více osob se zdravotním postižením, děti a mládež.

Mnoho dalších dobrovolníků vede jedno ze šesti stanovišť programu „Hands-on“, kde mají návštěvníci výjimečnou příležitost dotknout se sbírkových předmětů.

Dobrovolník, který vede prohlídky „eye-opener“ v Britském muzeu.

Kontakt: Susan Raikes, vedoucí Oddělení pro vzdělávání, dobrovolníky a návštěvníky, Britské muzeum, T +44 (0)20 7323 8853, E volunteers@britishmuseum.org

www.britishmuseum.org

„Rád bych poděkoval vašemu kolegovi, který nás provedl expozicí osvícenství a poskytl nám živý, odborný a zábavný výklad.“

„Vaši průvodci jsou takové hvězdy! Dostali jsme nádherný a inspirativní výklad, který od té doby neustále probíráme a obdivujeme.“

„Obrovské díky všem dobrovolníkům, kteří včera pomáhali s večerním provozem. Opět bylo potěšením pracovat s nimi se všemi, kteří se zaujetím a profesionálně vykonávali své úkoly.“

„Bylo neuvěřitelně produktivní... zapojit do naší činnosti dobrovolníky. Dosáhli jsme mnohem více, než bychom normálně zvládli, a fyzicky jsme roztřídili, přebalili, očíslovali, vyfotografovali a vyhotovili vysoce kvalitní záznamy u více než 1 200 exponátů.“

„Pořád nám děkujete za práci, kterou v Britském muzeu děláme. My bychom měli děkovat vám za příležitost pracovat s tolika neocenitelnými historickými artefakty.“

Přeložil Robert Müller.

PAMÁTKY

EVA LUKÁŠOVÁ (Národní památkový ústav)

Ochrana kulturního dědictví je s dobrovolnými a filantropními aktivitami spojena od doby svého vzniku jako společenského fenoménu. Prvními zachránci a ochránci památek a míst krajinných krás byli obdivovatelé těchto statků, kteří se zasadili o jejich zachování různým způsobem, ať již kampaní proti ničení, jako například čeští umělci a intelektuálové sdružení kolem spisu Viléma Mrštíka *Bestia triumphans* v případě staré Prahy v roce 1897, či viktoriánští filantropové Octavia Hill, Sir Robert Hunter a Hardwick Rawnsley, zakladatelé National Trustu – Národního trustu pro místa historického významu a přírodních krás v roce 1895 v Anglii, kteří podnítili záchranu mnoha krásných míst Anglie a Walesu jejich získáním do vlastnictví Trustu, včetně toho, že investovali vlastní peníze.

Podpora veřejnosti pro uchování statků hmotného, ale i nehmotného kulturního dědictví a pro aktivity v této oblasti je esenciální – a podpora dobrovolnictví je významným klíčem pro její získávání. Ta, jak ukazují letopočty vydání Mrštíkova spisu či založení Trustu, vyžaduje kontinuální oslovování jednotlivých generací. Zájem o dobrovolnou pomoc, podporu a aktivitu je stále, tak jako v minulosti, podněcován již samotným zapůsobením uměleckého díla, sbírky, architektury, místa, památné historické události na jednotlivce a aktivity zaměřené na prezentaci a zlepšení přístupu ke kulturnímu dědictví jsou významným katalyzátorem tohoto procesu. Aktivní přístup k dobrovolnictví ze strany institucí a subjektů z oblasti kulturního dědictví potom může pomoci vytvořit přínos v mnoha rovinách – jak v materiální a fyzické, tak i v myšlenkové a emotivní.

Mnohé významné zahraniční památkové instituce – státní, nevládní i soukromé –, v zemích, kde činnost občanských komunit a fungování kulturních institucí nebyly přerušeny

Podpora veřejnosti pro uchování statků hmotného, ale i nehmotného kulturního dědictví a pro aktivity v této oblasti je esenciální – a podpora dobrovolnictví je významným klíčem pro její získávání.

či omezovány zásahy státu, jako tomu bylo od poválečných dob v Československu, vytvořily sítě přátel památek a historických míst, nabídly členství v trustech a jim podobných organizacích s řadou výhod, s programy i s nabídkami účasti na dobrovolných aktivitách. Podobným způsobem se v Československu památkám, často neodmyslitelně spojeným s okolním přírodním prostředím, věnovalo také hnutí Brontosaurus, založené již v roce 1974 a dodnes stále aktivně přitahující zejména studenty středních a vysokých škol, jimž formou dobrovolné aktivity a práce nabízí poznání životního prostředí, přírodních krás a památek. Tato nevládní organizace stále spolupracuje s řadou památkových objektů v různém vlastnictví a mezi její kvalitně metodicky i organizačně zpracované aktivity patří

Při sofistikovanějších aktivitách dobrovolné práce ve vztahu ke kulturnímu dědictví je vždy velký nárok na odborné proškolení dobrovolných účastníků a také velký nárok na odborného tutora.

například workcampy či tzv. víkendovky i jednodenní akce spojující dobrovolné práce, poznání i zážitky, a to včetně akcí připravených pro rodiny s dětmi.

V posledních dvou dekadách se aktivit tohoto druhu ujaly i mnohé komunity přímo v místě jednotlivých památek. Také jednotlivé památkové a sbírkové instituce postupně hledají cestu k vzájemné spolupráci s veřejností v této oblasti, kde již řadu let nechybí i zahraniční zájemci. Dobrovolnými aktivitami, jak je známe ze

zahraničí, je jak potřebná fyzická práce při záchraně a údržbě areálu památky, ale i dobrovolná pomoc a spolupráce erudovaných specialistů, lektorů, kurátorů, jež je i pro práci dobrovolníků v tomto oboru často potřebná. Omezením pro tuto činnost jsou nejen běžné legislativní normy a bezpečnost účastníků, ale i bezpečnost například sbírkových fondů, již je nutno vždy respektovat. Při sofistikovanějších aktivitách dobrovolné práce ve vztahu ke kulturnímu dědictví je vždy velký nárok na odborné proškolení dobrovolných účastníků a také velký nárok na odborného tutora, který sleduje průběh prací. Pro nehmotné kulturní dědictví, jako jsou tradice a lidové zvyky včetně tradiční kuchyně, ale i například historická řemesla, znalosti a dovednosti, je zájem a aktivita současníků a jejich přenášení na další generace podmínkou přetrvání tradic a zvyků v životě společnosti. Pro zapojení dobrovolníků se také v této oblasti otevírá široké pole působnosti.

Dobré zkušenosti, příklady dobré praxe z domácího prostředí a ze zahraničí, i již existující zpracované organizační a metodické materiály jsou pro další rozvoj spolupráce s dobrovolníky významným přínosem. Zaměření na různé věkové skupiny se v dobrovolnické činnosti rozšiřuje, vedle programů pro děti či zapojení seniorů je novým trendem i rodinné dobrovolnictví (family volunteering), které oslovuje celé rodiny a jehož cílem je nejen podpora dobrovolnické práce, ale i pozitivní vliv na vztahy mezi rodiči a dětmi, i prarodiči a dalšími blízkými, uvnitř malého rodinného kolektivu. Pro oblast kulturního dědictví jsou významné i zkušenosti a příklady se zapojením dobrovolníků z jiných oblastí kultury, neboť právě spojení dalších oblastí kultury a živého umění s historickou památkou a s jejím prostředím přináší návštěvníkům, dobrovolníkům i dalším aktérům mimořádné zážitky.

Zaměření na různé věkové skupiny se v dobrovolnické činnosti rozšiřuje, vedle programů pro děti či zapojení seniorů je novým trendem i rodinné dobrovolnictví (family volunteering), které oslovuje celé rodiny.

Vybrané příklady dobrovolnických aktivit v oblasti kulturního dědictví

Patří mezi ně ty nejžádanější od organizátorů i ty nejvyhledávanější od dobrovolníků, náměty jsou z ciziny i nové akce z domácího prostředí.

Formy pomoci:

- workcampy – pracovní, vzdělávací a tvůrčí dílny na jednotlivých památkových objektech a v areálech, zaměřené na pomoc s udržováním areálu, pomoc při obnově památky, poznávání,
- víkendové pracovní pobyty neboli tzv. víkendovky (například hnutí Brontosaurus) – dobrovolná pomoc památkám spojená se zážitkovými akcemi a vzděláváním,
- jednorázové akce dobrovolné pomoci,
- kratší či delší stáže dobrovolníků z řad specialistů, včetně zahraničních,
- rodinné dobrovolnictví (family volunteering),
- dobrovolná pomoc nevyžadující pobyt v lokalitě,

Pracovní a další dobrovolnické aktivity:

- údržba areálu, jako je například úklid a údržba zahradního, parkového a přírodního prostředí areálů památek, udržování vegetace, čištění a stěhování,
- pomoc při obnově zdevastovaných památek, vyklízení, odstraňování sutin, čištění, vybrané práce pod vedením odborníků,
- pomoc a spolupráce při zajišťování kulturních akcí, při jejich organizaci, propagaci, kulturní náplni, šíření tiskovin, spolupráce v rámci digitálních médií, pomoc při organizování výstav, konferencí, zajišťování občerstvení,
- dobrovolné průvodcovské služby ve vybraných prostorách, spolupráce na akcích (oživená historie),
- dobrovolné aktivity spojené se zaměřením na nemotné kulturní dědictví – vzpomínky pamětníků i know-how tradičních dovedností a znalostí – získávání a předávání, zapojení se do místních i širších tradičních aktivit, zaměřením na historii míst, osobností ad.,
- dobrovolná pomoc v oblasti marketingu, průzkumy veřejného mínění, zájmu o akce, osvětové akce atp.,
- dobrovolné lektorské a školitelské aktivity zaměřené na různé skupiny účastníků,
- dobrovolná spolupráce specialistů a kurátorů (i zahraničních) za účasti domácích odborníků – výstavy, dokumentace atp.,
- a další.

ZÁMEK JEZEŘÍ

Státní zámek Jezeří, v minulosti nejoblíbenější lovecké sídlo rodiny roudnických knížat Lobkowiczů, patří mezi nejnavštěvovanější objekty Ústeckého kraje. A to nejen díky své mimořádné architektonické hodnotě a pozoruhodné minulosti. V 80. letech byl zámek zachráněn před likvidací v důsledku důlní těžby a dnes je místem, jehož živé spojení s místní i širší komunitou těžko najde mezi zpřístupněnými památkami srovnání.

Velké množství návštěvníků zámku tvoří každoročně zdejší obyvatelé Mostecka a Litvínovska, kteří přijdou na prohlídky a akce několikrát za sezónu. Práce s dobrovolníky, zejména těmi mladšími, je pro kastelánku zámku Hanu Krejčovou významnou pomocí již řadu let. Dobrovolnické aktivity těch starších iniciovali sami senioři, inspirování akcemi, které se na Jezeří konají – chtěli také Jezeří pomoci. Členové Klubu seniorů Horní Jiřetína a Klubu seniorů Litvínov se jako dobrovolníci dvakrát ročně účastní víkendů věnovanému úpravám a úklidu zahradního a přírodního prostranství před zámkem a v okolí, a to vždy před začátkem sezóny a před příchodem zimy.

Práce dobrovolníků je koordinována vedením správy zámku, je zaměřena zejména na hrábání a odvoz listí, údržbové práce v parku, likvidace náletů a invazivních rostlin, výsadbu a pěstování letniček. Senioři se zde setkávají s mladšími dobrovolníky, vzájemná komunikace a společné občerstvení patří k programu dní. Kastelánka zámku vysoce hodnotí velkou pracovitost dobrovolníků z řad seniorů, jichž se do jednotlivých akcí zapojuje několik desítek již více než čtyři roky.

Den D – Den s dechovkou nejen pro seniory na zámku Jezeří spoluorganizují i členové Klubu seniorů z Horního Jiřetína.

Zámek Jezeří je dnes místem, jehož živé spojení s místní i širší komunitou těžko najde mezi zpřístupněnými památkami srovnání.

Ve spolupráci s nimi zámek pořádá také každoroční *Den D – den s dechovkou nejen pro seniory*. Členové seniorských klubů pomáhají s organizací této kulturní akce, kontaktují a zvou k účasti další kluby seniorů, pomáhají s občerstvením. Každoročně si dříve narozené dámy připravují pro *Den D* vlastní taneční vystoupení, jež má velký ohlas mezi návštěvníky.

Spolupráce s komunitami je pro tuto památku nezastupitelná. Bez ní a bez aktivit proti připravovanému odstřelu v 80. letech by již zámek na krušnohorském svahu nad důlní jámou nestál a nemohl by být, byť jen částečně zpřístupněný za probíhající postupné obnovy, jedním z center kulturního dění regionu.

Kontakt: Hana Krejčová, kastelánka, Státní zámek Jezeří, 435 43 Horní Jiřetín, M 602 626 430, E zamek.jezeri@usti.npu.cz

www.zamek-jezeri.cz

ZÁMEK VRCHOTOVY JANOVICE

Průvodci po hradech a zámcích patří ode dávna k tradici českých a moravských šlechtických sídel, a to již od dob, kdy je návštěvníkům zpřístupňovali samotní majitelé. Představa dávného kustoda v zámecké uniformě či studenta historie provádějícího zámek v době své prázdninové brigády je zcela vzdálená průvodcům, kteří se v jednom letním týdnu scházejí na zámku Vrchotovy Janovice, aby si jako dobrovolní průvodci vyzkoušeli provést zámek své spolužáky i všechny další návštěvníky zámku.

Projekt je zaměřen na ty nejmladší – teenagery od 12 do 15 let věku – žáky druhého stupně základních škol a nižších tříd více-

letých gymnázií; provádění je řetězové – každý má starosti jednu místnost, jednu či více památek či událostí. Skupina žáků, kteří se k projektu přihlásili, se v předstihu dní, již v zámeckém prostředí janovického zámku, připravuje na své role průvodců, poprvé se ocitají „na druhé straně“, učí se faktům, projevu, spolupracují na plynulém fungování tohoto „řetězu“ nejmladších průvodců.

Projekt vznikl již v roce 1994 spontánním nápadem jako reakce na nezájem teenagerů účastnících se připravené prohlídky.

Projekt vznikl již v roce 1994 spontánním nápadem kastelánky zámku Ludmily Fiedlerové a učitele devátého ročníku ZŠ Křesomyslova v Praze Hanuše Jordana jako reakce na nezájem teenagerů účastnících se připravené prohlídky a pobytu s tématem průvodcovství – myšlenkou bylo „pojďte si tedy zkusit provádět a zaujmout“. Od této doby stále

Při řetězovém provádění na zámku se mladý průvodce ze Základní školy ve Vrchotových Janovicích nejen dozví, jak se zástěna rozzářila obrázky s tématy děl starých mistrů, ale také toto vše vysvětlí a předvede návštěvníkům.

Pro projekt byla vytvořena speciální metodika a zámek Vrchotovy Janovice, jenž je součástí Národního muzea, se stal Metodickým centrem řetězového provádění.

pokračuje a každoročně se jej účastní několik desítek žáků a řada pedagogů z různých škol, pravidelně se také zapojuje místní ZŠ ve Vrchotových Janovicích. Nároky na přípravu tohoto projektu jsou vysoké jak pro pracovníky zámku, tak pro pedagogy, příprava začíná již ve škole, mladí průvodci na zámku týden bydlí. Dobrovolní průvodci pomáhají zámku jinak, než je tomu u obvyklých dobrovolnických akcí na památkových objektech, i když

například pomoc v zámeckém parku po večerech někdy také nechybí. Pomáhají mimořádným způsobem, tvoří komunitu mladých lidí, jež tato aktivita a pobyt na zámku dlouhodobě, možná natrvalo ovlivnily ve vztahu ke kulturnímu dědictví i místu samotnému.

Pro projekt byla vytvořena speciální metodika a zámek Vrchotovy Janovice, jenž je součástí Národního muzea, se stal Metodickým centrem řetězového provádění. Autoři projektu zpracovali podklady pro to, aby projekt byl přenositelný i pro jiné památkové objekty. Jeho myšlenka a základní obrysy by však mohly být přenositelné a inspirativní i pro jiné oblasti kultury.

Kontakt: Zámek Vrchotovy Janovice, 257 53 Vrchotovy Janovice, T 317 835 181, E vrchotovy_janovice@nm.cz

www.nm.cz/Hlavni-strana/Navstivte-nas/Zamek-Vrchotovy-Janovice.html

WORKCAMP NA HRADU CIMBURK

Tvůrčí dílny organizované pro dobrovolníky na hradech a hradních zříceninách jsou již řadu let evropským fenoménem, v oblasti kulturního dědictví patří mezi nejoblíbenější. Pro dobrou organizaci a vzájemný přínos z těchto aktivit jak pro lokalitu, tak pro účastníky, jsou rozpracovávány organizační a metodické podklady – dobrá znalost legislativních postupů a spolupráce s odborníky je pro tuto aktivitu podstatná, a takovýto projekt může být i finančně podpořen z prostředků Evropské unie.

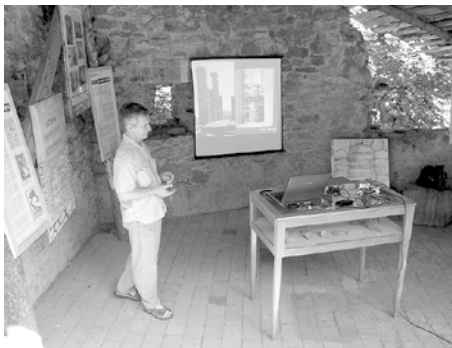
Občanské sdružení Polypeje získalo v roce 2005 podporu z komunitárního programu Evropské unie Culture 2000 pro workcamp na hradě Cimburku u Koryčan, kteréžto setkání mělo v této době již svou tradici. Záchrana zřícenin Cimburku byla jedním z důvodů vzniku občanského sdružení v roce 1994, od roku 1997, po získání potřebných dokumentů a navázání spolupráce se specialisty, byly zahájeny záchranné práce, které využily také možnosti uspořádání workcampů pro dobrovolníky.

Zkušenosti s pořádáním těchto aktivit mohou být dobrou pomocí pro mnohé vlastníky památek, které jsou nejen ve správě státu, ale i obcí nebo soukromníků.

Vyzdívání kaveren v patách zdí bylo předmětem workshopu na hradě Lietava (okres Žilina) ve dnech (23.–26. 7. 2005).

Spolupráce v mezinárodním projektu programu Culture *Poznejme a zachraňme evropské hrady* umožnila zorganizování propojené sítě workcampů na různých lokalitách hradů a hradních zřícenin v Česku, na Slovensku a v Polsku, do projektu se formou přednášek a výstav zapojila také italská provincie Catania. Ve spolupráci s INEX-SDA – Sdružením dobrovolných aktivit se tvůrčích dílen na hradech kromě zemí organizátorů zúčast-

Představení péče o antickou torzální architekturu v Řecku Josefem Hrabcem na hradě Cimburku (2005).

nili dobrovolníci ze Slovinska, Srbska, Španělska, Bulharska, Francie, Kanady, Koreje a Japonska. V teoretické části workcampu probíhaly přednášky a ukázky praktických postupů za spolupráce s architekty, archeology, památkáři, statiky, konzervátory a řemeslníky. Nechyběla také témata představující překážky a úskalí, jež mohou dobrovolné zachránce při uskutečnění projektu čekat. Součástí praxe byla sanace ohroženého zdiva na hradě pod vedením odborníků.

Workcampy na Cimburku pro domácí i zahraniční dobrovolnickou komunitu probíhají do současnosti, několika ročních běhů se

účastní vždy kolem pětadvaceti dobrovolníků. Zkušenosti s pořádáním těchto aktivit mohou být dobrou pomocí pro mnohé vlastníky památek, které jsou nejen ve správě státu, ale i obcí nebo soukromníků, v současnosti povstává z troskek také za pomoci dobrovolníků a spolupráce s hnutím Brontosaurus například hrad a zámek Hauenštejn v západních Čechách, jehož zchátralý areál zakoupil soukromý majitel.

V současnosti povstává z troskek také za pomoci dobrovolníků a spolupráce s hnutím Brontosaurus například hrad a zámek Hauenštejn v západních Čechách.

Kontakt: Polypeje – společnost pro obnovu a využití historických památek, Závětrí 9, 616 00 Brno, T 608 817 522, E polypeje@branapamatek.cz

www.branapamatek.cz/cimburk/

RODINNÉ DOBROVOLNICTVÍ (FAMILY VOLUNTEERING)

Oslovit i jiné věkové skupiny potenciálních dobrovolníků, dát možnost rodičům ukázat dětem dobrý příklad společnou aktivitou, prožít víkend či část dovolené v romantickém prostředí památky či například přírodní rezervace, to jsou hlavní momenty, jež nově rozpracovala ve svém programu pro dobrovolnictví rodin přední anglická instituce zabývající se ochranou kulturního dědictví a přírodního prostředí – National Trust for Places of Historic Interest or Natural Beauty. Tato nevládní organizace, založená před více než sty lety několika anglickými filantropy, kodifikovaná parlamentním zákonem, vlastní a spravuje několik set hradů, zámků a dalších památek a velké rozlohy přírodních rezervací včetně nedotčeného pobřeží Anglie a Walesu.

Myšlenka rodinného dobrovolnictví je inovativní ideou v práci s dobrovolníky a v zapojení občanských komunit, zrozená v poslední dekádě v anglosaském prostředí zejména v USA a podpořená knihou Jenny Friedmanové *The Busy Family's Guide to Volunteering* z roku 2003, která vychází ze zkušenosti, že do dobrovolné práce by se rádi zapojili i pracovní vytížení lidé, ale svůj volný čas, který mají, chtějí věnovat především svým dětem. Family

Budova zámeckého sídla v Clumber Parku zanikla ve třicátých letech 20. století, krásný přírodně-krajinářský park je tím pravým místem pro společnou dobrovolnou práci i zábavu pro celé rodiny.

volunteering ve své původní podobě zahrnuje širší rodinu, tedy děti s rodiči, ale i prarodiče či další příbuzné, ke kterým děti vážou rodinné vztahy – tety, strýčkové, bratrance, sestřenice. Je zaměřeno na celou řadu oblastí, kde mohou dobrovolníci pomáhat: opuštěným a starým lidem, lidem bez domova, handicapovaným, ochraně přírodního prostředí, zvířatům, přispět k pomoci v zahraničí a také k pomoci v oblastech kultury a umění.

National Trust připravil nový projekt *Family Working Holidays*, podporující účast ro-

Rodinné dobrovolnictví je příležitostí pomoci udržet a uchovávat kulturní a přírodní dědictví Anglie v dobrém stavu a také si užít pobytu v krásném prostředí Stackpole Estate.

din na dobrovolnických aktivitách ve vybraných památkových či přírodních lokalitách, kde Trust disponuje ubytováním. Rodinné pracovní prázdniny jsou určeny pro rodiče a až tři děti ve věku od 8 do 16 let věku. Rodiny, jež se přihlásí, čeká na místě pohodlné ubytování typu hostel, jež budou sdílet s dalšími třemi rodinami. Čeká je společný program, při kterém budou pomáhat při čistění vegetace areálu, sbírat suché chrástí, pomáhat při čistění pláží přírodních pobřežních rezervací. Zároveň budou prozkou-

mávat a poznávat na kolech či pěšky místo, které si vybrali – tím jsou například v roce 2011 krajinné parky Stackpole Estate (Pembrokeshire) s jezery lilií, nedotčenými přírodními plážemi a útesy s bohatou faunou, a Clumber Park (Nottinghamshire) s lesy, vřesovišti a farmářskou půdou.

Rodinné dobrovolnictví je inspirativní myšlenkou do budoucna jak pro památkové objekty, tak pro další subjekty kulturního dědictví i kultury a řada idejí, které aktivity například v oblasti vizuálního umění je možno zvolit, byla již podrobně rozpracována.

Kontakt: The National Trust, P. O. Box 39, Warrington WA5 7WD, Spojené království Velké Británie a Severního Irsku, E enquiries@thenationaltrust.org.uk

www.nationaltrust.org.uk

POUŽITÁ LITERATURA

Sozanská, Olga – Tošner, Jiří. *Metodika dobrovolnictví nezaměstnaných z hlediska projektů Job Rotation*. Praha: HESTIA, 2005.

Hladká, Marie. *Význam dobrovolnictví jako specifického lidského zdroje*. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru a Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity, [po roce 2007], ke stažení na www.e-cvns.cz/soubory/Konference_Pardubice_Hladka.pdf.

Průvodce dobrovolnictvím pro neziskové organizace. Ed. Jiří Tošner a kol. Praha: HESTIA, 2003.

Sozanská, Olga – Tošner, Jiří. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi*. Praha: Portál, 2006.

Frič, Pavol – Pospíšilová, Tereza a kol. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010.

DALŠÍ ZDROJE (ANALÝZY, STUDIE, TEXTY)

Šojdrová, Michaela. *Dobrovolnictví za našimi hranicemi, příklady legislativní praxe*. Příspěvek na konferenci Dobrovolnictví bez hranic, Kroměříž, 14. května 2007.

www.sojdrova.cz/rservice.php?akce=tisk&cisloclanku=2007051601

Tošner, Jiří. 10 let rozvoje dobrovolnictví v ČR: Rehabilitace občanských ctností. *Fórum sociální politiky*, 2008, č. 2, s. 26–27.

Novák, Tomáš. *Hodnota dobrovolné práce*. Disertační práce. Praha: Fakulta podnikohospodářská VŠE v Praze, 2008.

Všeobecná deklaráce o dobrovolnictví.

www.dobrovolnik.cz/d_dek.shtml

Volunteering in the Czech Republic: Facts and Figures Report.

www.cev.be/data/File/FactsandFiguresCzechRepublic.pdf

Tisková zpráva *Jak pomáháme ostatním?* Praha: CVVM a Sociologický ústav AVČR, 2003.

www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100267s_pd30919.pdf

Freiwilliges Engagement in Österreich. [Zpráva o rakouském dobrovolnictví z roku 2009 (německy)]. Wien: Bundesministerium für Arbeit, Soziales und Konsumentenschutz, [2010?].

www.bmsk.gv.at/cms/site/attachments/5/1/4/CH0139/CMS1218445655316/freiwilligenbericht_letzt3_28229.pdf

Volunteering in Cultural Institutions: A Comparison Between the United States and Germany. [Srovnání dobrovolnické činnosti v kulturních organizacích USA a Německa z roku 2001 (anglicky)]. *The International Journal of Volunteer Administration*, January 2007, č. 3, s. 58–65.

www.ijova.org/PDF/VOL24_NO3/IOJVA_VOL24_NO3_Birkraut_Volunteering.pdf

Bussell, Helen – Forbes, Deborah. *Volunteer Management in Arts Organisations: A Case Study and Managerial Implications*. [Případová studie zaměřená na dobrovolníky v divadlech ve Spojeném království (anglicky)] 2005.

http://neumann.hec.ca/aimac2005/PDF_Text/BussellH_ForbesD.pdf

Driggers, Preston – Dumas, Eileen. *Managing Library Volunteers: A Practical Toolkit*. Chicago: American Library Association, 2002, ke čtení na <http://books.google.cz/> a k půjčení ve fondu Knihovny knihovnické literatury Národní knihovny ČR pod signaturou Tz 34.580.

Friedman, Jeny. *The BusyFamily's Guide to Volunteering*. Beltsville: Robins Lane Press, 2003.

ODKAZY

www.dobrovolnik.cz

Portál věnovaný dobrovolnictví ve všech oblastech, mimo jiné i kultuře. Portál se stal hlavní internetovou prezentací všech klíčových událostí týkající se průběhu Evropského roku dobrovolnictví 2011 v České republice. Kromě základních informací najdete na portále nabídky a poptávky v dobrovolnictví, poradnu, články, příběhy dobrovolníků, kalendář akcí.

www.hest.cz

Posláním občanského sdružení HESTIA je vytváření pozitivních a funkčních mezilidských vztahů v rámci rodiny i v širším kontextu občanské společnosti. HESTIA podporuje a realizuje výzkumné, tréninkové a vzdělávací programy, poradenství a terapii, supervize a stáže pro dobrovolníky i profesionály. HESTIA vydává účelové publikace, navazuje kontakty s iniciativami a institucemi s obdobnými cíli v ČR a v zahraničí a přispívá k propagaci a publicitě uvedených aktivit. HESTIA je platformou pro Národní dobrovolnické centrum, které vede programy a projekty v oblasti dobrovolnictví. Centrum podporuje rozvoj a koordinuje činnost regionálních dobrovolnických center a programů.

www.mvcr.cz/dobrovolnicka-sluzba.aspx

Portál Ministerstva vnitra ČR pro oblast dobrovolnictví (dobrovolnická služba, akreditace, seznam akreditovaných projektů, dotace na akreditované projekty).

www.dcul.cz

Občanské sdružení Dobrovolnické centrum vytváří a poskytuje profesionální zázemí dobrovolníkům a propaguje dobrovolnictví jako přirozenou součást života. Od letošního roku získalo DC akreditaci dobrovolnického centra v kultuře (jako jediné v ČR).

www.dcmotol.cz

Dobrovolnické centrum Fakultní nemocnice v Motole poskytuje oporu dobrovolníkům, kteří se snaží aktivně zlepšit duševní pohodu pacientů, a podílejí se tak na jejich efektivním uzdravení. DC Motol zahájilo svou činnost v roce 2000 a v roce 2010 bylo do programu zapojeno 324 dobrovolníků na devíti dětských klinikách, čtyřech dospělých klinikách včetně oddělení JIP nebo Spinální jednotky.

www.mladezvakci.cz

Program Evropské unie Mládež v akci zajišťuje výměnu dobrovolníků v rámci celé EU díky programu Evropská dobrovolná služba. Projekty v délce 2–12 měsíců jsou zaměřeny na kulturu, děti a mládež, sport, sociální péči, umění, ekologii...

<http://europa.eu/volunteering/>

Oficiální webové stránky EU k Evropskému roku dobrovolnictví 2011.

www.dobro.cz

Sociální síť pro dobrovolníky, kterou iniciovala společnost jobs.cz. Na portále www.jobs.cz je také možné hledat příležitosti k dobrovolné činnosti.

www.dobrovolnici.cz

Webové stránky s databází pracovních příležitostí pro dobrovolníky v ČR a zahraničí.

www.cev.be

Evropské dobrovolnické centrum (mezi členské organizace z ČR patří HESTIA, Dobrovolnické centrum v Ústí nad Labem a dobrovolnické centrum Lékořice).

www.do-it.org.uk

První národní databáze pro dobrovolníky ve Spojeném království, jejíž činnost byla zahájena v roce 2001.

www.naep.cz/grundtvig

Grundtvig, program Evropské unie podporuje výměnu 2–6 dobrovolníků ve věku 50+.

Příklady dobrovolnických programů v ČR:

Institut umění – Divadelní ústav

www.idu.cz/cs/dobrovolnikem-v-idu

Moravská galerie v Brně

www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/o-galerii/dobrovolnici-mg.aspx

Moravské zemské muzeum

<http://mcmp.cz/cz/cz-projekty/cz-dobrovolnici/>

ČESKÁ KANCELÁŘ PROGRAMU CULTURE

Česká kancelář programu Culture byla zřízena Ministerstvem kultury ČR v Divadelním ústavu v roce 2001 (od jara 2007 Institutu umění – Divadelním ústavu). Hlavním posláním kanceláře je informovat a poskytovat konzultace českým, především kulturním organizacím o programu Evropské unie Culture, a podněcovat tak jejich zájem o nadnárodní spolupráci a realizaci přínosných mezinárodních kulturních projektů. Česká kancelář je součástí sítě národních kanceláří, které jsou zřízeny v každé zemi účastnící se programu Culture. Kancelář spolupracuje s Národním památkovým ústavem, kde sídlí Sekce České kanceláře programu Culture pro kulturní dědictví; projekty z oblasti kulturního dědictví doporučujeme konzultovat v této sekci.

Česká kancelář programu Culture

Celetná 17, 110 00 Praha 1

T 224 809 118, 119, 134

E info@programculture.cz

www.programculture.cz

Sekce České kanceláře programu Culture pro kulturní dědictví

c/o Národní památkový ústav – ústřední pracoviště

Eva Lukášová

Valdštejnské nám. 3, 118 01 Praha 1

T 257 010 249

E culture2000heritage@up.npu.cz

DOBROVOLNÍCI PRO KULTURU

Dobrovolnická činnost v kulturních organizacích

Editorka: Magdalena Müllerová

Spolupracovali: Kateřina Doležalová, Zuzana Ježková, Anna Komárková,

Eva Lukášová, Hana Němcová, Anna Šimková a Jiří Tošner

Jazykový redaktor: Viktor Debnár

Vydala Česká kancelář programu Culture nákladem Institutu umění – Divadelního ústavu.

Příložené CD připravilo k vydání Národní informační a poradenské středisko pro kulturu.

Uveřejněné fotografie v publikaci poskytly organizace ze svých archivů, fotografii na obálce poskytla Městská knihovna Louny.

Obálka, grafická úprava a sazba Bára Kočí.

Vychází v roce 2011 jako 624. publikace Institutu umění – Divadelního ústavu.

1. vydání

ISBN 978-80-7008-268-3

CO SE DO TISKU NEVEŠLO

MĚSTSKÁ KNIHOVNA SEDLČANY

Blanka Tauberová

Dobrovolnictví tak, jak jej chápeme dnes, se v naší knihovně začalo rodit krátce po přestěhování do nových prostor. Spolu se vznikem rodinné knihovny v polovině roku 2001 se začaly objevovat nejprve nejrůznější komunitní akce a aktivity, které později přerostly ve velké komunitní projekty. Jsem přesvědčena, že právě tato činnost k nám dobrovolníky přivádí nebo nám naopak dává možnost k jejich „odhalení“ v našem

Vše řešíme ústní dohodou. Naopak velmi často se setkáváme s tím, že smlouva je právě to, co naši dobrovolníci nechtějí.

regionu. Při práci komunitních knihoven se dobrovolníci stávají nutností, ale vše probíhá přirozenou a nenásilnou cestou. Velmi často přicházejí sami, a dokonce přivádějí i další, protože jsou motivováni naší činností. Pomoc knihovně se tak stává i prestižní záležitostí.

Během roku míváme asi deset stálých dobrovolníků, kteří vykonávají svoji činnost pravidelně. Při velkých akcích je jich ale také najednou třicet nebo i padesát. Nemáme však s nimi uzavřeny ani smlouvy, ani pojištění. Vše řešíme ústní dohodou. Stále dobrovolníky seznamujeme s možnými riziky na pracovišti (materiál BOZP) a tento dokument jim dáváme podepsat. V současné chvíli ani o jiném řešení neuvažujeme. Myslím si, že při velikosti naší knihovny to ani není nutné. Naopak velmi často se setkáváme s tím, že smlouva je právě to, co naši dobrovolníci nechtějí. Nechtějí být vázáni, chtějí mít zachován určitý pocit svobody. Je však nutné na dobrovolníky myslet, ocenit je dobrým slovem či úsměvem nebo pochválit v regionálním tisku. Je však možné, že tento náš přístup v budoucnu přehodnotíme. Vždyť situace se neustále vyvíjí...

Dobrovolnická činnost v sedlčanské knihovně se odehrává v několika rovinách:

a) Vedení klubů v komunitním centru

K naší knihovně od roku 2007 patří i komunitní centrum, kde funguje několik klubů, které jsou vedeny dobrovolníky. Patří mezi ně paličkování, kreslení, fotografování, patchwork, Klub selského rozumu a paměťový Klub Mnémé.

b) Přednášková a výstavní činnost

V této oblasti se snažíme získávat dobrovolníky z nejrůznějších oblastí a profesí, a zajistit tak pestrost nabídky.

c) Organizační činnost

Pomoc při organizování velkých akcí. V tomto případě je dobré vědět, že to nemusí být nutně jen o vlastním organizování. Na velké akce je také většinou potřebné připravit nejrůznější pohoštění a v tomto směru zvláště některé z našich dobrovolnic opravdu vynikají. Samozřejmě po těchto akcích je náročný i úklid a i zde nám dobrovolníci hodně pomáhají.

d) Manuální činnosti v knihovně

Balení knih, obnova etiket, rovnání knih nebo pomoc knihovnicím s udržováním estetiky prostředí. V tomto případě, alespoň v naší knihovně, přicházejí dobrovolníci když se jim to hodí nebo jim to dovolí jejich zdravotní stav. To znamená, že se na ně nemůžeme úplně spolehnout, ale vždy pro ně musíme mít připravenou práci, úsměv či vlídné slovo.

e) Jazykové korektury

Pro tuto činnost se nám podařilo získat paní učitelku v seniorském věku, spolupráce je oboustranně velmi příjemná a milá.

f) Ukážu vám, co umím (nebo vám něco hezkého přečtu)

Tematicky laděná odpoledne pro celé rodiny třeba s Pohádkovými babičkami, se společenskými hrami, ručními pracemi, lidovými řemesly nebo s čímkoli dalším, co nás společně napadne.

V těchto oblastech tedy zatím u nás dobrovolnictví probíhá. A to, že je nám s dobrovolníky dobře a doufáme, že i jim s námi, vyplývá i z citací připojených k tomuto článku.

„Spojení s dobrovolníky nám přináší živou, pestrou a mnohovrstevnatou knihovnu.“

„Spojení s dobrovolníky nám přináší množství akcí a aktivit, které bychom bez nich nezvládli.“

„Spojení s dobrovolníky přináší instituci prestiž.“

„Dobrovolnictví mi přináší radost, pocit užitečnosti, ale i svobodu.“

Kontakt: Blanka Tauberová, Městská knihovna Sedlčany, kpt. Jaroše 482, 264 80 Sedlčany,
E tauberova@knihovna-se.cz

www.knihovna-se.cz

NĚKOLIK STRUČNÝCH NÁHLEDŮ DO PRÁCE AMERICKÝCH VEŘEJNÝCH KNIHOVEN S DOBROVOLNÝMI KNIHOVNÍKY

Jindřich Pilař

Ještě před čtvrt stoletím tvořily převážnou část dobrovolníků v knihovnách nezaměstnané ženy v domácnosti pocházející ze středních vrstev, ochotné vykonávat rutinní práce související s běžným každodenním všedním provozem knihoven. Dnes již tento typ dobrovolného pracovníka tvoří pouhých deset procent dobrovolnické komunity. Mezi dobrovolníky patří dále především penzisté, rodiče čtenářů dětských oddělení, studenti a vězni. Američané se považují za národ mimořádně ochotný k vykonávání dobrovolných prací, takže složení dobrovolníků pracujících v knihovnách se stále proměňuje, nicméně jejich počty stabilně narůstají.

Ještě před čtvrt stoletím tvořily převážnou část dobrovolníků v knihovnách nezaměstnané ženy v domácnosti pocházející ze středních vrstev, dnes již tento typ dobrovolného pracovníka tvoří pouhých deset procent dobrovolnické komunity. Mezi dobrovolníky patří dále především penzisté, rodiče čtenářů dětských oddělení, studenti a vězni.

Náplň dobrovolnické práce

Mezi nejčastější aktivity dobrovolníků pracujících v amerických veřejných knihovnách patří výpůjční služby, vracení dokumentů do regálů, opravy drobných poškození dokumentů, balení a adjustace knih, katalogizace, dohled nad dodržováním výpůjčních termínů, uspořádávání výstavek knih, asistence při organizaci „knižních bleších trhů“. Dobrovolníci svojí činností umožňují, aby knihovny byly přístupné po celý týden, zajišťují předčítání dětem v předškolním věku i školákům, zajišťují „home services“ (služby domů). V malých veřejných knihovnách zajišťují prakticky celý provoz. Dobrovolníci zrychlují obrat knihovních fondů častějším zařazováním vrácených publikací do regálů, obsluhou kopírek nebo dohledáváním dokumentů. Mohou knihovně vypomáhat i prací doma, například vytvářením popisů na regály, přípravou drobných propagačních materiálů a výzdoby pro akce knihovny.

Dobrovolníci v amerických veřejných i jiných knihovnách vykonávají i činnosti mezi českými knihovníky ne zcela obvyklé: americké knihovny se zapojují do programu boje s analphabetismem – například v Newyorské veřejné knihovně (NYPL) pracuje Ústředí pro četbu a psaní (Center for Reading & Writing), v jehož kompetenci pracuje řada dobrovolných lektorů, kteří se zabývají výukou čtení. V obcích s mnohonárodnostním obyvatelstvem, příkladem je stát Illinois, žije často až 40 % přistěhovalců z desítek zemí – knihovny zde provozují dobrovolnický program *Dobrovolní tlumočníci (Volunteer to Translate)*. Dobrovolníci se rovněž podílejí na programu zpracovávání místní historie. V dětských odděleních pomáhají dobrovolníci dětem vypracovávat domácí úkoly. Existuje speciální prázdninový program zaměřený na využití dobrovolníků z řad teenagerů – *Program letní četby (Summer Reading Program)* určený dětem. Název dalšího programu vedeného dobrovolníky je *Předčítejte pejskům (Read to the Dogs)* – program pomáhá dětem překonávat odpor k četbě. Dobrovolníci programu *Adoptujte si regál (Adopt-a-shelf)* se starají o organizaci a údržbu částí volného výběru. Dobrovolníci asistují při rodinných genealogických výzkumech (genealogické společnosti v USA často s knihovnami úzce spolupracují či zde přímo sídlí). Dobrovolnická práce se uplatní při asistenci seniorům – knihovny v tomto případě spolupracují s největší americkou sítí sdružující dobrovolníky nad 55 let věku *Program dobrovolníků seniorů a penzistů (Retired and Senior Volunteer Program, RSVP)*. V rámci projektu *Internet Public Library (ILP)* si dobrovolníci vybírají ke zodpovězení čtenářů zasílané dotazy. Vznikl tak nový typ dobrovolnické práce, „virtuální dobrovolnická práce“ (virtual volunteering) – dobrovolníci mohou pracovat z domova na svých počítačích. Dobrovolníci mohou vést či spravovat internetové stránky, mohou účinně podporovat přítomnost knihoven v sociálních sítích nebo službách typu Second Life. Rozvoj internetu a „virtualizace služeb knihoven“ se sebou nese narůstající nároky na referenční služby v situaci, kdy rozpočty knihoven stagnují – zapojování dobrovolníků do virtuálních referenčních služeb může velmi ulehčit přetíženým profesionálním referenčním knihovníkům. Dobrovolní pracovníci mohou asistovat uživateli při používání nejrůznějších elektronických informačních služeb a technologií, které neškolení čtenáři knihoven často využívají jen povrchně a neefektivně, dobrovolný informační asistent může pomoci uživateli přesněji vymezit

dotaz, zformulovat ho přiměřeně rozhraní vyhledávacího nástroje a napomoci dotaz dovést až do přijatelného výsledku. Dobrovolníci se mohou rovněž věnovat organizaci dobrovolnické práce. Dobrovolný pracovník se dokáže vyhnout syndromu experta, kterému občas profesionální knihovníci podléhají. Dobrovolníci se v amerických knihovnách považují za inspirativní zdroje nových myšlenek a jiných pohledů na služby knihoven, zároveň se považují za významný faktor bránící uzavření se týmu pracovníků knihovny do vlastního sebezpotvrzujícího světa bez vnějších zpětných vazeb. Dobrovolná práce se stává také nástrojem propagace knihovny – dobrovolníci tím, že získávají širší vzhled do práce knihovny, se v rámci obce stávají těmi, kdo jsou schopni porozumět významu a náročnosti práce knihovny a podporovat ji při sporech o směřování finančních zdrojů, bránit knihovnu proti pokusům ořezávat její rozpočet a služby. Zároveň se stávají významnou součástí public relations knihovny: nástroji osobní komunikace knihovny s obcí – mohou například nabízet školám úvodní přednášky o práci knihovny, organizovat setkání rodičů dětských čtenářů, být kontaktem k místním církvím a církevním sborům. Práce dobrovolníků se může stát základem nových, časem profesionalizovaných služeb. Dobrovolníci umožňují knihovně rozvíjet tzv. konzultační model služeb – většina profesionalizovaných knihoven pracuje v tzv. fast-foodovém modelu služeb: knihovníci sedí za pulty a snaží se všechny požadavky rychle a efektivně vyřízovat, kontakt mezi knihovníkem a uživatelem je dočasný, krátký a instrumentální. Konzultační model vyžaduje delší kontakt, delší a hlubší rozhovor založený na porozumění tomu, co uživatel hledá a proč. Čtenáři amerických knihoven navíc výrazně preferují při hledání informací kontakt s člověkem.

Dobrovolníci se v amerických knihovnách považují za inspirativní zdroje nových myšlenek a jiných pohledů na služby knihoven, zároveň se považují za významný faktor bránící uzavření se týmu pracovníků knihovny do vlastního sebezpotvrzujícího světa bez vnějších zpětných vazeb.

Možné metodické problémy využití práce dobrovolných knihovníků

Dobrovolníci mohou pro knihovny představovat určité právní riziko, v USA neexistuje federální legislativa, která by právně přesně vymezovala jejich vztahy a odpovědnost vůči

Zákony jednotlivých států vymezují právní ochranu dobrovolníků na úrovni placených zaměstnanců, knihovny se tak vystavují riziku právních sporů.

knihovně. Zákony jednotlivých států vymezují právní ochranu dobrovolníků na úrovni placených zaměstnanců, knihovny se tak vystavují riziku právních sporů například při pracovních úrazech. Existuje zde také možnost střetu s ustanoveními o ochraně osobních údajů – dobrovolníci se mohou dostat do kontaktu s evidencemi takových dat. Dobrovolníci také představují pro knihovny

určité riziko v tom smyslu, že mohou být nespolehliví, zanechávat práci nedokončenou, případně mohou způsobit nepřijemné škody při práci se systémy, pro které nejsou dostatečně kvalifikovaní. Z pohledu zkušeností amerických knihoven není možné přijmout kohokoli, kdo se k dobrovolné práci hlásí – odmítání uchazečů může ovšem knihovně vytvářet nevíтанou publicitu.

Nábor, výběr a organizace dobrovolníků

Náboru předchází obvykle informační kampaň, americké knihovny k tomuto účelu využívají pomoci nejrůznějších místních i nadregionálních institucí, které se vyhledáváním dobrovolníků zabývají. Knihovny vedou i vlastní kampaně, rozšiřují informační letáky obsahující stručné zaškrťovací formuláře, ve kterých zájemci o dobrovolnou práci definují své schopnosti a oblasti zájmu. Knihovníci se zmiňují o možnosti dobrovolnické práce v rámci úvodních přednášek o službách knihovny na školách. Využívají rovněž tzv. virální marketing – rodiče dětských čtenářů či osvědčení dobrovolníci jsou žádáni, aby informaci o možnosti dobrovolnické práce v knihovně šířili dál mezi své známé a příbuzné. Nábor se provádí také za využití sociálních sítí, informace se zveřejňuje na profilu knihovny na Facebooku a jiných službách, pochopitelně také na webových stránkách knihovny za využití webového formuláře – dobře poslouží například bezplatná služba Google Docs.

Přihlášené dobrovolníky je nezbytné zorganizovat, sestavit jim harmonogram prací a zaškolit je. I tuto práci často vykonává dobrovolný koordinátor, stará se například o vypracování měsíčních rozvrhů práce dobrovolníků a e-mailovou komunikaci s nimi. Osvědčenou metodou organizace bývá i jednoduchá pomůcka typu nástěnky s informacemi

o běžících projektech a pracích, na kterých se dobrovolníci mohou podílet – dobrovolníci si sami vybírají oblasti zájmu. Nemá smysl nabírat nepřiměřené množství dobrovolníků, není-li pro ně vhodná práce.

Zaškolování dobrovolníků probíhá v pravidelných intervalech, individuální zaškolování se v amerických knihovnách považuje za méně efektivní než skupinové, zaškolování se často zajišťuje u externí organizace, provádí je zkušený a spolehlivý dobrovolník, který používá připravené elektronické prezentace.

Důležitým předpokladem práce dobrovolných knihovníků v amerických knihovnách je to, aby je práce bavila a zajímala a aby se od knihovny cítili ocenění. Knihovny pořádají pro své dobrovolníky příležitostná setkání nad kávou, čajem a koláčky, připravují jim u příležitosti konce roku, prázdnin či narozenin drobné dárky.

Zájemce o podrobnější informace odkazují na skvěle zpracovanou a i pro českého knihovníka inspirativní a užitečnou příručku Prestona Driggerse a Eileen Dumas *Managing Library Volunteers: A Practical Toolkit* (Chicago: American Library Association, 2002; nachází se ve fondu Knihovnického institutu Národní knihovny ČR, k dispozici ke čtení je rovněž na internetové adrese <http://books.google.cz/>).

Důležitým předpokladem práce dobrovolných knihovníků v amerických knihovnách je to, aby je práce bavila a zajímala a aby se od knihovny cítili ocenění.

DIVADLO TR WARSZAWA (Varšava, Polsko)

Práci s dobrovolníky jsme zahájili před téměř deseti lety a od té doby se stále vyvíjí. Myšlenka dobrovolnictví vznikla při realizaci projektu Teren Warszawa v roce 2003, kdy se ve stejný čas hrálo více her na mnoha místech Varšavy mimo divadelní prostory. Potřebovali jsme pomoc dalších lidí nad rámec našich kmenových pracovníků. Pozvali jsme mladé lidi, aby pracovali v několika oblastech: produkce, propagace, styk s veřejností (pokladna), archiv atd. Mnoho těchto dobrovolníků nyní pracuje v polských divadlech, studují divadelní obory: herectví, režii, produkci, divadelní vědu atd.

Od roku 2003 s námi každou sezónu spolupracuje 12–15 dobrovolníků. Dobrovolníci v propagaci pomáhají při roznosu plakátů a informací o představeních, trhají vstupenky na představení, usazují obecnstvo; v produkci asistují produkčním při realizaci nových her. V natáčecím studiu vznikla v roce 2010 skupina studentů TRwizja (TRvize), která nahrává a střihá krátké filmy o tom, co se v TR děje.

Dopad dobrovolnické činnosti je jednoznačně pozitivní nejen pro divadlo, ale i pro veřejnost, zlepšila se také komunikace s veřejností.

Z hlediska právního TR uzavírá s dobrovolníky zejména ústní dohodu. Současná situace je pro divadlo dostačující. Někteří dobrovolníci u nás pracují jen tak z hecu. Pomůžou nám, zhlédnou pár představení a potom odejdou. Pár z nich ale bere dobrovolnictví vážněji. Chtějí se co nejvíce naučit, což se jim také daří. Tuto nabytou zkušenost v TR Warszawa uvádí ve svých životopisech.

Dopad dobrovolnické činnosti je jednoznačně pozitivní nejen pro divadlo, ale i pro veřejnost, zlepšila se také komunikace s veřejností.

Kontakt: Theatre Rozmaitości, 8 ul. Marszalkowska, 00-590 Warszawa, Polsko, T +48 22 480 80 00, E teatr@trwarszawa.pl

www.trwarszawa.pl

CZECH CCP
CULTURE
ČESKÁ KANCELÁŘ

GR pro vzdělávání a
kulturu

Program Kultura

Evropský rok dobrovolnictví 2011

9 788070 082683

